

Η περιπέτεια της ενηλικίωσης

Επιμέλεια:

Αντιγόνη Τσαρμποπούλου, Μαρία Κελεπούρη
& Ελένη Χοντολίδου

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΠΑΙΔΩΝ 2002-2004

ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.1

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ/ΕΛΚΕ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΑΝΝΑ ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

Η ΠΡΑΞΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ) ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ ΚΑΤΑ 75% ΚΑΙ 25% ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ, ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2004

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΠΑΙΔΩΝ 2002-2004
ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.1
ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ/ΕΛΚΕ
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: ΑΝΝΑ ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΡΓΟΥ: ΘΑΛΕΙΑ ΔΡΑΓΩΝΑ

Η ΠΡΑΞΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ)
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ ΚΑΤΑ 75% ΚΑΙ 25% ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ, ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Δημιουργία συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού για το μάθημα της λογοτεχνίας Α΄ και Β΄ Γυμνασίου

Επιστημονικές υπεύθυνες: ΒΕΝΕΤΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ
ΕΛΕΝΗ ΧΟΝΤΟΛΙΔΟΥ

Συγγραφική ομάδα: Δημήτρης Αδαμίδης, Χρήστος Δανιήλ, Μαρία Ζωγραφάκη,
Μαρία Κελεπούρη, Γρηγόρης Πασχαλίδης, Αντιγόνη Τσαρμποπούλου

Παραγωγή: ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ «MULTIMEDIA Α.Ε.», «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.»
& «ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ IRIS Α.Ε.Β.Ε.»

ISBN 960-8313-98-8

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΠΑΙΔΩΝ 2002-2004

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗΣ

Επιμέλεια:

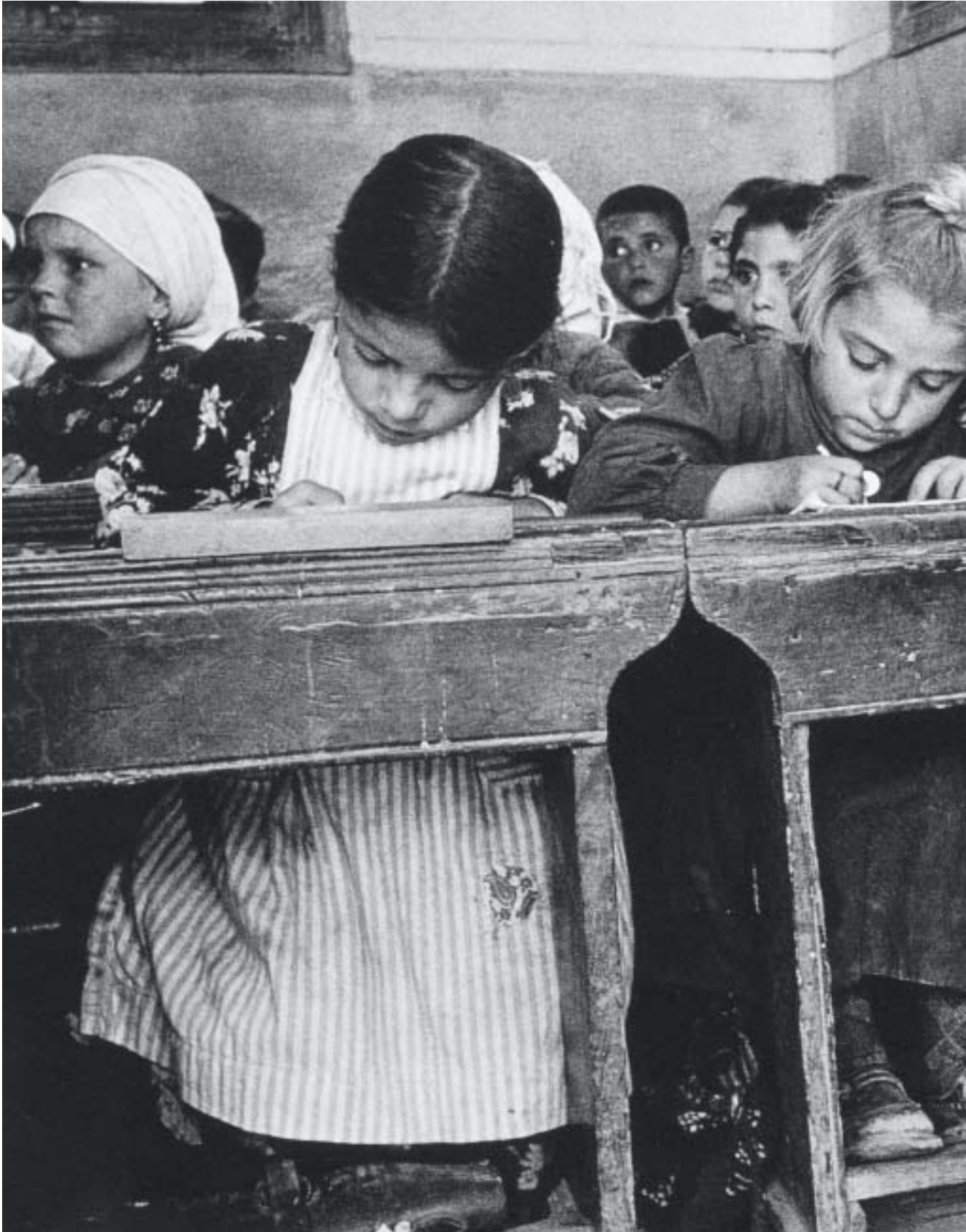
Αντιγόνη Τσαρμποπούλου,
Μαρία Κελεπούρη & Ελένη Χοντολίδου

Στις σελίδες που ακολουθούν θα βρείτε κείμενα που μιλάνε για παιδιά, όπως και εσείς, άλλοτε λίγο μικρότερα, άλλοτε λίγο μεγαλύτερα ή και συνομήλικά σας. Το κοινό γνώρισμα όλων είναι πως μεγαλώνουν ανυπομονώντας να γνωρίσουν τις περιπέτειες που το ταξίδι της ζωής τους υπόσχεται. Πηγαίνουν στο σχολείο που άλλες φορές το λατρεύουν και άλλες φορές το μισούν, διασκεδάζουν με τους φίλους τους, συγκρούονται με τους γονείς τους, ερωτεύονται, επαναστατούν... Γνωρίστε τους νεαρούς ήρωες και ηρωίδες αυτών των κειμένων και ποιος – ξέρει; – ίσως να ανακαλύψετε στο πρόσωπό τους κάτι και από το δικό σας εαυτό.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΟΣ, Όλυμπος, Κάρπαθος 1961

Μονοτονία με τόνο

Ι. Δ. Ιωαννίδης

5

ΤΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΗΜΑΔΙ ΠΟΥ ΒΑΖΟΥΜΕ ΓΙΑ ΝΑ ΤΟΝΙΣΟΥΜΕ ΤΗ ΣΥΛΛΑΒΗ ΣΕ μια λέξη. Τότε δεν είχαμε ακόμα το μονοτονικό, και το «μακρόν προ βραχέος περισπάται» πήγαινε βροχή. Η δυσκολία ήταν να βρεις πότε ένα φωνήεν ήταν μακρό και πότε βραχύ για να βάλεις οξεία ή περισπωμένη.

Τόνος είναι και ένα είδος ψαριού. Τόνος είναι και μια μονάδα βάρους. Τόνος, τόνος, τόνος... Πώς να εξηγήσει κανείς τη λέξη μονότονος; Είναι από τη μουσική. Μουσικός τόνος! Όλα είναι στον ίδιο τόνο, σ' ένα μόνο τόνο, που σημαίνει ότι, όταν κάτι είναι σ' ένα μόνο τόνο, είναι μονότονο, κουραστικό.

Αυτό ήταν. Το μάθημα ήταν μονότονο. Η ζωή μας μονότονη. Ο τόνος στην τάξη μας ήταν μονότονος. Γραμματική, αριθμητική, γυμναστική (μόνο στο σήκω σήκω και κάτσε κάτσε). Σηκωθείτε, καθίστε, γράψτε, διαβάστε. Ο πίνακας να γεμίζει, ν' αδειάζει... Ώρες ώρες να είναι ο μισητός κι όχι ο αγαπημένος μας σύντροφος. Κι ο κόσμος της κυρίας Έφης, μπουβιά με σηκωμένα τα πανιά... Το μόνο της καλό ήταν ότι έπαψε πια να χτυπάει τη βέργα στην έδρα και να δίνει χαστούκια. Έφτανε ένα βλέμμα της αυστηρό και μια φωνή έντονη κι αυστηρή να επιβάλλει την τάξη. Το παν ήταν να μην της πάρουμε τον αέρα. Αυτό το 'χε στα σίγουρα καταφέρει. Ούτε της πήραμε ούτε της δώσαμε αυτό που λένε αέρα. «Κοίτα μη σου πάρει τον αέρα». Γιατί το λένε έτσι; Ίσως γιατί ο αέρας είναι κάτι το πολύ σημαντικό.

Για τα συνηθισμένα παραπτώματα δεν υπήρχε θέμα. Έφτανε και η κυρία Έφη. Για τα ασυνήθιστα –ας πούμε, τσακωμός, το σπάσιμο ενός τζαμιού... – ήταν το γραφείο. Το γραφείο του κυρίου διευθυντού. «Κύριε διευθυντά, σας έφερα τον... την...» Συνήθως τα «τον» ήταν περισσότερα από τα «την». Το χέρι μισάνοιγε την πόρτα, σπρωχνόταν μέσα ο... απεσταλμένος, και η πόρτα ξανάκλεινε. Και τότε το λόγο είχε ο κύριος διευθυντής, ο κύριος Σοροπιάδης. Ευγένιος Σοροπιάδης. Μόνο που τα χέρια του και η γλώσσα του δεν έσταζαν σορόπι αλλά φαρμάκι. Σκέτο φαρμάκι!

Ανάλογα με το είδος του παραπτώματος ή τα κέφια του κυρίου Σοροπιάδη, οι επισκέπτες του έβγαιναν ή με τα δάχτυλα να καίνε ή με μάγουλα ροδοκόκκινα. Κι αλίμονο, αν ο κύριος Σοροπιάδης σε άκουγε ή έστω μόνο σ' έβλεπε να ανοιγοκλείνεις τα χείλια! Ήταν σαν να διάβαζε τη σκέψη σου εκείνη τη στιγμή και νόμιζε ότι του ζητούσες και τα ρέστα. Και σου τα 'δινε ακόμα και στο διάδρομο, όπου έτρεχε και σε προλάβαινε.

Έτσι, το γραφείο του κυρίου Σοροπιάδη κάποιος το ονόμασε «Σορόπι του Άδη». Καλύτερα στον Άδη παρά στο γραφείο του κυρίου Σοροπιάδη...

Γ' αυτό και μόνο η απειλή της κυρίας Έφης «όποιος ατακτεί, θα τον πάω στο γραφείο του κυρίου διευθυντού» έφτανε για να σου σβήσει τη σκέψη για χαμόγελο.

15

Μάθημα-γιορτή

Δε μένει να σας πω πολλά πράγματα από το σχολείο. Τώρα πια δεν κάναμε σκέτο μάθημα αλλά μάθημα-γιορτή. Μια γιορτή που έμοιαζε με μάθημα, κι ένα μάθημα που έμοιαζε με γιορτή. Κάθε μέρα που ξημέρωνε δεν ξέραμε τι καινούριο θα 'μπαινε στην τάξη μας. Έτσι, ένα πρωί γνωρίσαμε και το παράξενο τέρας της Λοχ Νες...

Η Ευλαμπία άνοιξε την τσάντα της κι έβγαλε κάτι πολυγραφημένα χαρτιά. Μας τα μοίρασε. Ένα στον καθένα.

– Διαβάστε με προσοχή, μας είπε, και μου λέτε μετά τι καταλάβατε και τι όχι. Πήραμε το χαρτί και διαβάσαμε για ένα *Γράμμα από το Βορρά*¹ που έλεγε:

Φίλε Ρωμιέ,

Σου γράφω από μια χώρα που απέχει δυο χιλιάδες μίλια από τη δική σου πατρίδα. Είναι όμορφη η πατρίδα μου όπως κι η Ελλάδα. Βέβαια, δεν έχει πολύ ήλιο ούτε γαλάζιο ουρανό. Ίσως γι' αυτό τη λένε Σκοτία. Όμως τα βουνά της έχουν την ίδια απαλότητα γραμμής που έχουν τα ελληνικά βουνά, και η καρδιά των ανθρώπων της έχει τη ζεστασιά της καρδιάς του Έλληνα. Έχουμε και πολλές λίμνες. Τις λέμε Λοχ. Τις διαφημίζουμε στους ξένους όπως κι εσείς διαφημίζετε τα νησιά και τις θάλασσές σας. Έτσι, ένα πλήθος από τουρίστες –ξερακιανές Αμερικάνες περισσότερο– έρχονται το καλοκαίρι και κολυμπούν στη Λοχ Λόμοντ και πλένουν τα πρόσωπά τους στα νερά της, γιατί τους έχουμε κάνει να πιστεύουν πως είναι θαυματουργά: εξαφανίζουν, λέει, τις ρυτίδες και φέρνουν πίσω τη χαμένη ομορφιά! Στην άλλη πολυδιαφημισμένη λίμνη μας, τη Λοχ Νες, έρχονται φουρνιές οι πλούσιοι, φαντασιόπληκτοι ή ριψοκίνδυνοι και ψάχνουν με τα βαθυσκάφη τους να βρουν το παράξενο τέρας της λίμνης, το «μόνστερ της Λοχ Νες», όπως εμείς το λέμε. Ως τα σήμερα, βέβαια, κανένας απ' αυτούς δεν έτυχε να τ' ανακαλύψει, εξόν από τα τουριστικά μας γραφεία, που πέτυχαν κιόλας να του τραβήξουν και κάνα δυο φωτογραφίες!

Λοιπόν, γι' αυτό το... τέρας θέλω να πω λίγες κουβέντες παραπάνω. Έχει ριζώσει στην ψυχή του λαού μας κι είναι η προσωποποίηση του κακού, όπως τα ξωτικά και τα στοιχειά έχουν ριζώσει στην ψυχή του δικού σας λαού. Και μια φορά που πήγα σ' ένα σχολείο είδα μέσα στην αίθουσα μιας τάξης, ανάμεσα σ' άλλες ζωγραφιές, και τη ζωγραφιά μιας κακομούτσουνης γυναίκας κι από κάτω τη λεζάντα: «Το τέρας της Λοχ Νες». Ρώτησα τη δασκάλα τι τάχα να σημαίνει, κι εκείνη μου αποκρίθηκε: «Είμαι εγώ! Κάποτε δε φέρθηκα σωστά στο μικρό μαθητή μου το Μάικ, κι εκείνος με ζωγράφησε έτσι κακομούτσουνη και με τη λεζάντα που βλέπεις. Από τότε γίναμε φίλοι κι εγώ διορθώθηκα, γιατί κατάλαβα το λάθος μου, την αντιπαιδαγωγική συμπεριφορά μου. Και η ζωγραφιά είναι μόνιμα τοποθετημένη στην αίθουσα για δικαίωση του Μάικ

---

1. Από το περιοδικό «Το Σχολείο και το Σπίτι», Τεύχος 255, Αθήνα, Μάρτιος 1983.

και για να θυμίζει σε μένα το χρέος μου σαν δασκάλας: να 'μαι πάντα φιλική στις δια-
προσωπικές μου σχέσεις με τους μαθητές μου».

Μακρινέ μου φίλε, θέλω να σε ρωτήσω: Τι θα 'κανε η δασκάλα κάποιου ελληνικού
σχολείου, αν ο δικός της Μιχαλάκης τη ζωγράφιζε έτσι κακομούτσουνη και με μια λεζά-
ντα, ας πούμε, «το τέρας του Ευβοϊκού»;

Δικός σου ειλικρινά
Στάνλεϊ Μακντόναλντ

Αφού ερμηνέψαμε κάποιες άγνωστες λέξεις, όπως κάναμε και στο μάθημα της ανά-
γνωσης, μιλήσαμε για το τέρας της λίμνης Νες, της Λοχ Νες, όπως ακουγόταν καλύτερα. Ο
καθένας μπορούσε να το φανταστεί και να το περιγράψει όπως ήθελε. Και τότε ακούστη-
καν πολλά κι αστεία πράγματα:

Το τέρας της Λοχ Νες
δε μοιάζει να 'ναι ακανές²
είναι παράξενες φωνές
που τις σκορπούν οι μηχανές
από παμπάλαιες σπηλιές
της λίμνης.

έγραψε σ' ένα ποίημα ο Αλέξανδρος.

- Άκου! παράξενες φωνές, / που τις σκορπούν οι μηχανές..., είπε και χαμογέλασε η Ευλα-
μπία.

Άλλα παιδιά είπαν ότι ήθελαν να ζωγραφίσουν το ανύπαρκτο τέρας. Και τότε γεννή-
θηκε όχι το τέρας αλλά η ιδέα της έκθεσης ζωγραφικής μέσα στην τάξη...

Η Ευλαμπία το σκέφτηκε. Είπε, αν θέλαμε, να θυμηθούμε ποιους κόλπους ξέραμε.
Βρήκαμε κάμποσους: Ευβοϊκός, Σαρωνικός, Θερμαϊκός, Παγασπητικός... Είπε να κοιτάξουμε
στο χάρτη να βρούμε κι άλλους που ξεχάσαμε και να διαλέξουμε έναν. Μπορούσαμε να
διαλέξουμε, αν θέλαμε, κι από τους κόλπους και τις λίμνες της φετινής γεωγραφίας.

Και διαλέξαμε... Και η έκθεση σε λίγες μέρες ήταν έτοιμη. Τα σχέδια πάνω σε φτηνή
λινάτσα φάνταζαν σαν... τερατουργήματα.

ΠΡΙΝ
Το κοτσανάτο τέρας
του Θερμαϊκού

ΜΕΤΑ
Το τριαντάφυλλο
του Ευλαμπιακού
(με άρωμα και με κοτσάνι)

Και κάτι άλλα τέτοια παλαβά! Έρχονταν οι άλλοι, οι μεγάλοι, και τα 'βλεπαν κι απορού-
σαν και κουνούσαν το κεφάλι. Ο κύριος Σοροσιάδης αν δεν το κούνησε!... Σαν θυμιατό! Και τ'
άλλα παιδιά γελούσαν και χάζευαν, μα λίγοι ήταν εκείνοι που έπιαναν το μήνυμα που ήθελε να
δώσει αυτό το «ΠΡΙΝ» και «ΜΕΤΑ» σε τόσες αστείες παραλλαγές. Τέρατα, λουλούδια, καρά-

---

2. Είδος λουκουμιού στις Σέρρες.

βια... και μια πειρατίνα μονόφθαλμη, είπαν τ' άλλα παιδιά, γιατί δεν ήξεραν για τη Φιλίτσα. Τι και τι δεν περιείχαν αυτά τα σχέδια! Όλο το ιστορικό της τάξης. Ακόμα και μυστικούς κώδικες: ΕΦ<ΕΥ=Φως.³

Πολύ το διασκεδάσαμε! Άσε το τι μάθαμε για την πατρίδα μας και τη Σκοτία. Ακόμα και προβλήματα αριθμητικής κάναμε με αφορμή το... τέρας.

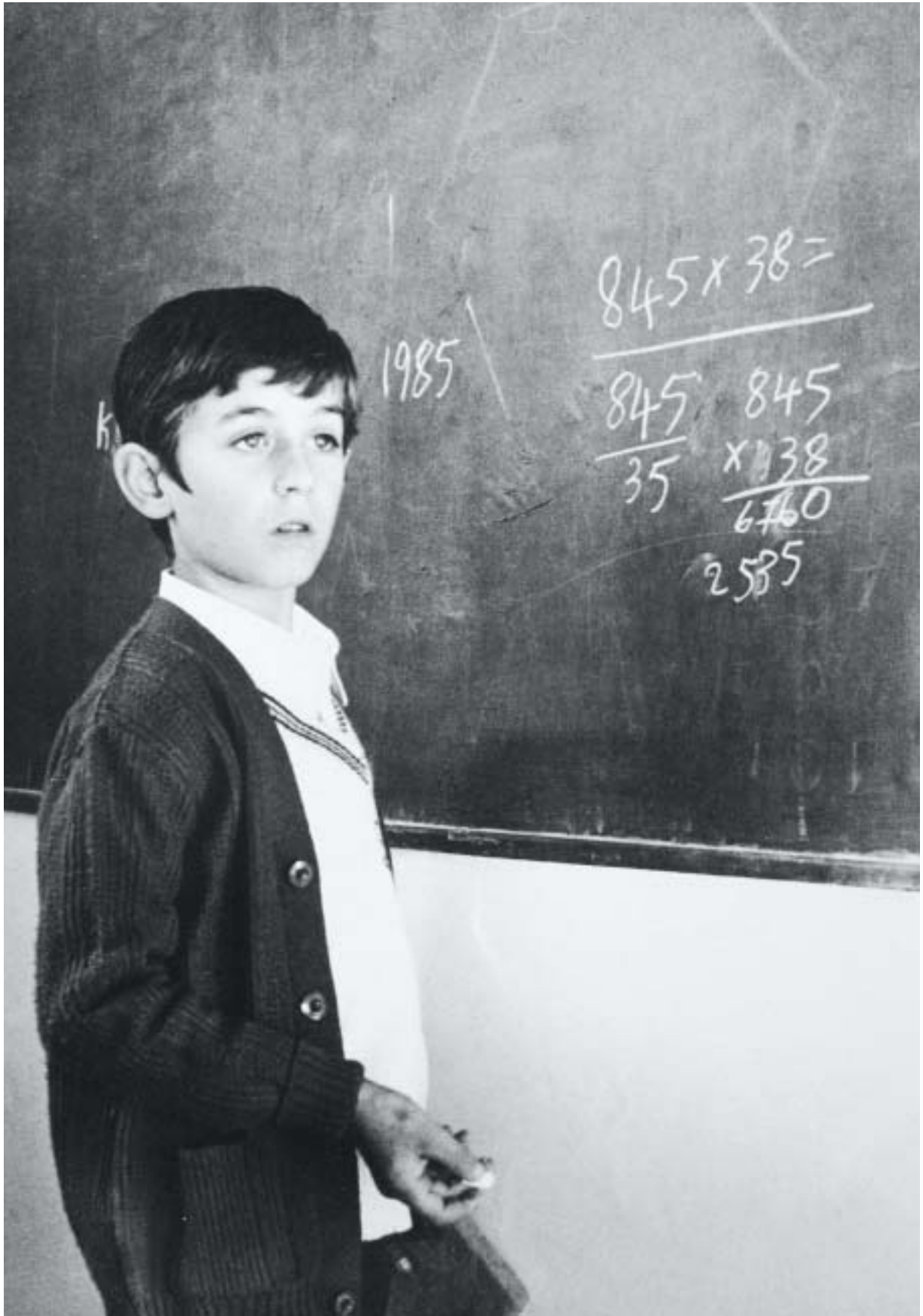
Στο τέλος, αφού τέλειωσε αυτό το πανηγύρι των διαλειμμάτων, η Ευλαμπία μάς είπε να διαλέξουμε όποιο σχέδιο θέλουμε και να τ' αφήσουμε για να της θυμίζει το ΠΡΙΝ και ΜΕΤΑ. Και τα παιδιά, δεν ξέρω γιατί, διάλεξαν το δικό μου. Στο ΠΡΙΝ ήταν ένα τριαντάφυλλο χωρίς κοτσάνι, έτοιμο να πέσει μέσα σ' ένα πηγάδι, κι ο ήλιος ψηλά ήταν μουντζουρωμένος, γεμάτος κατσουφιά. Το ΜΕΤΑ έδειχνε ότι το τριαντάφυλλο έβγαινε μέσα από το πηγάδι, κι ένα παιδί το σήκωνε προς τον ήλιο, που χαμογελούσε από ψηλά. Το τριαντάφυλλο αυτή τη φορά είχε κοτσάνι.

Τα σχέδιά μου αυτά τα χάρισα στην Ευλαμπία στο τέλος της χρονιάς, κι είπε ότι θα τα 'χε κοντά της, στο δωμάτιο, στην τάξη ή και στην... καρδιά της.

---

3. = Έφη, το μικρότερο της Ευλαμπίας, είναι ίσον με φως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΛΑΦΑΣ, Ήπειρος, δεκαετία 1950

Το κοτσύφι μου κι εγώ

(απόσπασμα)

Αντρέ-Πωλ Φουρνιέ

Κεφάλαιο 1ο

ΟΠΟΥ ΔΙΝΕΤΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΙΣ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ: ΠΟΙΟΣ, ΠΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ;
Όπου ο ήρωάς μας, ύστερα από μια σκληρή σχολική μέρα, δε διστάζει ν' αντιμετωπίσει όλους τους κινδύνους του δρόμου ώσπου να φτάσει στο σπίτι του.

Για μένα η πιο όμορφη στιγμή της μέρας είναι το απογευματάκι. Εκεί ανάμεσα στις τέσσερις και είκοσι με τέσσερις και μισή, ακριβώς λίγο πριν σχολάσουμε. Τότε νιώθω μια απέραντη ευχαρίστηση να με πλημμυρίζει.

Όσο το ρολόι προχωράει, η αυθυπομονησία μου μεγαλώνει και νιώθω ένα υπέροχο γαργάλισμα που αρχίζει από τα νύχια των ποδιών και φτάνει ως τις ρίζες των μαλλιών μου. Στο τέλος ούτε που ακούω πια τη δασκάλα μας. Τ' αυτιά μου είναι τεντωμένα μόνο για το κουδούνι. Λέω μέσα μου: «Πρόσεξε! ώσπου να μετρήσω πέντε θα χτυπήσει: ένα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε... όχι... ως το δέκα... ούτε, ως το είκοσι...» Κι απελπίζομαι όσο δε χτυπάει. Πότε πια; Και ξαφνικά να το! Σχεδόν δεν πιστεύω στ' αυτιά μου. Θέλω ένα δυο δευτερόλεπτα για να συνέλθω, ύστερα βουτάω τη σάκα μου και τρυπώνω μέσα ό,τι σέρνεται ακόμα πάνω στο θρανίο μου. Το μάθημα σταματάει απότομα. Κάθε απόγευμα αυτή την ώρα κάνουμε γεωγραφία, ιστορία ή ιχνογραφία. Το πρωί, αν είναι η ώρα της αριθμητικής, η αλήθεια είναι πως η δασκάλα μας δε σταματάει και τόσο εύκολα. Πολλές φορές μας κρατάει και δέκα ολόκληρα λεπτά. Αυτό είναι σωστό μαρτύριο, γιατί από την αυλή ακούμε κιάλας τα παιδιά από τις άλλες τάξεις να φωνάζουν χαρούμενα.

Μόλις η δασκάλα πει: «Μαζέψτε τα πράγματά σας» γίνεται χαλασμός. Οι ψίθυροι της τάξης γίνονται μεμιάς σωστό βουητό.

Φωνάζω στο Ζορζ που κάθεται τέσσερα θρανία μπροστά από μένα:

– Περίμενέ με έξω!

Τι θαύμα να ξεφωνίζεις! Από το διάλειμμα δεν είπαμε λέξη. Μονάχα σημειώματα στέλναμε, γραμμένα με το δικό μας μυστικό κώδικα. Τα γράφουμε σε μικρά κομματάκια χαρτί, τα κάνουμε μπαλίτσες και τα φουσάμε μ' ένα άδειο παλιό μπικ.

Μια μέρα φύσηξα τόσο δυνατά, που το σημειώμά μου πήγε και προσγειώθηκε πάνω στην έδρα. Τίποτα δε με γλίτωνε από την καταστροφή. Η δασκάλα το διάβασε δυνατά μπροστά σ' όλη την τάξη. Έγραφα κάτι για μια εκδρομή με τα ποδήλατα κι ήθελα να συνηνοηθούμε πού θα πάμε. Βέβαια, η δασκάλα δεν έχασε την ευκαιρία να μας το ξαναπεί:

«Αν χάνετε τον καιρό σας με μηνύματα και συνεννοήσεις, αντί να κοιτάζετε τα μαθήματά σας, οίγουρα δε θα περάσετε στο Γυμνάσιο. Κι όμως είσαστε πια έντεκα χρονών και πρέπει να το σκέφτεστε σοβαρά». Κι έλεγε και τούτο και κείνο κι ένα σωρό.

Εμείς αυτά τα ξέρουμε απόξω. Τουλάχιστον δυο φορές τη βδομάδα ακούμε τα ίδια και τα ίδια στο σχολείο. Άσε πια στο σπίτι απ' τους δικούς μας...

Ύστερα απ' αυτό το επεισόδιο φτιάξαμε τον κώδικα που μας φυλάει απ' τους περιέργους. Αν κάποιο σημείωμά μας πέσει στα χέρια του εχθρού, δεν πρόκειται να καταλάβει «κιχ», ούτε που θα μπορέσει να αναγνωρίσει το γραφικό χαρακτήρα. Όμως κι αν με τσακώσουν, όσα μαρτύρια κι αν μου κάνουν, κι αν μου δέσουν τα πόδια, κι αν με βάλουν να πιω δέκα μπουκάλια μπίρα, κι αν με βάλουν να φάω τα παπούτσια μου ή αν μου κάνουν τα πιο φοβερά βασανιστήρια, εγώ μια φορά δε θα προδώσω τον κώδικά μας. Για τίποτα στον κόσμο!! Κι ο Ζορζ το ίδιο. Θα προτιμούσε να τον κάνουν κιμά!

Κι όμως ο κώδικάς μας είναι πολύ απλός: Πάνω πάνω στο σημείωμά μου γράφω ένα νούμερο. Ας πούμε 279. Ο άλλος πρέπει να βρει τη σελίδα 279 στο βιβλίο της ιστορίας μας. Χρησιμοποιούμε τα πρώτα γράμματα της σελίδας αντί για τα γράμματα του αλφαβήτου. Είναι τόσο απλό! Μπήκατε;

«Πιερ Φαμπιέν!» φωνάζει η δασκάλα, «στη γραμμή και ήσυχα!» Πιερ Φαμπιέν! αυτός είμαι εγώ. Μπαίνω γρήγορα στη γραμμή, στη θέση μου, δίπλα στο Ζακ που τον λέμε Κοντορεβιθούλη.

Η γραμμή προχωράει προς τη σκάλα που είναι βαμμένη μ' ένα φριχτό χρώμα, σαν κουτσουλιά της κότας. Περπατάμε και τα παπούτσια μας κάνουν ένα φοβερό θόρυβο. Πες πως είμαστε μια πελώρια σαρανταποδαρούσα με ξύλινα τσόκαρα. Με δυσκολία κρατιόμαστε να μην κουβεντιάσουμε. Μας κρατάει ο φόβος για καμιά κακή συνάντηση, ας πούμε με τον κύριο Διευθυντή. Δεν τον αγαπώ και πολύ τον «Κύριο», προτιμώ τη δασκάλα μας. Αυτή είναι «πιο εντάξει».

Σταματάμε στην εξώπορτα. Βασιλεύει απόλυτη σιωπή, αλλά ο αέρας της λευτεριάς μάς χαϊδεύει κιόλας το πρόσωπο και μπροστά μας απλώνεται ο μεγάλος δρόμος. Ο κύριος Διευθυντής μάς ζυγίζει μια στιγμή με το μάτι κι όταν μείνει ευχαριστημένος από την τάξη μας, δίνει επιτέλους την άδεια να φύγουμε. Επιτέλους! επιτέλους! είμαστε έξω ελεύθεροι να πηδάμε, να στριφογυρίζουμε, να τρέχουμε και να φωνάζουμε, να φωνάζουμε, να φωνάζουμε...

Κεφάλαιο 2ο

Όπου ξοδεύονται πολλά χρήματα για φανταστικές αγορές.

Σιγά σιγά, τα ρούχα μας ξαναβρήκαν το φυσικό τους χρώμα και μεις προχωρήσαμε προς το κέντρο της πόλης. Τα σπίτια εδώ είναι πιο πυκνά, σφιγμένα. Οι τοίχοι από τούβλο πολύ ψηλοί και οι καγκελόπορτες είναι ντυμένες από μέσα με λαμαρίνα. Δεν μπορούμε πια τίποτα να χαζέψουμε. Είμαστε σαν φυλακισμένοι στο δρόμο. Τότε πιάνουμε την κουβέντα για τα ποδήλατα, πώς θα θέλαμε να είναι αυτά που θ' αγοράζαμε. Τα θέλουμε με 12 ταχύτητες, με τα φρένα στο τιμόνι, με φλας, με μεγάλα φανάρια, με στήριγμα να στέκονται όρθια στο πεζοδρόμιο, με σχάρα πίσω και φυσικά την πιο καλή μάρκα. Χρώμα μπλε ή κόκκινο.

Αυτά τουλάχιστον για ένα καλό ποδήλατο. Φυσικά αυτό που έχουμε τώρα δεν είναι κάτι τέτοιο.

Όταν εξαντλήσουμε το θέμα «ποδήλατο», περνάμε στο θέμα «αυτοκίνητο». Εδώ έχουμε μεγάλες διαφωνίες. Ο Ζορζ προτιμάει τα σπορ κι εγώ τα μεγάλα αυτοκίνητα πολυτελείας, τις Μερσεντές, τις Τζάγκουαρ. Όταν μεγαλώσω θα έχω ένα τέτοιο αληθινό. Ο πατέρας μου λέει πως θα πρέπει να είμαι πολύ πλούσιος για να μπορώ να το αγοράσω. Θα το δούμε, είναι μακριά το μέλλον!

Έτσι κουβεντιάζοντας φτάνουμε στο σπίτι του φίλου μου. Η μητέρα του τον περιμένει πίσω απ' το παράθυρο. Ο Ζορζ σχεδιάζει στον αέρα ένα ερωτηματικό. Αυτό θέλει να πει: Μπορώ να πάω τον Πιερ ως το σπίτι του; Η μητέρα του γνέφει με το κεφάλι «Εντάξει».

Πολύ ευχαριστημένοι συνεχίζουμε το δρόμο μας. Πάμε μαζί να χαζέψουμε τη βιτρίνα του ψιλικατζή. Έχει εκεί τις μικρογραφίες αυτοκινήτων όλων των μοντέλων. Φαίνεται πως κι αυτός έχει μανία με τ' αυτοκίνητα. Στεκόμαστε εκεί και συζητάμε πολλή ώρα χωρίς να συμφωνούμε ποιο θ' αγοράσουμε. Τελικά δεν μπαίνουμε στο μαγαζί. Τα οικονομικά μας είναι καλούτσικα. Εγώ έχω 30 φράγκα κι ο Ζορζ λίγο περισσότερα. Αυτός, βλέπετε, έχει τη γιαγιά του εδώ κοντά και τη βλέπει κάθε Πέμπτη. Η δική μου μού δίνει 10 φράγκα την Πρωτοχρονιά, αλλά μου τα στέλνει μέσα σε φάκελο γιατί μένει πολύ μακριά, σε επαρχία.

Μπορούμε λοιπόν ν' αγοράσουμε τρία αυτοκινήτáκια κάθε χρόνο. Αλλά χρειάζεται πολλή σκέψη πριν αποφασίσουμε. Όσο γι' απόψε, τ' αυτοκινήτáκια θα μείνουν στη βιτρίνα του ψιλικατζή.

Φεύγουμε με το κεφάλι γεμάτο ένα σωρό ιδέες για μελλοντικές αγορές.

Δε βαστάω άλλο, πρέπει κάτι ν' αγοράσω, ό,τι να 'ναι, ύστερα θα νιώσω καλύτερα.

– Ζορζ, έλα να σε κεράσω γλυκό.

Πάμε απέναντι στο ζαχαροπλαστείο. Πέντε έξι κορίτσια από την τάξη μας αγοράζουν πάστες. Τα χαιρετώ ειρωνικά:

– Γεια σας, λαίμαργες! Θα χοντρύνετε έτσι που το πάτε.

Κάτι τέτοιο πιάνει και κάνει τα κορίτσια να τσιρίζουν νευριασμένα, και μας τ' αγόρια να γελάμε με ικανοποίηση.

Μα γιατί όλα τα κορίτσια φοβούνται τόσο να μην παχύνουν; Κι αφού θέλουν να είναι αδύνατες, γιατί στριμώνχονται στα ζαχαροπλαστεία; Μυστήριο!

Πειραζόμαστε ακόμα λίγο και περιμένουμε να ψωνίσουν αυτές οι «δεσποινίδες», όπως τις λέει ο πατέρας μου. Τι νάζια που κάνουν για να διαλέξουν ένα γλυκό! Πώς με νευριάζουν με τα σκέρτσα και τα κρυφόλογά τους· και δώστου να σκουντάει πονηρά η μια την άλλη με τον αγκώνα.

Πάντως, γενικά τα πάω καλά μαζί τους, μονάχα που ήθελα να μην είναι τόσο μυστήριες.

Ο Ζορζ δεν μπορεί να τις υποφέρει. Νομίζω πως τις φοβάται λίγο, είναι κρίμα που δεν μπορώ να καλέσω τις φίλες μου και το Ζορζ την ίδια μέρα. Έτσι τα πάρτι δεν έχουν πολύ ενδιαφέρον.

Εμείς πήραμε δυο τσίκλες, απ' αυτές που μυρίζουν μέντα και έχουν στο πακετάκι χαλκομανίες. Γλείφουμε το χέρι μας και κολλάμε τη χαλκομανία. Ο Ζορζ έφτιαξε έναν καλούτσικο καουμπόν. Εγώ όμως έκανα μια πρασινωπή μουντζούρα. Δεν έγινε σπουδαίο το τατουάζ!

Σιγά σιγά μπήκαμε στην Κολόμπ, την πόλη μας. Ο δρόμος είναι στενός, γεμάτος καμiónια. Ψηλά στη γέφυρα περνάει το τρένο.

Εμείς μένουμε στο νούμερο 6 της οδού Μπουζότ, το σπίτι δεν είναι πολύ καινούριο. Είναι χτισμένο με κόκκινα τούβλα κι έχει παράθυρα με γρίλιες. Πατάω ένα κουμπί που κάνει βzzz... κι η πόρτα ανοίγει αυτόματα. Στην είσοδο έχει πλακάκια και μια τζαμένια πόρτα που χωρίζει το θυρωρείο.

Την ώρα που χαιρετάω το Ζορζ ένα τρένο περνάει με δαιμονισμένο θόρυβο, πρέπει να φωνάξουμε δυνατά για να συνεννοηθούμε.

- Την - Πέμπτη - στο σπίτι σου - στις δέκα παρά τέταρτο;
- Ξέχασες; - Αύριο - πάμε στο Παρίσι.
- Ναι - αύριο λοιπόν.

Κεφάλαιο 11ο

Όπου ο ήρωας μέσα στη νύχτα, εξαιτίας της αϋπνίας του, ανακαλύπτει πως στον πύργο του συμβαίνουν παράξενα πράγματα.

Πώς να κοιμηθείς μ' ένα πόδι χτισμένο στο γύψο; Τις πιο πολλές φορές σου κόβει τα πιο καλά όνειρα στη μέση. Εκεί που ονειρεύεσαι πως τρέχεις σαν άλογο, το πονεμένο πόδι σε ξυπνάει και θέλεις να γυρίσεις πλευρό. Τέρμα! Πώς έτρεχα, πώς πηδούσα, πώς πετούσα στο όνειρό μου! Τώρα να 'μαι πάλι ξυπνητός στο στενό κρεβάτι μου.

Στο σαλόνι φέγγει τη νύχτα, όχι συνέχεια όμως, γιατί η απέναντι κόκκινη επιγραφή του καφενείου ανάβει και σβήνει. Και τα φώτα του δρόμου κάνουν πάνω στο ταβάνι κάτι φωτεινές λουρίδες ανάμεσα από τις γρίλιες. Μόλις περνάει ένα αυτοκίνητο, οι φωτεινές γραμμές αρχίζουν να χορεύουν πάνω στους τοίχους, ανοίγουν και κλείνουν σαν βεντάλια, ώσπου να ξαναμείνουν ακίνητες στη θέση τους. Όλη τη νύχτα. Πάντα τις κοιτάζω λίγο πριν να με πάρει ο ύπνος. Απόψε όμως πού πήγαν αυτές οι φωτεινές γραμμές;

Έχει πολύ φως μέσα στο δωμάτιο. Ανοίγω καλά τα μάτια μου. Το μεσαίο φως πάνω από το τραπέζι κάνει ένα φωτεινό κύκλο στο ταβάνι. Κάποιος κάθεται με την πλάτη γυρισμένη. Πώς τρόμαξα! Κλέφτης! σκέφτηκα. Μα να που τον γνώρισα, είναι ο μπαμπάς. Τι κάνει εκεί νυχτιάτικα; έχει στρώσει πάνω στο τραπέζι ένα σωρό χαρτιά και τετράδια. Κρατάει με το χέρι το κεφάλι του και διαβάζει ένα βιβλίο. Όπως κάνω κι εγώ όταν διαβάζω κάτι δύσκολο και προσπαθώ να καταλάβω.

Ο Τσιουτσής στην καρέκλα του μισοκοιμάται. Τι αστεία που ανοιγοκλείνει τα μάτια του. Είναι πολύ παράξενο ένα νυχτοπούλι όταν το ξυπνήσεις τη μέρα κι ένα κανονικό πουλί είναι αλλιώςτικο να το ξυπνήσεις μέσα στη νύχτα. Με πιάνουν τα γέλια. Ο πατέρας ξαφνιάζεται.

- Σε ξύπνησα, αγόρι μου; μου λέει με μια παράξενη φωνή που δε μοιάζει με τη δική του.

Είναι η φωνή που έχει ένας άνθρωπος πολύ κουρασμένος.

- Όμως και συ δεν κοιμάσαι. Μα τι κάνεις εκεί μπαμπά; Τα μαθήματά σου διαβάζεις;
- Κάτι τέτοιο, λέει μ' ένα κουρασμένο χαμόγελο.

Ψάχνω για τα δεκανίκια μου και σηκώνομαι. Πάω κοντά να δω τι γίνεται. Εγώ νόμιζα πως αστειεύεται. Ο πατέρας μου είναι πολύ μεγάλος για να πηγαίνει σχολείο.

- Μα τι διαβάζεις;
- Δε βλέπεις, είναι ένα βιβλίο ηλεκτροτεχνικής. Προσπαθώ να δω μήπως έκανα κανένα λάθος στη διατριβή μου.

- Η διατριβή; Τι σόι πράμα είναι αυτό;
- Είναι σαν μια έκθεση πολύ μεγάλη και δύσκολη, όταν τη γράφεις, πας και τη διαβάζεις μπροστά σε σπουδαίους καθηγητές.

- Και γιατί αυτό;
- Αν η Επιτροπή μείνει ικανοποιημένη...

- Τι είναι πάλι η Επιτροπή;

- Οι καθηγητές όλοι μαζί. Αν μείνουν ικανοποιημένοι, θα γίνεις μηχανικός.

- Μηχανικός! Φίνα!

Ξαφνικά το κεφάλι μου γέμισε μ' αυτή τη λέξη: Μηχανικός! Μηχανικός! Φαντάζομαι από τώρα πως θα καμαρώνω στους φίλους μου:

- Έτσι που λέτε: Εμένα ο πατέρας μου είναι Μηχανικός!

Ο χοντρο-Φεντερίκ θα σκάσει! Συγκρατιέμαι λίγο. Αυτό δεν έγινε ακόμα.

- Μπαμπά... μήπως έκανες λάθος;

- Νομίζω πως θα τα καταφέρω, λέει.

- Και πότε θα τη διαβάσεις αυτήν την... την...

-Τη διατριβή. Αύριο το πρωί στο Πολυτεχνείο.

- Και θα 'χεις και συ τρακ;

- Ε, λίγο... όσο να 'ναι. Αλλά δεν πρέπει να δίνουμε σημασία, θα πάω σαν να μη φοβάμαι καθόλου, σαν να διάβαζα σε σένα τη διατριβή μου.

- Διάβασέ μου την.

- Όχι τώρα. Είναι πολύ μεγάλη. Θα κουραζόσουνα ν' ακούς.

- Τι γράφεις μέσα;

- Ηλεκτροτεχνικό θέμα. Να, όπως σ' αυτό το βιβλίο.

Σκύβω και βλέπω το βιβλίο με πολλά πολλά νούμερα και ακαταλαβίστικα σχέδια. Μάγος είναι αυτός ο πατέρας μου!

- Και τα καταλαβαίνεις όλα αυτά;

- Προσπαθώ, αγαπητέ μου.

- Μπαμπά, αύριο το πρωί θα σε συλλογίζομαι.

Ο μπαμπάς μ' αγκαλιάζει από τους ώμους. Είμαι πολύ συγκινημένος. Όμως άξιζε να σηκωθώ μες στη νύχτα. Για να δείξω πως καταλαβαίνω το πρόβλημά του τού λέω:

- Ξέρεις τι κάνω εγώ για το τρακ; Όταν λέω μάθημα στον πίνακα καρφώνω τα μάτια μου σε κάποιον σοβαρό! Αν κοιτάξω το Ζορζ, χάθηκα! Μου κάνει γκριμάτσες και με πιάνουν τα γέλια.

- Εγώ, μια φορά, σου δίνω το λόγο μου πως δε θα με πιάσουν τα γέλια όταν θα διαβάζω τη διατριβή μου.

- Πόσο καιρό έκανες να τη γράφεις;

- Την ετοιμάζω εδώ και εφτά χρόνια.

- Εφτά χρόνια!

Μου κόπηκε η ανάσα. Θα ήμουνά πέντε, όχι τεσσεράμισι χρονών όταν άρχισε. Ούτε

που θυμάμαι εκείνη την εποχή. Ξαφνικά βλέπω τον πατέρα μου σαν ένα γίγαντα που το κεφάλι του χάνεται μέσα στα σύννεφα.

- Εγώ πάω έξι χρόνια σχολείο και μου φαίνεται ατέλειωτος καιρός. Και μελετούσες όλα τα βράδια;

- Σχεδόν. Εσύ κοιμόσουνα εδώ δίπλα.

- Αν δεν είχα σπάσει το πόδι μου, ποτέ δε θα το έπαιρνα είδηση!

- Έτσι είναι. Όμως, αγαπητέ μου Πιερ, πρέπει να κοιμηθούμε τώρα, πήγε μία η ώρα!

- Καληνύχτα μπαμπά. Θα πω μέσα μου μια βρόμικη λέξη. Φέρνει γούρι, το ξέρεις;

Ο πατέρας γελάει, μου χαϊδεύει τα μαλλιά, με φιλάει και φεύγει. Μένω μόνος στα σκοτεινά με τις φωτεινές λουρίδες στο ταβάνι.

- Ακούς επτά χρόνια! Πρέπει λοιπόν κι εγώ να σπουδάζω ώσπου να γίνω σαν τον μπαμπά. Α... δε θ' αντέξω!

Το τελευταίο τρένο φεύγει μουγκρίζοντας, σταματάει κι ύστερα φεύγει στριγκλίζοντας. Κι ύστερα ησυχία. Μόνο καμιά μοτοσικλέτα ακούγεται πού και πού μέσα στη νύχτα.

Τα λευκώματα

Ζωρζ Σαρρή

ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ Ο ΣΩΡΟΣ ΤΑ ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ. ΔΕΞΙΑ ΚΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΟΙ μαθήτριες. Από τη μια οι «ένοχες» κι από την άλλη οι «αθώες». Όλες σε στάση απολύτου προσοχής. Στην αυλή τα πολύζυγα, το μοναχικό δέντρο με τα ολόγυμνα κλαδιά και η βρύση που στάζει από πάντα. Από τα παράθυρα κρέμονται τα κεφάλια των καθηγητών και των καθηγητριών.

Στον εξώστη του πρώτου ορόφου στέκεται η κυρία Ερασμία, κοντή, χοντρή, πάντα μαυροφορεμένη. Κοιτάει τις μαθήτριες και τις μετράει νοερά. Καμιά δεν απουσιάζει. Η Β' και η Γ' Γυμνασίου. Άριστα!

Η φωνή της ακούγεται προστακτική:

- Πυρ!

Μια μαθήτρια βγαίνει από τις γραμμές των «αθώων», προχωρεί και στέκεται κοντά στα λευκώματα. Κρατάει ένα κουτί σπίρτα. Βγάζει ένα σπίρτο, το ανάβει και το ρίχνει πάνω στο πολύχρωμο λοφάκι. Τα εξώφυλλα των λευκωμάτων είναι χοντρά, άλλα δεμένα με βελούδο, άλλα με χαρτόνι, άλλα με σατέν. Το σπίρτο σβήνει. Η μαθήτρια με νευρικές κινήσεις ανάβει άλλο κι άλλο σπίρτο...

Από τον εξώστη η κυρία Ερασμία φωνάζει:

- Ανόητη, πρωτίστως καύσε τας σελίδας!

Η «ανόητη» αμέσως υπακούει. Ανάβει πάλι ένα σπίρτο, ανασπκώνει με τα δυο της δάχτυλα ένα λεύκωμα, τα φύλλα του ανοίγονται σαν βεντάλια και σε λίγο πιάνουν φωτιά. Όταν το λεύκωμα λαμπαδιάζει, τρομαγμένη πως μαζί του θα καεί κι εκείνη, η μαθήτρια το πετάει, κι αμέσως όλα τα λευκώματα αρπάζουν φωτιά. Μια φλόγα υψώνεται στον ουρανό και γύρω της φλογίτσες τρεμοπαίζουν.

Καίγονται τα μικρά μυστικά.

Καίγονται τα στιχάκια, τα ψευδώνυμα, οι εξομολογήσεις:

*Αγγελικούλα ζάχαρι
Αγγελικούλα μέλι
Αγγελικούλα κρύο νερό
που πίνουν οι αγγέλοι.
Ανεμώνη*

*Ενθυμού και μη λησμόνει
πίνε τσάι με λεμόνι
βούτα και παξιμαδάκι*

μην ξεχνάς το Αλκουλάκι.
Το Κουτοκούλι

Τι εστί φιλία; Αγάπη αιωνία.
Δάμων

Τι εστί δαίμων;
Κήτος εράσμιον...
Κάτι ξέρω

Καίγονται, οι φλόγες σβήνουν, απομένουν τ' αποκαΐδια. Οι μαθήτριες δακρύζουν.

Από τα παράθυρα εξακολουθούν να κρέμονται τα κεφάλια, βουβοί θεατές. Κανένας δε ζήτησε τη γνώμη τους.

Ο χρόνος σταμάτησε.

Σιωπή κι αναμονή.

Η κυρία Ερασμία κατεβαίνει αργά τη μαρμάρινη σκάλα. Φοράει τις αιώνιες παντόφλες της και βαστάει μια τσίγκινη κουτάλα. Πλησιάζει τ' αποκαΐδια, ψάχνει να βρει σβηστές στάχτες. Γεμίζει την κουτάλα της και σαν ιέρεια μαύρης τραγωδίας πλησιάζει τις κατηγορούμενες:

– Τας κεφαλάς κλίνετε! προστάζει, και με τη χουλιάρα ρίχνει στάχτη στα σκυμμένα κεφάλια. Ύστερα λέει:

– Προς παραδειγματισμόν. Τα ανόσια αυτά λευκώματα εκάψαν. Είθε να καούν εις το πυρ το εξώτερον και αι πονηραί σκέψεις. Είμεθα απόγονοι των Αρχαίων Ελλήνων, ας σταθώμεν αντάξιοι του ήθους και της γνώσεως αυτών. Αι κατηγορούμεναι να αποσυρθώσιν εις το υπόγειον. Εκεί θα παραμείνωσιν μέχρι νεωτέρας διαταγής. Αι άλλαι να ανέλθωσιν εις τας τάξεις των. Το διάλειμμα καταργείται.

Μέσα στις στάχτες είχαν απομείνει οι καύτρες. Η Λενιώ δεν ήξερε αν έκλαιγε για το καμένο μαλλί της ή για το όμορφο λευκώμά της που κάπκε εντελώς. Μαζί με τις άλλες «ένοχες» κατέβηκε στη βρομερή τραπεζαρία.

– Πάλι καλά που δε μας έβαλε ν' αοβεστώσουμε τους καμπινέδες, είπε η Νενέτα, η καλύτερη φίλη της Λενιώς.

Αυτή όλα τα διασκέδαζε, ό,τι κι αν συνέβαινε στο σχολείο. Να μείνει σπίτι δεν της άρεσε, την έπιανε μαύρη μελαγχολία. Όλα εκεί ήταν συγυρισμένα και υποτονικά. Η μαμά, αέρινη ύπαρξη, πηγαινοερχόταν αθόρυβα και κάθε λίγο κλεινόταν στην κάμαρή της με δυνατούς πονοκεφάλους, όπως έλεγε. Ο μπαμπάς δεν ύψωνε τη φωνή για να μην ταραξει τη γαλήνη της γυναίκας του. Όλο διάβαζε, και ξεχνούσε να μιλήσει στην κόρη του. Η Νενέτα λαχταρούσε τη Σχολή Θηλέων γιατί εκεί όλα ήταν δυνατόν να γίνουν. Να, τώρα, που η κυρία Ερασμία έκαψε τα λευκώματα. Άρχισε να γελάει.

– Τρελάθηκες;

– Γιατί γελάς;

– Αυγά σου καθαρίζουν; ρώτησαν οι άλλες οι κλαμένες.

– Μα είναι να μη γελάω; Την είδες τη μάγισσα να κατεβαίνει τη σκάλα; Κι εκείνη η κουτάλα, Χριστούλη μου! Μ' αυτήν σερβίρει τη φασολάδα η κυρα-Μάρθα...

– Όμως, κι εσύ έκλαψες, παρατήρησε η Κική.

- Για να μη γελάσω...
- Αχ, δεν πρέπει να τα μάθει ο πατέρας μου, είπε η Λενιώ. Είναι ικανός ν' αρχίσει πάλι το βιολί του, να μας αλλάξει σχολείο...
- Καλά, και τι θα πεις για το κεφάλι σου, που παρ' ολίγο να πιάσει φωτιά;
- Κάτι θα βρω...
- Και για το λεύκωμα;
- Φυσικά και δε θα του πω πως η κακούργα το έκαψε...

Μόνο και μόνο εξαιτίας του...

Κριστίνε Νέστλινγκερ

ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΣΧΑΛΙΕΣ, ΣΤΟ ΠΑΓΚΑΚΙ ΤΟΥ ΡΑΝΤΕΒΟΥ, Ο ΑΛΗ ΚΑΙ Ο ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ την περίμεναν δίπλα δίπλα.

Από τότε που αρχίσαμε να συναντιόμαστε εδώ πέρα, σκέφτηκε η Σούζι, αυτή είναι η πρώτη φορά, που αυτοί οι δυο είναι στην ώρα τους!

Απέναντι στον Αλή και στον Αλεξάντερ, σε μια απόσταση κάπου τρία βήματα, στεκόταν ο Πάουλ. Είχε τα χέρια στις τσέπες, το πρόσωπό του ήταν κατακόκκινο και τα μάτια του πετούσαν σπίθες από το θυμό του.

- Μα αφού έτσι είναι!, φώναζε, αλήθεια σας λέω! Το ξέρω πολύ καλά! Από τη μαμά της! Κι από τη μαμά μου! Και γενικά! Αφού κάθε μέρα στο σπίτι της Σούζι είμαι... Νομίζεις ότι δεν ξέρω σε ποιο σχολείο θα πάει;

- Χα, χα! Ο Αλή χτύπησε ελαφρά με το δάχτυλο το μέτωπό του. Όστε κάθε μέρα εκεί βρίσκεσαι; Ας γελάσω! Εγώ δε σ' έχω δει ποτέ εκεί, κι όμως είμαι κάθε μέρα στο σπίτι της Σούζι!

- Θα ήθελε να είναι το παιδί! κορόιδεψε ο Αλεξάντερ.

- Ναι, αλλά δεν είναι, είπε ο Αλή.

- Εντάξει, όχι κάθε μέρα, αλλά σχεδόν κάθε μέρα, διαμαρτυρήθηκε ο Πάουλ.

- Μόνο μια φορά την εβδομάδα, είπε ο Αλή.

- Κι αυτό μόνο και μόνο επειδή η μαμά της Σούζι τον καλεί, είπε ο Αλεξάντερ. Αν περνούσε από το χέρι της Σούζι, δε θα πήγαινε ποτέ του εκεί πέρα!

- Είστε βλάκες και οι δύο! μούγκρισε ο Πάουλ. Πολύ βλάκες! Φτάνει να πάτε μέχρι το Γυμνάσιο, στην άλλη γωνία, και να δείτε μόνοι σας, ότι το όνομα της Σούζι βρίσκεται στον κατάλογο του 1Γ! Ο Πάουλ έδειχνε εντελώς απελπισμένος. Γιατί δε με πιστεύετε;

- Γιατί λες συνέχεια ψέματα, απάντησε ο Αλή.

- Και γιατί να σας πω ένα τέτοιο ψέμα; φώναξε ο Πάουλ.

Τα χέρια του σφίχτηκαν σε γροθιές.

Ο Αλεξάντερ ανασήκωσε τους ώμους.

- Και πού θες να ξέρω; Έτσι κι αλλιώς καμιά από τις βλακειές που κάνεις, δεν έχει νόημα.

- Μα δε λέω ψέματα! Ο Πάουλ ρίχτηκε στον Αλεξάντερ κι άρχισε να τον χτυπάει με τις γροθιές του. Ο Αλή έπιασε τον Πάουλ από τους ώμους και τον έριξε κάτω. Ο Αλεξάντερ κάθισε πάνω στα πόδια του Πάουλ και τον κράτησε ακίνητο. Ο Αλή του τράβηξε τα χέρια πάνω από το κεφάλι και τα πίεσε καταγής στα χαλίκια.

- Ο μπάμπουρας δεν μπορεί πια να περπατήσει, είπε λαχανιασμένος, αλλά και ικανοποιημένος.

Ο Πάουλ προσπαθούσε να ελευθερωθεί. Αγωνιζόταν να ξεφύγει από τα χέρια του Αλεξάντερ. Κι από τη γερή λαβή του Αλή. Αλλά δεν τα κατάφερνε. Τεντωνόταν, κλοτσούσε, χτυπιόταν, αλλά τίποτα. Το μόνο που μπορούσε να κάνει, ήταν να βρίζει και να φτύνει. Μιας όμως κι η στάση του ήταν εντελώς ακατάλληλη, αστοχούσε, κι αντί να φτύνει τους αντιπάλους του, μούσκευε την κοιλιά του και το μέτωπό του.

Αργά αργά πλησίασε στο παγκάκι του ραντεβού η Σούζι. Ο πρώτος που την είδε να έρχεται, ήταν ο Αλή.

- Λοιπόν, ψευτο-Πάουλ, τι θα κάνεις τώρα; ρώτησε τον αιχμάλωτο. Η Σούζι έρχεται! Θα ομολογήσεις επιτέλους ότι είπες ψέματα;

- Αφήστε ήσυχο τον Πάουλ, είπε η Σούζι. Η φωνή της έτρεμε κι ήταν βραχνή, σαν να 'χε πονόλαιμο.

- Αυτός μου ρίχτηκε πρώτος! Ο Αλεξάντερ σηκώθηκε.

- Εγώ βοήθησα μόνο τον Αλεξάντερ! Ο Αλή άφησε τα χέρια του Πάουλ.

Ο Πάουλ σηκώθηκε. Το παντελόνι και το πουκάμισό του ήταν κατασκοτισμένα και γεμάτα χαλίκια. Ο Πάουλ τίναξε τα ρούχα του κι άρχισε να μιλάει θυμωμένος:

- Δύο εναντίον ενός... Έτσι το ξέρω κι εγώ! Θα 'πρεπε να ντρέπεστε! Σκούπισε το μέτωπο και τα μάγουλά του. Το σάλιο κι η σκόνη ανακατεύτηκαν και μουντζουρώθηκε ολόκληρος.

- Αυτοί οι δυο τρελάθηκαν εντελώς, γύρισε και είπε στη Σούζι. Λένε ότι θα πας μαζί τους στο Τεχνικό. Κι επειδή εγώ τους είπα ότι αυτό δεν είναι αλήθεια... Ο Πάουλ στριφογύρισε το ένα του παπούτσι στα χαλίκια. Ένα μικρό σύννεφο σκόνης σηκώθηκε γύρω από το πόδι του. Επειδή λοιπόν τους είπα ότι αυτό δεν είναι αλήθεια, άρχισαν να με βρίζουν! Ο Πάουλ πέρασε τα δάχτυλα των χεριών του στα μαλλιά του και τίναξε τη σκόνη. Πες σ' αυτούς τους ανόητους ότι δεν τους είπα ψέματα, Σούζι! Και μετά - ο Πάουλ έδειξε τον Αλή - να μου δώσει το κατοστάρικο, που μου χρωστάει!

Η Σούζι στεκόταν ακίνητη κι αμίλητη. Σαν κατεψυγμένη.

Ο Πάουλ την κοίταζε ανυπόμονα. Ο Αλή και ο Αλεξάντερ το ίδιο.

- Πες τους το λοιπόν, επέμενε ο Πάουλ.

Η Σούζι δάγκωσε το κάτω χείλι της και ξεροκατάπιε.

- Λοιπόν; Ο Αλή αγκάλιασε τους ώμους της Σούζι. Την κοίταζε έκπληκτος.

- Μη μας αφήνεις να περιμένουμε άλλο, παλιόφιλε! Ο Αλεξάντερ αγκάλιασε τους ώμους της Σούζι από την άλλη μεριά. Την κοίταζε κι αυτός το ίδιο έκπληκτος.

Η Σούζι συνέχισε να ξεροκαταπίνει. Ύστερα καθάρισε το λαιμό της και τέλος είπε:

- Είμαι αναγκασμένη.

- Τι είσαι αναγκασμένη; ρώτησαν με μια φωνή ο Αλή κι ο Αλεξάντερ.

- Να πάω... η Σούζι έδειξε προς το μέρος του Πάουλ, μαζί του στο σχολείο!

Ο Αλή κι ο Αλεξάντερ τράβηξαν τα χέρια τους αμέσως από τους ώμους της Σούζι.

- Δεν μπορώ να κάνω τίποτα για να το εμποδίσω, αλήθεια σας λέω, πέρα για πέρα αλήθεια, είπε η Σούζι. Με αναγκάζουν. Η Σούζι κοίταξε τον Αλεξάντερ.

- Αλλά δε θα μείνω για πολύ σ' εκείνο το σχολείο. Θα παίρνω συνέχεια πεντάρια, ώσου θα με διώξουν και τότε θα 'ρθω μαζί σας! Κοίταξε τον Αλή. Μετά τις διακοπές των Χριστουγέννων, σας δίνω το λόγο μου... Η Σούζι σταμάτησε να μιλάει. Δεν άντεχε άλλο

τα βλέμματα του Αλή και του Αλεξάντερ. Οι δυο της φίλοι την κοίταζαν, σαν να 'χαν μπροστά τους κανένα σιχαμερό μαμούνι, με πόδια αράχνης, ουρά ταραντούλας και κεφάλι σκουληκιού.

– Τέτοιο σκάρτο κορίτσι δεν έχω ξαναδεί, είπε ο Αλή περιφρονητικά.

– Φαίνεται όμως ότι έκανε την πλάκα της, είπε ο Αλεξάντερ.

– Ωραίο αστείο, μα την αλήθεια! Βδομάδες ολόκληρες συζητάμε, ποιος θα κάτσει δίπλα της και ποιος θα κάτσει μπροστά της, κι εκείνη ήξερε πολύ καλά ότι θα πάει σε άλλο σχολείο! Έδειξε τον Πάουλ. Ακόμα κι αυτός το ήξερε, μόνο εμείς δεν είχαμε ιδέα!

Ο Αλή γύρισε στον Πάουλ.

– Συγγνώμη, Πάουλ, είπε, να με συγχωρείς! Κι έβγαλε από την τσέπη του παντελονιού του δυο δεκάρικά.

– Πάρε! είπε κι έδωσε τα νομίσματα στον Πάουλ. Αυτή τη στιγμή δεν έχω άλλα. Ειλικρινά, δεν υπολόγιζα ότι μπορεί να έχανα το στοίχημα. Τα υπόλοιπα θα τα πάρεις με δόσεις.

Ο Αλεξάντερ έριξε μια δηλητηριασμένη ματιά στη Σούζι, κι ύστερα είπε στον Πάουλ:

– Να ζητήσεις τα υπόλοιπα από την αγαπημένη σου συμμαθήτριά. Την πλάκα που μας έκανε, πρέπει να την πληρώσει! Αγκάλιασε τον Αλή από τους ώμους. Έλα παλιόφιλε! του είπε. Πάμε να φύγουμε! Και χωρίς να χαιρετίσουν, χωρίς να γυρίσουν τα κεφάλια τους ούτε μια φορά, ο Αλή κι ο Αλεξάντερ βγήκαν από το πάρκο.

– Λοιπόν, αυτοί οι δυο πρέπει να τρελάθηκαν! είπε ο Πάουλ. Περιεργαζόταν τα κέρματα στο χέρι του. Πάντως δεν περίμενα να με πληρώσει έτσι κι αλλιώς ο Τούρκος. Αφού δεν έχει ποτέ του λεφτά! Ο Πάουλ έβαλε τα χρήματα στην τσέπη του. Τέλος πάντων. Φτάνουν για δυο παγωτά. Έλα να σε κεράσω!

– Κι εσύ όμως είσαι ο χειρότερος βλάκας που υπάρχει στον κόσμο! του έβαλε τις φωνές η Σούζι.

– Και γιατί; Τι έκανα εγώ; Ο Πάουλ την κοίταζε με απορία.

– Εσύ τα χάλασες όλα, όλα, πέρα για πέρα! τσίριξε η Σούζι. Όλα πήγαν κατά διαβόλου εξαιτίας σου και μόνο!

– Τι λες, τι έγινε εξαιτίας μου; ρώτησε ο Πάουλ.

– Αχ, άφησέ με λοιπόν ήσυχη, βλάκα! Η Σούζι έβγαλε τη γλώσσα της στον Πάουλ, του φώναξε «μπееε» κι έφυγε τρέχοντας.

Ήξερε πολύ καλά ότι δεν είχε φερθεί σωστά στον Πάουλ. Του είχε φερθεί πέρα για πέρα άσχημα! Αλλά χρειαζόταν κάποιον για να ξεσπάσει, για να βάλει τις φωνές. Και να βγάλει το θυμό της.

Και γενικά! Στο κάτω κάτω της γραφής έφταιγε κι αυτός λιγάκι!

Τι ήθελε κι ανακατεύτηκε; Ο παλιοπερίεργος! Ο Αλή κι ο Αλεξάντερ σίγουρα δε θα πήγαιναν ποτέ να τον ρωτήσουν! Αυτοί δεν του μιλούσαν ποτέ από μόνοι τους! Αυτός πήγε κι έχωσε τη μύτη του! Απρόσκλητος! Όπως πάντα!

Κι αν δεν είχε μπει εκείνος στη μέση, συλλογιζόταν η Σούζι, τότε εγώ θα το έλεγα το απόγευμα στον Αλή και στον Αλεξάντερ. Θα τους το έλεγα με τρόπο. Θα τους έλεγα ότι οι γονείς μου το ξανασκέφτηκαν κι ότι άλλαξαν γνώμη. Κι ότι δε μου είχαν πει τίποτα, μέχρι σήμερα το πρωί. Κι ότι εγώ μέχρι σήμερα το πρωί δεν είχα ιδέα ότι θα πήγαινα στο παλιογυμνάσιο! Κι ότι μέχρι χτες το βράδυ δε φανταζόμουν καν κάτι τέτοιο! Και είμαι σίγουρη ότι θα με πίστευαν!

Λαχανιάζοντας και ξεφυσώντας σαν παλιά ατμομηχανή η Σούζι γύρισε σπίτι της τρέχοντας. Με κάθε της ανάσα έλεγε και ξανάλεγε:

- Εξαιτίας του, όλα εξαιτίας του...

Η μαμά κι ο μπαμπάς δεν ήταν σπίτι. Στο μικρό ντουλαπάκι, δίπλα στο τηλέφωνο, είχαν αφήσει ένα σημείωμα. Ήταν τα γράμματα της μαμάς:

ΠΗΓΑΜΕ ΓΙΑ ΜΙΑ ΩΡΙΤΣΑ ΣΤΟΝ ΟΤΟ.

Η Σούζι χαιρόταν που ήταν μόνη. Ένας χαρούμενος μπαμπάς και μια χαρούμενη μαμά ήταν το τελευταίο πράγμα που θα μπορούσε τώρα να επιθυμήσει! Πήγε στο δωμάτιό της, πήρε το αρκουδάκι της, στρίμωξε των πωπό της στη μικρή ψάθινη πολυθρόνισα, κάθισε το αρκουδάκι στα γόνατά της, το αγκάλιασε, έχωσε το πρόσωπό της στη γούνα του και το μούσκεψε με τα δάκρυά της.

- Είμαι τόσο δυστυχιωμένη, έλεγε κλαίγοντας με λυγμούς. Τόσο δυστυχιωμένη, τόσο απελπισμένη!

Το αρκουδάκι της συμφωνούσε. Και μούγκριζε. Παρόλο που καθόταν όρθιο και ο μηχανισμός του δε λειτουργούσε παρά μόνο όταν το ξάπλωνες, ή όταν το σήκωνες. Έτσι ήταν φτιαγμένο. Κι έτσι έκανε πάντα. Μόνο όταν η Σούζι χρειαζόταν επειγόντως τη συμπάθειά του, τότε μούγκριζε, αδιαφορώντας για τον μηχανισμό του. Η Σούζι τουλάχιστον το άκουγε να μούγκρίζει σε τέτοιες περιπτώσεις. Οι άλλοι άνθρωποι, ο μπαμπάς και η μαμά για παράδειγμα, δεν έπαιρναν τίποτα είδηση. Αλλά και τι έπαιρναν είδηση αυτοί; Αυτοί δεν καταλάβαιναν καν ότι η ίδια τους η κόρη ήταν τόσο πολύ δυστυχιωμένη!

Είναι όλα τους βουτυρόπαιδα...

- Όχι, αγάπη μου, είπε η μαμά, υψώνοντας το δεξί της φρύδι και κατεβάζοντας την αριστερή γωνιά των χειλιών της, δεν πρόκειται να σ' αφήσω να πας έτσι ντυμένη την πρώτη μέρα του σχολείου! Με τίποτα και με κανέναν τρόπο!

- Και βέβαια έτσι θα πάω! φώναξε η Σούζι. Ή έτσι ή καθόλου!

- Πώς δεν μπορεί να πάει η δεσποινίς κόρη μου; Ο μπαμπάς παρουσιάστηκε στην πόρτα του δωματίου της Σούζι κι έχωσε το κεφάλι του στο άνοιγμα.

- Αχά! είπε ο μπαμπάς. Καλομπαλωμένα αλλά όχι εμφανίσιμα!

Χαμογέλασε.

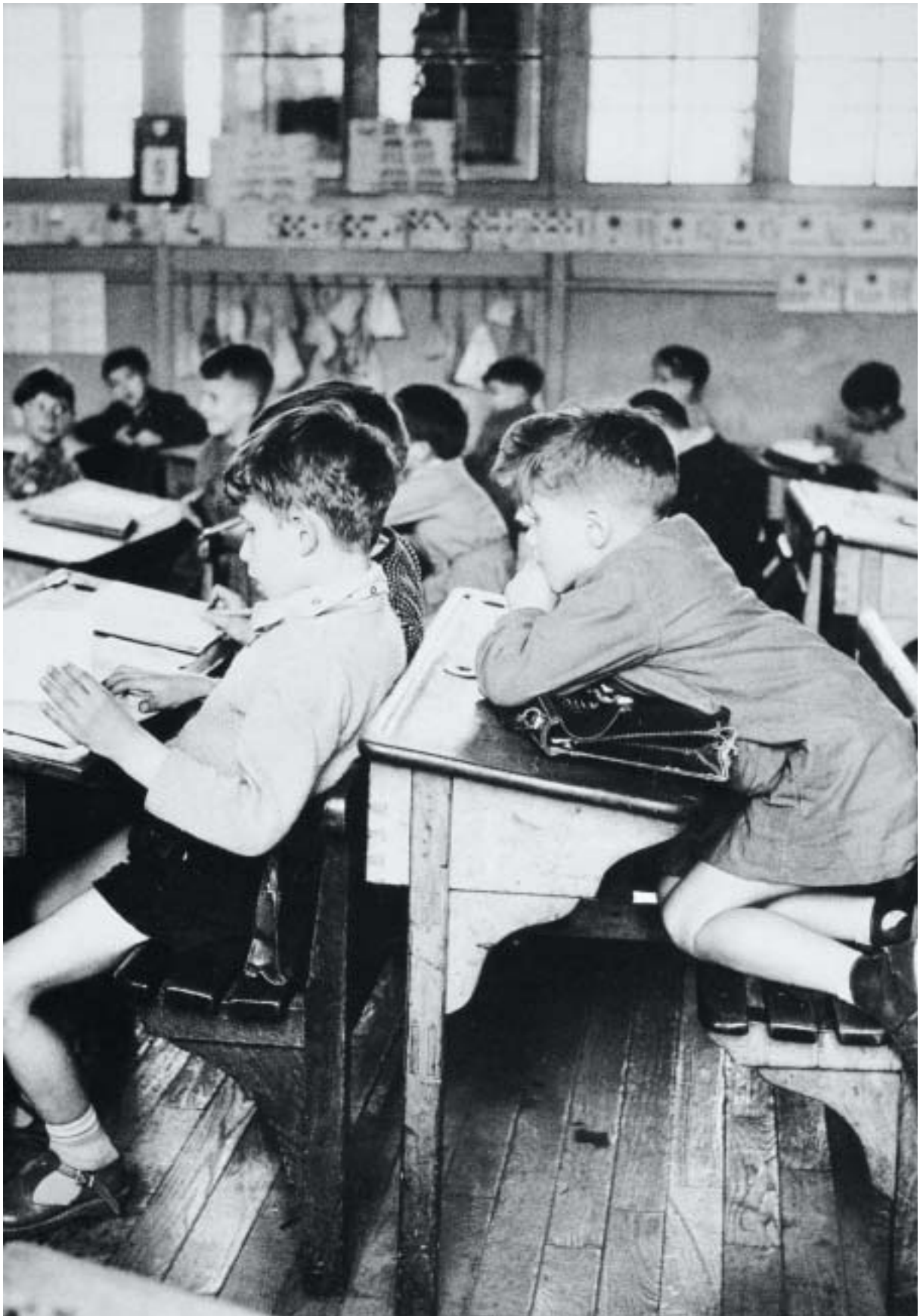
Η Σούζι φορούσε το πιο παλιό της τζιν, αυτό που είχε μπαλώματα στα γόνατα και στον πωπό. Ακόμα και τα μπαλώματα ήταν τρύπια πια. Από πάνω φορούσε ένα ξεπλυμένο μακό μπλουζάκι που κάποτε ήταν πράσινο. Η λαιμόκοψη είχε ξεχειλώσει και στο δεξιό ώμο μια ραφή είχε ξηλωθεί. Κάλτσες δε φορούσε η Σούζι. Μόνο ένα ζευγάρι παπούτσια του τένις, γκρίζα από τη βρόμα. Στο δεξί είχε γράψει στ' αγγλικά με κόκκινο μαρκαδόρο: THE SCHOOL IS SHIT. Και στο αριστερό, με πράσινο στυλό, έλεγε: ΜΙΣΩ ΤΑ ΠΑΝΤΑ.

- Μην γελάς! είπε η μαμά στον μπαμπά. Αν παρουσιαστεί έτσι την πρώτη μέρα του σχολείου, τι εντύπωση θα σχηματίσουν οι άνθρωποι για μας;

- Γιατί για μας; Ο μπαμπάς στριφογύρισε μπροστά στη μαμά. Εγώ είμαι μια χαρά! Κομψός και καλοντυμένος! Για κοίτα!

Η μαμά έπιασε τον μπαμπά από τον ένα ώμο και τον εμπόδισε να συνεχίσει τους κύκλους.

ΡΟΜΠΕΡ ΝΤΟΥΑΝΟ, Ο παρατηρητής, Παρίσι 1956

_ Σε ικετεύω, του σφύριξε στ' αυτί, μην τα παίρνεις όλα από τη γελοία τους πλευρά! Οι φυσιολογικοί γονείς δεν αφήνουν τα παιδιά τους να γυρνάνε μ' αυτό το ντύσιμο. Και μάλιστα την πρώτη μέρα του σχολείου, σ' ένα σχολείο καινούριο!

Ο μπαμπάς προσπάθησε να καταλάβει την άποψη της μαμάς. Το πρόσωπό του σοβαρεύτηκε.

- Μήπως η δεσποινίς κόρη θα μπορούσε ν' αλλάξει ρούχα για χάρη της μαμάς; ρώτησε τη Σούζι.

Η Σούζι κούνησε το κεφάλι. Γιατί να κάνει οτιδήποτε για χάρη οποιουδήποτε; Ποιος είχε κάνει κάτι για δική της χάρη; Κανένας!!! Λοιπόν!...

Η μαμά έβγαλε το κόκκινο καλό φουστάνι της Σούζι από την ντουλάπα. Το φόρεμα ήταν από λεπτή βατίστα, είχε μακριά φούστα μέχρι το γόνατο με πέντε σειρές βολάν, ήταν στενό στη μέση κι οι λεπτές του τιράντες διασταυρώνονταν στην πλάτη.

Σαν πωλήτρια πρώτης τάξεως η μαμά ανέμιση το φουστάνι μπροστά στη μύτη της Σούζι.

- Βάλε αυτό, αγάπη μου, πρότεινε, είναι καταπληκτικό! Και δεν το 'χεις φορέσει παρά μια φορά όλη κι όλη! Στη φωνή της διακρινόταν ένας τόνος επικριτικός. Και μην ξεχνάς ότι εσύ το διάλεξες, μόνη σου! Του χρόνου το καλοκαίρι δε θα σου μπαίνει! Θα 'χεις ψηλώσει και δε θα μπορείς να το φορέσεις!

- Μόνο πάνω από το πτώμα μου, φώναξε η Σούζι, άρπαξε το φόρεμα από τα χέρια της μαμάς και το πέταξε πάνω στο κρεβάτι.

- Ας κάνουμε τουλάχιστον έναν συμβιβασμό, μπήκε στη μέση ο μπαμπάς.

- Βάλε τουλάχιστον ένα άλλο παντελόνι, είπε η μαμά.

- Καλά! αναστέναξε η Σούζι. Αλλά δεν αλλάζω παντελόνι! Θ' αλλάξω μπλουζάκι! Πήρε ένα κατακαίνουργο άσπρο μακό από το ντουλάπι, έβγαλε το πατσαβούρι που φορούσε και φόρεσε το καθαρό. Για τον μπαμπά η υποχώρηση αυτή ήταν αρκετή.

- Λοιπόν, πάμε! είπε. Εγώ είμαι έτοιμος για αναχώρηση!

Η μαμά κρέμασε απογοητευμένη το κόκκινο φόρεμα στην ντουλάπα.

- Δεν μπορείς να βγάλεις κι αυτά τα απδιαστικά παπούτσια; ρώτησε. Πάρε τα πέδιλά σου! είπε. Με τα παπούτσια του τένις θα ιδρώσουν τα πόδια σου!

Η Σούζι αγνόησε τα λόγια της μαμάς.

- Δεν καταλαβαίνω, είπε στον μπαμπά της, γιατί πρέπει να με πας οπωσδήποτε εσύ στο σχολείο! Τον δρόμο τον ξέρω. Δεν είμαι κανένα μωρό που πρέπει να το πηγαίνουν και να το φέρνουν στο σχολείο!

- Θέλω να σε συνοδεύσω τιμητικά, απάντησε ο μπαμπάς. Χτες έπλυνα επίτηδες το αυτοκίνητο! Το πρόσωπό του πήρε μια λυπημένη έκφραση, σαν του κλόουν. Και το αυτοκίνητο θα χαρεί κι αυτό τόσο πολύ!

Και το αυτοκίνητο θα χαρεί κι αυτό τόσο πολύ! Μα πώς στην ευχή μιλούσε έτσι ο μπαμπάς; Μήπως νόμιζε ότι είχε να κάνει με κανένα μωρό; Και σιγά μη δε θέλει να με συνοδεύσει τιμητικά! Φούμαρα! Στην πραγματικότητα θέλει να δει αν θα πάω στο σχολείο! Φοβάται ότι θα μπορούσα να κάνω κοπάνα!

- Και πήρε και άδεια δυο ώρες από τη δουλειά του ο μπαμπάς! πρόσθεσε η μαμά.

- Εντάξει, πάμε τότε! Η Σούζι έχωσε το πορτοφολάκι της στην αριστερή τσέπη του παντελονιού της και το στίλο στη δεξιά. Στην κωλότσεπη έβαλε ένα μικρό σημειωματάριο.

Στην πραγματικότητα αδιαφορούσε, αν θα πήγαινε μόνη της ή μαζί με τον μπαμπά. Το

ίδιο της έκανε. Έτσι κι αλλιώς δεν είχε πια παρέα για το δρόμο. Κανένας δε θα την περίμενε πια στην πόρτα της, κανείς δε θα την περίμενε στη γωνία του δρόμου, κανείς στη στάση του λεωφορείου. Κι αν ακόμα έβρισκε παρέα στο δρόμο προς το σχολείο, αυτή η παρέα δε θα ήταν ούτε ο Αλή ούτε ο Αλεξάντερ. Θα ήταν μόνο χαζοί και βουτυρόπαιδα που για κείνη δεν είχαν καμιά σημασία.

Μπροστά στο σχολείο δεν υπήρχε θέση για να παρκάρει ο μπαμπάς. Ο μπαμπάς σταμάτησε στη δεύτερη γραμμή.

– Λοιπόν, εύχομαι όλα να πάνε καλά, δεσποινίς κόρη! είπε. Καλή τύχη!

Γύρισε προς το πίσω κάθισμα και περίμενε ένα φιλί αποχαιρετισμού.

– Σ' ευχαριστώ πολύ, απάντησε η Σούζι, βγήκε από το αυτοκίνητο, χτύπησε πίσω της την πόρτα κι άφησε τον μπαμπά της χωρίς φιλί. Μπροστά στην πόρτα του σχολείου ήταν μαζεμένα πολλά παιδιά. Μεγάλα και μικρά, μονάχα ή σε παρέες. Σωστό στριμωξίδι ήταν αυτό. Η Σούζι διέκρινε μέσα στο πλήθος το Μίχι, το Μάρτιν και τη Βερένα.

Ο Μίχι φορούσε ένα γαλάζιο μπουφάν, ένα γκριζό παντελόνι κι ένα άσπρο πουκάμισο. Μια κόκκινη γραβάτα ανέμιζε στο λαιμό του.

Ο Μάρτιν φορούσε ένα καρό σακάκι, κίτρινο-μαύρο-πράσινο, κι από μέσα ένα μαύρο μπλουζάκι. Τα μανίκια του σακακιού του ήταν ανασπκωμένα. Όπως στους «Σκληρούς του Μαϊάμι».

Η Βερένα φορούσε ένα λουλουδάτο μεταξωτό φουστανάκι. Τα μαλλιά της είχαν μακρύνει στις διακοπές και τα είχε χτενίσει σε μια ωραία αλογοουρά. Πάνω από την αλογοουρά ανέμιζε ένα ροζ φιόγκος.

Βουτυρόπαιδα, σκέφτηκε η Σούζι. Είναι όλοι τους στην τρίχα, λες και θα πήγαιναν στην πρεμιέρα της Όπερας!

Στη στάση δίπλα στο σχολείο, στάθηκε ένα τραμ. Η μπροστινή πόρτα άνοιξε και βγήκε ο Πάουλ. Ο Πάουλ μ' ένα κατακαίνουργο λινό κοστούμι! Με φιόγκο στο λαιμό!

Εμ, βέβαια, σκέφτηκε η Σούζι. Σίγουρα θα 'κανε ό,τι μπορούσε, για να τους ξεπεράσει όλους! Για να ξεχωρίσει!

Η Σούζι δεν είχε την παραμικρή διάθεση να μιλήσει με τον Πάουλ. Πάντως ήταν βέβαιη ότι ο Πάουλ θα ορμούσε κατ' ευθείαν πάνω της, μόλις την έβλεπε. Δυστυχώς ο Πάουλ δε θύμωνε και δεν παρεξηγιόταν και τόσο εύκολα. Κι αυτό που είχε γίνει την Κυριακή στο πάρκο, ε, δεν ήταν δα και τίποτα! Ο Πάουλ μπορούσε να γίνει πολύ χοντρόπετσος, αν χρειαζόταν.

Καλύτερα να πάω να σταθώ μαζί με τα τρία βουτυρόπαιδα, σκέφτηκε η Σούζι. Και προσπάθησε να προχωρήσει μέσα στο στριμωξίδι, όταν ένα χέρι απλώθηκε και την έπιασε από τον ώμο. Το Παστέλι στεκόταν πίσω της και την κοίταζε χαρούμενο με τα λαμπερά του μάτια.

– Σε ψάχνω εδώ και πολλή ώρα, είπε. Χαίρομαι που επιτέλους σε βρήκα! Το Παστέλι της έδειξε μια παρέα παιδιά μέσα στο πλήθος. Στεκόμουν εκεί πέρα, μαζί με τους παλιούς μου συμμαθητές. Δεν με είδες;

Η Σούζι κούνησε το κεφάλι. Αποφάσισε να μην πει ότι δεν έψαχνε καν για το Παστέλι. Της φάνηκε ότι αυτό δε θα ήταν καθόλου ευγενικό. Αλλά το Παστέλι ήταν τουλάχιστον ντυμένο κανονικά, φορούσε ένα καρό παντελόνι, ένα μακό μπλουζάκι χωρίς μανίκια και παλιά παπούτσια του τένις. Στο αριστερό παπούτσι είχε ένα καφέ κορδόνι, στο δεξί δεν είχε καθόλου κορδόνι.

- Το 1Γ είναι στο τρίτο πάτωμα, είπε το Παστέλι.

- Πού το ξέρεις; ρώτησε η Σούζι.

- Επειδή ο αδερφός μου είχε χτες και προχτές εξετάσεις. Ήταν μετεξεταστέος στα μαθηματικά, είπε το Παστέλι, και τον παρακάλεσα να ρίξει μια ματιά, να δει πού είναι η τάξη μας! Ξαφνικά το Παστέλι έβγαλε μια φωνή: Αουαα! γιατί κάποιος μέσα στο πλήθος της είχε πατήσει τα δάχτυλα του ποδιού. Κι ύστερα συνέχισε: Στο τρίτο πάτωμα είναι καλά, πολύ καλά! Το γραφείο των καθηγητών και της διεύθυνσης είναι στον πρώτο. Αν η τάξη μας ήταν στον πρώτο, οι καθηγητές θ' άκουγαν και τον παραμικρό θόρυβο και θα μας είχαν στην μπούκα του κανονιού!

Η Σούζι είδε τον Πάουλ να πλησιάζει τα τρία βουτυρόπαιδα. Τους μιλούσε και χειρονομούσε. Στοίχημα ότι προσπαθεί να τους σερβίρει κανένα φοβερό ψέμα, σκέφτηκε η Σούζι. Πρώτη μέρα του σχολείου, βλέπεις. Έχει ένα σωρό φαντασίες από τις διακοπές. Μπορεί φέτος να μας παραμυθιάσει ότι πήγε στην Κίνα! Αφού την Αμερική και την Αφρική τις χρησιμοποίησε τις προηγούμενες χρονιές!

Τα παιδιά μπροστά στο σχολείο άρχισαν να σπρώχνονται προς την αυλόπορτα. Φαίνεται ότι ο επιστάτης είχε ανοίξει επιτέλους. Η Σούζι και το Παστέλι προχώρησαν μαζί με τους άλλους. Κακόκεφη η Σούζι αφέθηκε να την παρασύρει το ρεύμα των παιδιών: έτσι πέρασαν το φαρδύ διάδρομο, ανέβηκαν τα σκαλιά και πέρασαν την τζαμένια πόρτα.

Μέσα στο κτίριο βρομούσε απαίσια! Μια μυρωδιά ανακατεμένη. Φτηνό απορρυπαντικό, πλήθος πόδια, κλούβια αυγά και σκόνη κιμωλίας ξεχώριζε η Σούζι απ' αυτό το φριχτό ανακάτεμα.

Κι ήταν κι άσχημα! Το κτίριο ήταν παμπάλαιο. Από το ταβάνι ξέφτιζαν οι σοβάδες. Η λαδομπογιά στους διαδρόμους ήταν μαυρισμένη και ξυσμένη τόπους τόπους. Στον τοίχο πίσω από την πόρτα ήταν κρεμασμένος ένας τεράστιος πίνακας από μάρμαρο. Με καλλιγραφικά, χρυσά γραμματάκια ήταν γραμμένα εκεί - το ένα κάτω απ' τ' άλλο - πολλά ονόματα. Μπροστά στο καθένα τους βρισκόταν ένας σταυρός. Η Σούζι έδειξε τον πίνακα στο Παστέλι και είπε:

- Αυτοί είναι οι μαθητές που έχουν αυτοκτονήσει εδώ μέσα!

- Μα, όχι, όχι, φώναξε το Παστέλι. Είναι οι μαθητές που σκοτώθηκαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο!

Η Σούζι κοίταξε με καρτερία το ταβάνι. Μήπως το Παστέλι νόμιζε ότι δεν ήξερε να διαβάσει; Τι στην ευχή; Λοιπόν, αυτό το άτομο δεν έπαιρνε από αστεία!

- Σούζι, Σούζι, ε, Σούζι! φώναξε πίσω τους ο Μίχι. Χωρίς να δίνει προσοχή στα πόδια και στα χέρια των άλλων παιδιών, τις πλησίασε σπρώχνοντας και πατώντας, όποιον βρήκε μπροστά του. 'Ωσπου έφτασε στη Σούζι.

- Να σε, επιτέλους! της είπε. Πού στο καλό ήσουν; Σε ψάχνουμε τόση ώρα. Πρέπει να σκεφτούμε πώς θα καθίσουμε. Εγώ γύρισα μόλις χτες το βράδυ από την Ελλάδα. Το πλήθιο αεροπλάνο μας είχε τέσσερις ώρες καθυστέρηση. Εγώ ήθελα να σε πάρω τηλέφωνο, αλλά η μαμά μου είπε ότι τα μεσάνυχτα δεν παίρνουν τηλέφωνα.

Ο Μίχι στριμώχτηκε ανάμεσα στο Παστέλι και τη Σούζι.

- Αποφασίσαμε να καθίσει η Βερένα δίπλα στο Μάρτιν και μπροστά τους ο Πάουλ με την Γκάμπι! Κι εγώ μαζί με σένα από πίσω. Συμφωνείς;

- Εμείς οι δυο θα καθίσουμε μαζί, μπίκε στη μέση το Παστέλι.

- Γιατί; Ο Μίχι κοίταξε απορημένος το Παστέλι. Εσύ πού βρέθηκες; Το Παστέλι έδω-

σε μια σπρωξιά στο Μίχι, κι ο Μίχι έπεσε πάνω σε κάτι παιδιά που στέκονταν ακριβώς πίσω του. Παστέλι, είσαι βλαμμένο! φώναξε ο Μίχι. Αλλά το πλήθος έκλεισε κι ο Μίχι χάθηκε απ' τα μάτια τους.

- Του άξιζε! είπε το Παστέλι.

Στην αρχή της σκάλας τα παιδιά είχαν γίνει σωστό κουβάρι. Γιατί εκεί ακριβώς ήταν κρεμασμένοι οι πίνακες που έδειχναν στον καθένα, πού έπρεπε να πάει και σε ποιον όροφο ήταν η κάθε τάξη. Το Παστέλι οδήγησε τη Σούζι γύρω γύρω κι ανέβηκε μαζί της τα σκαλιά.

- Έλα γρήγορα, της είπε. Να φτάσουμε πρώτες και να διαλέξουμε το καλύτερο θρανίο σ' όλη την αίθουσα!

Η Σούζι ανέβαινε τρέχοντας δίπλα στο Παστέλι. Δε βιαζόταν να φτάσει και να πιάσει το «καλύτερο θρανίο», γιατί φυσικά ήξερε πολύ καλά ότι κανένα θρανίο δεν μπορούσε να είναι καλύτερο από τ' άλλα σ' αυτό το φριχτό σχολείο!

Η Σούζι ήθελε απλά να ξεφύγει απ' το στριμωξίδι. Ποτέ δεν της άρεσε να βρίσκεται μέσα σε πλήθος. Ούτε καν όταν όλα τα μαζεμένα παιδιά ήταν φίλοι της και τ' αγαπούσε. Πόσο μάλλον τώρα, που η κατάσταση ήταν εντελώς διαφορετική.

Η Πάνιγκλ δεν αρέσει σε όλα τα παιδιά!...

Πέντε λεπτά πριν τις οχτώ όλοι οι μαθητές του 1Γ είχαν βουλευτεί στις θέσεις τους. Τρία καθίσματα, ένα στην πρώτη σειρά και δύο στην τελευταία, είχαν μείνει αδειανά.

Το Παστέλι είχε διαλέξει ένα θρανίο στην ακριανή σειρά, δίπλα στο παράθυρο. Το τρίτο από μπροστά. Και τη θέση κοντά στο παράθυρο την είχε κρατήσει για τον εαυτό του.

- Μου αρέσει πολύ να κοιτάζω έξω απ' το παράθυρο, εξήγησε στη Σούζι.

- Μα από δω δε θα βλέπεις τίποτ' άλλο, παρά μόνο αέρα, είπε η Σούζι. Τα σπίτια από την άλλη μεριά του δρόμου είχαν όλα ένα μόνο πάτωμα. Έπρεπε να σηκωθεί κανείς όρθιος, για να δει τους κήπους και τις βεράντες τους. Καθιστός δεν έβλεπε τίποτα.

- Ναι, αλλά όταν έχει σύννεφα στον ουρανό, απάντησε το Παστέλι, μπορείς να τα κοιτάζεις, πώς περνούν... Κι όταν βρέχει, το θέαμα είναι πολύ πιο ενδιαφέρον από τη φάτσα του καθηγητή!

Η Σούζι, σκέφτηκε, ότι αυτή ήταν η πρώτη λογική φράση που άκουσε από το στόμα του Παστελιού.

Στο θρανίο δίπλα στη Σούζι, στη μεσιανή σειρά, καθόταν ο Μίχι. Η διπλανή του ήταν η Ούλι. Και μέχρι να χτυπήσει το κουδούνι της πρώτης ώρας, ο Μίχι δεν ασχολήθηκε με τίποτ' άλλο, πέρα από το ερώτημα: Γιατί να καθίσει η Σούζι μ' αυτό το παράξενο Παστέλι κι όχι μαζί του; Ήθελε μια απάντηση από τη Σούζι.

- Μήπως γίνατε φίλες το καλοκαίρι; τη ρώτησε. Αφού πρώτα δεν ήσασταν ποτέ φίλες! της έλεγε. Και: μήπως έχει ξαφνικά τίποτα μαζί μας;

Η Σούζι αδιαφορούσε και για τις ερωτήσεις του και για τις παρατηρήσεις του. Το μόνο που του είχε, ήταν:

- Το ίδιο κάνει, όπου κι αν καθίσουμε! Εμένα τουλάχιστον το ίδιο μου κάνει!

- Μπα; Από πότε; ρώτησε ο Μίχι. Πέρυσι δεν σου έκανε το ίδιο!

- Κι όμως! είπε ψέματα η Σούζι. Το ίδιο μου έκανε και πέρυσι και πρόπερι!

Μόλις χτύπησε το κουδούνι της πρώτης ώρας, μια παχουλή γυναίκα μπήκε στην

τάξη. Τα μαλλιά της ήταν βαμμένα ανοιχτά κόκκινα, στο πρόσωπό της είχε μπόλικο μεϊκάπ, και το παχουλό κορμί της ήταν στριμωγμένο σε ένα φουστάνι ζέρσεϊ, όλο βούλες. Το φουστάνι ήταν τόσο στενό, που οι βούλες στο στήθος της και στην κοιλιά της είχαν τραβηχτεί και έμοιαζαν οβάλ.

Η παχουλή γυναίκα προχώρησε στον πίνακα κι έκανε μια υπόκλιση μπροστά στους μαθητές του 1Γ.

- Λέγομαι Λουίζα Πάνιγκλ, είπε, είμαι σαράντα χρονών, έχω δυο παιδιά, δυο γατιά κι ένα καναρίνι!

Οι μαθητές του 1Γ γέλασαν. Μόνο η Σούζι δε γέλασε. Αυτοί οι βλάκες διασκεδάζουν με το τίποτα, σκέφτηκε.

- Θα σας κάνω γερμανικά και αγγλικά, συνέχισε η Λουίζα Πάνιγκλ και θα είμαι η υπεύθυνη φιλόλογος της τάξης σας. Χαίρομαι γι' αυτό και είμαι αποφασισμένη να φερθώ κατά τέτοιο τρόπο, που να χαίρεστε κι εσείς!

- Φοβερή τύχη, ψιθύρισε το Παστέλι στη Σούζι. Η Πάνιγκλ είναι ό,τι καλύτερο μπορούσε να μας τύχει σ' αυτό το σχολείο!

Απορώ πώς φαντάζεται αυτό το κορίτσι την τύχη, σκέφτηκε η Σούζι.

Είχε καρφώσει τα μάτια της στη Λουίζα Πάνιγκλ αγνοώντας τις αγκωνιές του Παστελιού που περίμενε κάποια απάντηση.

- Θα είμαι στη διάθεσή σας για προβλήματα κάθε είδους, συνέχισε η Λουίζα Πάνιγκλ. Μπορείτε να έρθετε σε μένα για τα παράπονά σας, για τα προβλήματά σας και για τις δυσκολίες σας. Ελπίζω όμως ότι θα 'χουμε και πολλές ευκαιρίες για να γελάμε και για να διασκεδάζουμε.

- Λοιπόν; Δεν είναι καταπληκτική αυτή η γυναίκα; Το Παστέλι ξανάχωσε τον αγκώνα του στα πλευρά της Σούζι. Η Σούζι δεν αντέδρασε ούτε αυτή τη φορά.

- Και τώρα, είπε η Λουίζα Πάνιγκλ, ανοίγοντας τον κατάλογο που είχε φέρει μαζί της, θα 'θελα να γνωριστούμε. Θέλω να μάθω το όνομα του καθενός από σας. Και για να μην μπερδευτούμε, θ' αρχίσω από το Α. Εντάξει;

Έβγαλε ένα ζευγάρι γυαλιά από την τσάντα της και τα φόρεσε. Ο σκελετός των γυαλιών είχε κίτρινο χρώμα, καναρίνι και μοβ.

- Λοιπόν, Αχάμερ Ούλρικε, διάβασε με δυνατή φωνή η Λουίζα Πάνιγκλ. Η Ούλι σηκώθηκε. Η Λουίζα Πάνιγκλ την κοίταξε εξεταστικά από πάνω μέχρι κάτω.

- Πώς σε φωνάζουν; ρώτησε. Ούλρικε, Ούλι ή Ρίκι;

- Ούλι, παρακαλώ, είπε η Ούλι.

- Εντάξει! Η Λουίζα Πάνιγκλ έγνεψε καταφατικά. Ούλι, Ούλι, Ούλι, Ούλι, μουρμούρισε αρκετές φορές. Γέλασε. Μη νομίζετε ότι είναι κι εύκολο να μάθει κανείς τριάντα καινούρια ονόματα με την πρώτη! Έκανε νόημα στην Ούλι κι η Ούλι ξανακάθισε.

- Βίρνινγκερ Καταρίνα, είπε η Λουίζα Πάνιγκλ. Στην πρώτη σειρά σηκώθηκε ένα κορίτσι με μακριά, ξανθή κοτσίδα.

- Κι εσένα πώς σε φωνάζουν; ρώτησε η Λουίζα Πάνιγκλ.

- Μπούμπφι, απάντησε η Καταρίνα Βίρνινγκερ.

Οι μαθητές του 1Γ βρήκαν τρομερά αστείο αυτό το παρατσούκλι. Όλοι -εκτός βέβαια από τη Σούζι- ξέσπασαν σε γέλια. Ο Μίχι γελούσε τόσο δυνατά, που παραλίγο να πέσει από την καρέκλα του. Ευτυχώς όμως τον κράτησε η Ούλι.

- Θέλεις να σε φωνάζω κι εγώ Μπούμπφι; ρώτησε η Λουίζα Πάνιγκλ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΣΑΪΤΕΛΟΣ, από το Πειραματικό Σχολείο του Α.Π.Θ., 1995-1996

Η Καταρίνα Βίρνινγκερ δίστασε κι ύστερα είπε:

- Θα προτιμούσα να με φωνάζετε Κάτι.

- Εντάξει, Κάτι, είπε η Λουίζα Πάνιγκλ. Και κοίταξε πάλι τον κατάλογό της: Γερνο-κόρσκυ Ενριέτα, διάβασε.

Το Παστέλι δίπλα στη Σούζι πετάχτηκε όρθιο σαν στρατιωτάκι και κοίταξε με βλέμμα που άστραφτε τη Λουίζα Πάνιγκλ:

- Εμένα όλοι με φωνάζουν Χένι, παρακαλώ!

- Ο Άλμπερτ από το 1Σ είναι συγγενής σου, Χένι; ρώτησε η Λουίζα Πάνιγκλ.

- Είναι ο αδερφός μου, είπε το Παστέλι.

- Ω, τα συλλυπητήριά μου, είπε η Λουίζα Πάνιγκλ.

- Α, δε με πειράζει, απάντησε το Παστέλι. Εγώ δεν του βάζω κάτω από τη βάση, γιατί μ' αγαπάει και τον αγαπάω! Το Παστέλι κάθισε στη θέση του.

Όταν ήρθε η σειρά της Χούμπερ Σουζάνε, η Σούζι σηκώθηκε ανόρεχτα. Δηλαδή δεν σηκώθηκε εντελώς, απλά ανασηκώθηκε λίγους πόντους από την καρέκλα της.

- Η μικρή μου κόρη λέγεται επίσης Σουζάνε, είπε η Λουίζα Πάνιγκλ. Τη φωνάζουμε Σούζι. Εσένα πώς θέλεις να σε φωνάζουμε;

- Χούμπερ, απάντησε η Σούζι. Η ιδέα της είχε έρθει αστραπιαία. Χωρίς να τη σκεφτεί.

Η Λουίζα Πάνιγκλ κι όλοι οι μαθητές του 1Γ κοίταξαν τη Σούζι με απορία. Κι ο Μίχι ψιθύρισε:

- Λοιπόν, τώρα αποτρελάθηκε! Τα 'χασε εντελώς τα μυαλά της!

- Σκέτο Χούμπερ; Χούμπερ μονάχα; ρώτησε η Λουίζα Πάνιγκλ.

Η Σούζι έγνεψε καταφατικά αντί να πει ένα σκέτο ναι.

- Δεν είναι λιγάκι τυπικό κι απρόσωπο αυτό; Η Λουίζα Πάνιγκλ έβγαλε τα γυαλιά της και περιεργάστηκε προσεχτικά τη Σούζι. Θα μου άρεσε πάντως να μιλάω σε όλους μου τους μαθητές με το μικρό τους όνομα, είπε.

Εμένα όμως δε θα μου άρεσε, σκέφτηκε η Σούζι. Όλοι την κοίταζαν κι αυτό την έκανε να νιώθει κάπως δυσάρεστα.

- Λοιπόν, σκέτο Χούμπερ; Ξανά 'πε η Λουίζα Πάνιγκλ.

Η Σούζι έγνεψε πάλι καταφατικά. Η Λουίζα Πάνιγκλ ξαναφόρεσε τα γυαλιά της.

- Εντάξει, Χούμπερ, μουρμούρισε κι η Σούζι έκατσε στο κάθισμά της.

Την ώρα που η Λουίζα Πάνιγκλ γνώριζε τους υπόλοιπους μαθητές, ο Μίχι κουβέντιαζε με την Ούλι κι ο Πάουλ με τη Βερένα. Η Σούζι δεν τους άκουγε. Αλλά για μια στιγμή ξεχώρισε καθαρά τα λόγια του Μίχι:

- Κάτι πρέπει να έπαθε στις διακοπές! Ακούς εκεί να πάει να καθίσει δίπλα στο Παστέλι και να ζητήσει να τη φωνάζουμε Χούμπερ!

Κι άκουσε τον Πάουλ να λέει:

- Θα της περάσει. Υπάρχουν μέρες, που δεν αντέχει ούτε η ίδια τον εαυτό της!

Αφού η Λουίζα Πάνιγκλ έκανε μ' ευχαρίστησή της τη γνωριμία και του Τσάπλεταλ Όρχαν και πληροφορήθηκε ότι συνήθως τον φώναζαν Τσάπερλ κι ότι δεν είχε αντίρρηση να συνεχίσει να ακούει σ' αυτό το όνομα, ανακοίνωσε στους μαθητές του 1Γ ότι την επόμενη μέρα θα έκαναν μόνο δυο ώρες μάθημα: αγγλικά και γερμανικά. Με την ίδια.

Τότε χτύπησε το κουδούνι, η Λουίζα Πάνιγκλ ευχήθηκε στους μαθητές της «την καλή μέρα» και βγήκε από την αίθουσα.

- Λοιπόν; Το Παστέλι κοίταζε τη Σούζι με μάτια ίδια με χριστουγεννιάτικες μπάλες. Δεν είναι καταπληκτική γυναίκα; Απολύτως κανονική, καθόλου στριμμένη!

- Το κυριότερο είναι ότι εσένα σ' αρέσει, απάντησε η Σούζι.

- Εσένα δηλαδή δε σ' αρέσει; απόρησε το Παστέλι.

- Όχι, απάντησε η Σούζι. Από μέσα της όμως αναγκάστηκε να ομολογήσει στον εαυτό της ότι η φιλόλογός τους δεν ήταν και τόσο κακή. Παρηγορήθηκε όμως με τη σκέψη: την πρώτη μέρα δεν μπορείς να ξέρεις! Την πρώτη μέρα όλοι είναι αξιαγάπητοι και καλοί! Ακόμα κι η δασκάλα μας των οικοκυρικών, την πρώτη μέρα μας έκανε την καλή! Μόνο με το πέρασμα του καιρού τους μαθαίνεις τους δασκάλους απ' την καλή! Και με τέτοιο ντύσιμο! σκέφτηκε η Σούζι. Αυτή η Λουίζα Πάνιγκλ δε μου πολυαρέσει!

Αλλά οι σκέψεις της σχετικά με τη Λουίζα Πάνιγκλ διακόπηκαν και μάλιστα απότομα, γιατί ο Πάουλ τη φώναξε:

- Ε, Χούμπερ, το απόγευμα που θα 'ρθω σπίτι σου, θα πέσεις ξερή! Ο μπαμπάς μου μου χάρισε ένα καινούριο παιχνίδι, πολύ σούπερ! Ένα που ο ντετέκτιβ κυνηγάει το δολοφόνο!

Η Σούζι τινάχτηκε από τη θέση της, έχωσε το μπλοκάκι της στην κωλότσεπη και γλίστρησε έξω από την αίθουσα. Αυτό της έλειπε, να φορτωθεί το απόγευμα στο σπίτι τον Πάουλ, από την πρώτη κιόλας μέρα του σχολείου! Βέβαια ήταν Τετάρτη! Και η μαμά της είχε κανονίσει με τη μαμά του Πάουλ να βλέπονται κάθε Τετάρτη. Αυτό όμως γινόταν πέρυσι! Δεν ήταν ανάγκη ν' ανανεώσουν τη συμφωνία και για φέτος και για τον αιώνα τον άπαντα!

Και το «Ε, περίμενε λοιπόν!» του Παστελιού, η Σούζι έκανε ότι δεν το άκουσε. Δεν είχε καμιά απολύτως όρεξη να ακούσει κι άλλους ύμνους για τη Λουίζα Πάνιγκλ. Και μάλιστα τη στιγμή που δεν είχε κανένα σοβαρό επιχείρημα εναντίον της καινούριας καθηγήτριας! Η Σούζι ήξερε πολύ καλά ότι μερικά παραπανίσια κιλά στριμωγμένα σ' ένα κάπως στενό φουστάνι, δεν ήταν σοβαρό επιχείρημα. Δεν ήθελε λοιπόν να συνεχίσει την κουβέντα της με το Παστέλι!

Ξένοι, με ή χωρίς, παρένθεση

Την Πέμπτη εκείνη η Σούζι αρνήθηκε να μιλήσει άλλο με τους γονείς της. Αρνήθηκε ακόμα και το βραδινό φαγητό. Αρκετές φορές ο μπαμπάς κι η μαμά έριξαν μια ματιά στο δωμάτιό της. Κάθε φορά έβλεπαν την κόρη τους στην ίδια κατάσταση: ξαπλωμένη ακίνητη στο κρεβάτι της, «σαν πτώμα» με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος και τα μάτια κλειστά.

Το «όμορφο πτώμα» δεν αντιδρούσε ούτε στις προσπάθειες του μπαμπά, που τη γαργαλούσε στην κοιλιά και της έλεγε «Έλα, μωρέ Σούζι, γίνε πάλι η αγαπημένη μου δεσποινίς κόρη», ούτε στις απόπειρες της μαμάς, που αγωνιζόταν να την πείσει να μιλήσουν ήρεμα και πολιτισμένα για την υπόθεση. Η Σούζι αρνήθηκε και το πρωινό της Παρασκευής. Αμίλητη, σαν μελομακάρονο, έπλυσε τα δόντια της, το πρόσωπό της, χτενίστηκε, ντύθηκε, πήρε τη σάκα της κι έφυγε για το σχολείο χωρίς να πει ούτε αντίο. Δεν ήταν πια θυμωμένη. Κατά τη διάρκεια της νύχτας ο θυμός της είχε εξανεμιστεί, κι είχε αφήσει στη θέση του λύπη και φόβο. Φόβο για τον Αλή. Τι σκόπευαν να του κάνουν η μαμά, η καθηγήτρια και η κοινωνική λειτουργός;

Το Παστέλι διηγήθηκε στη Σούζι ένα σωρό τρομακτικές ιστορίες για τα παιδιά που την έκαναν κοπάνα από το σχολείο. Σ' όλα τα διαλείμματα αυτά της έλεγε. Τα έκλειναν στα αναμορφωτήρια, της είπε, ή τα έβαζαν σε ειδικά σχολεία για τα κακά παιδιά, τα έδιναν σε θετούς γονείς, τα ανάγκαζαν να πηγαίνουν μια φορά την εβδομάδα στον ψυχολόγο! Το Παστέλι όμως δεν κουράστηκε να επαναλαμβάνει στα ενδιάμεσα: Αλλά όλα αυτά ισχύουν για τους ντόπιους. Με τους ξένους δεν ξέρω τι γίνεται!

Στο τελευταίο διάλειμμα το Παστέλι είπε στη Σούζι:

- Ο αδερφός μου, που ξέρει απ' αυτά, μου είπε ότι με τους ξένους το πράγμα είναι πολύ απλό!

Το Παστέλι κοίταξε λυπημένο τη Σούζι:

- Όταν δεν εννοούν να συμμορφωθούν, τότε τους στέλνουν πίσω από κει που έχουν έρθει!

- Ο Αλή δεν είναι ξένος, φώναξε η Σούζι. Είναι ακριβώς σαν εμάς. Δε διαφέρει σε τίποτα! Η Σούζι είχε μιλήσει πολύ δυνατά. Κι ο Πάουλ την είχε ακούσει.

- Φυσικά και είναι ξένος ο Αλή, μπήκε στη μέση.

- Επειδή δεν έχει τη δική μας υπηκοότητα!

- Και λοιπόν; ούρλιαξε η Σούζι. Ήξερε πολύ καλά ότι το επιχείρημα αυτό δεν ήταν ακριβώς το καλύτερο, αλλά δεν μπορούσε να σκεφτεί κανένα άλλο.

- Μα, καλά, πώς είναι δυνατόν ένας Τούρκος να μην είναι ξένος; ρώτησε απορημένη η Ούλι.

- Και στην εξωτερική του εμφάνιση μοιάζει μάλλον με Τούρκο, είπε ο Πάουλ. Σκέτος Καρα Μουσταφά!

- Ο Αλή μιλάει καλύτερα γερμανικά από σένα, του σφύριξε η Σούζι. Και κάνει λιγότερα λάθη στις εκθέσεις.

- Ναι, αλλά οι γονείς του δεν ξέρουν καθόλου γερμανικά, φώναξε ο Πάουλ. Δεν καταλαβαίνει! Εγκώ δεν καταλαβαίνει! Αφεντικό ξέρει! Έτσι μιλάνε οι γονείς του Αλή! Ο Πάουλ χτύπησε με το δάχτυλο το μέτωπό του.

- Μα είσαι τελείως βλάκας! Ο Στέφαν, που καθόταν μπροστά από τη Σούζι, γύρισε προς τον Πάουλ.

- Μπορεί να μην ξέρουν γερμανικά, ξέρουν όμως τούρκικα. Και τα παιδιά τους ξέρουν και τούρκικα και γερμανικά. Εσύ όμως είσαι τόσο βλάκας που ούτε δέκα εγγλέζικες λέξεις δεν μπορείς να μάθεις απέξω από τη Δευτέρα μέχρι την Τρίτη! Η Σούζι κούνησε μ' ευγνωμοσύνη το κεφάλι της προς το μέρος του Στέφαν.

Τότε γύρισε κι η Βερένα και μπήκε στην κουβέντα.

- Μην τους δίνεις σημασία, είπε στον Πάουλ. Όλα τα κορίτσια, που είναι ερωτευμένα με Τούρκο, πρέπει να υποστηρίξουν το σουλτάνο τους, αλλιώς θα τις παρατήσει!

- Ποιος είναι ερωτευμένος με Τούρκο;

Ο Τσάπερλ, που ερχόταν από το καλάθι των ακρήστων μ' ένα καλοξυσμένο μολύβι, στάθηκε μπροστά στη Σούζι.

- Η Σούζι, φώναξε η Βερένα.

- Αλήθεια; Είσαι ερωτευμένη με Τούρκο; Η Κάτι ήρθε στο θρανίο της Σούζι μασουλώντας το μίλο της.

- Αφήστε τη Σούζι στην πouxία της, φώναξε ο Μίχι.

- Ε, δεν είπαμε να και κανένα ψέμα, απάντησε η Βερένα. Αφού τα 'χει με τον Αλή εδώ κι ένα χρόνο! Το ξέρουμε όλοι! Από το δημοτικό!

- Είσαι πολύ καζή, γιατί δεν τα 'χω με κανέναν! της είπε η Σούζι.

Όλα τα παιδιά είχαν τώρα μαζευτεί γύρω από το θρανίο της Σούζι. Στο μέσα μέρος του κύκλου που είχε σχηματιστεί, ούρλιαζαν η Σούζι, η Βερένα, ο Πάουλ, ο Τσάπερλ, ο Μίχι και ο Στέφαν. Γύρω τους στριμώχνονταν καμιά δεκαριά παιδιά ακόμα και παρακολουθούσαν τον καβγά. Οι φωνές τους ήταν τόσο δυνατές που δεν άκουσαν το κουδούνι.

Τη στιγμή ακριβώς που ο Τσάπερλ μούγκριζε στη Βερένα:

- Δεν έχω ξαναδεί πιο ηλίθιο κορίτσι από σένα! Νομίζεις πως είσαι καλύτερη του λόγου σου; Και η Βερένα του απαντούσε:

- Φυσικά, και πολύ μάλιστα!

Η Σούζι πετάχτηκε όρθια και, κρατώντας το βιβλίο των αγγλικών, τσίριξε:

- Θα σου φέρω το βιβλίο στο κεφάλι, Βερένα!

- Κι εγώ από πάνω το δικό μου! Το Παστέλι είχε αρπάξει το βιβλίο των αγγλικών και το σήκωνε ψηλά.

Όλοι οι θεατές παρακολουθούσαν με αγωνία να δουν αν η Σούζι και το Παστέλι θα πραγματοποιούσαν την απειλή τους. Ηουχία απλώθηκε. Και μέσα σ' αυτή την ηουχία ακούστηκε η φωνή της Λουίζας Πάνιγκλ:

- Πρέπει να είναι οπωσδήποτε το βιβλίο των αγγλικών;

Η Λουίζα Πάνιγκλ στεκόταν μπροστά στον πίνακα.

- Το βιβλίο των αγγλικών, συνέχισε, είναι τόσο πρόχειρα δεμένο που θα διαλυθεί αμέσως. Αν χρησιμοποιούσατε τον άτλαντα της γεωγραφίας, θα είχατε κατά τη γνώμη μου, καλύτερα αποτελέσματα!

Το ακροατήριο γύρισε στις θέσεις του. Ο Τσάπερλ, η Κάτι και ο Μίχι το ίδιο. Ο Στέφαν, η Βερένα κι ο Πάουλ κάθισαν φρόνιμα στα θρανία τους κοιτάζοντας τον πίνακα. Η Σούζι και το Παστέλι άφησαν κάτω τα βιβλία των αγγλικών.

- Λοιπόν; Ηρέμησε κάπως η θύελλα; ρώτησε η Λουίζα Πάνιγκλ.

Κανείς δεν της απάντησε.

- Είχα βέβαια ένα άλλο πρόγραμμα για σήμερα, είπε η Λουίζα Πάνιγκλ. Αλλά στη βράση κολλάει το σίδερο. Ας μιλήσουμε λοιπόν λίγο για τους ξένους. Και για τα παιδιά τους. Τι θα λέγατε, κυρίες και κύριοι;

Πάλι δεν πήρε απάντηση.

- Ο ενθουσιασμός σας μου κόβει την ανάσα, είπε η Λουίζα Πάνιγκλ. Αλλά δεν πειράζει. Ούτε η γραμματική σας αρέσει, αλλά είναι μέσα στο πρόγραμμα. Λοιπόν, Χούμπερ, θα μπορούσες ίσως να μας πεις λίγα λόγια πάνω σ' αυτό το ζήτημα; Η Λουίζα Πάνιγκλ εξακολουθούσε να φωνάζει τη Σούζι έτσι όπως της το είχε η ίδια ζητήσει την πρώτη μέρα του σχολείου: μόνο με το επίθετό της.

Η Σούζι σηκώθηκε δισταχτικά. Δεν είχε και πολλά να πει... Και μάλιστα μπροστά σε όλους, προσέχοντας τα λόγια της!

- Λοιπόν, Χούμπερ, χαμογέλασε η Λουίζα Πάνιγκλ. Θα πρέπει να διαφωνείς με τη γνώμη των συμμαθητών σου, για να θέλεις να τους ανοίξεις το κεφάλι με τα βιβλία σου! Πες μας λοιπόν τη δική σου γνώμη! Κάτι θα πρέπει να σ' ενόχλησε. Η Σούζι έγνεψε καταφατικά.

- Τώρα θα μπορούσες να μας εξηγήσεις καλύτερα την άποψή σου, παρά προηγουμένως μ' όλη εκείνη τη φρικιαστική φασαρία, που γινόταν! προσπάθησε να της δώσει κουράγιο η Λουίζα Πάνιγκλ.

- Μιλάγαμε για τον Αλή, άρχισε η Σούζι. Ο Αλή είναι φίλος μου. Πηγαίναμε μαζί στο δημοτικό.

Η Σούζι κόμπιασε. Ήταν πολύ μπερδεμένα τα πράγματα. Δεν μπορούσε να κάνει τα παράπονά της στην Πάνιγκλ για τον Πάουλ και για τη Βερένα! Αυτό θα ισοδυναμούσε με κάρφωμα, με προδοσία! Πώς να πει την αλήθεια, χωρίς να τους καρφώσει;

- Πρόκειται για μια πολύ παλιά έχθρα, είπε η Σούζι. Από την αρχή υπήρχαν μερικοί που δε συμπαθούσαν τον Αλή. Βέβαια, καταλαβαίνω ότι δεν είναι δυνατόν να συμπαθούν όλοι όλους, αλλά εκείνοι δεν τον συμπαθούσαν μόνο και μόνο επειδή είναι Τούρκος! Η Σούζι κοίταξε τη Βερένα. Κάποια μαμά ήρθε μάλιστα στο σχολείο και απαίτησε από τη δασκάλα μας ν' αλλάξει της κόρης της θρανίο για να μην κάθεται δίπλα στον Αλή!

- Εξαιτίας της ψείρας! φώναξε η Βερένα.

- Οι ψείρες δεν ήταν από τον Αλή, είπε η Σούζι. Η μισή τάξη είχε ψείρες και κανείς δεν ήξερε από ποιον τις κολλήσαμε. Αλλά ο Αλή δεν είχε ψείρες, ούτε κι εγώ είχα που καθόμουν συνέχεια μαζί του!

Μόλις η Βερένα είπε τη λέξη «ψείρες» ένα μουρμουρητό ξεσπώθηκε μέσα στην τάξη που από δευτερόλεπτο σε δευτερόλεπτο γινόταν όλο και πιο δυνατό ώσπου δημιουργήθηκαν ένα σωρό πηγαδάκια που μιλούσαν με θόρυβο μεταξύ τους.

- Θα μιλήσετε όλοι, ο καθένας με τη σειρά του, φώναξε η Λουίζα Πάνιγκλ. Τώρα μιλάει η Χούμπερ! Τρεις φορές αναγκάστηκε να το επαναλάβει αυτό η Λουίζα Πάνιγκλ πριν καταφέρει να επιβάλει την ησυχία στην τάξη και να αφήσει τη Σούζι να συνεχίσει.

- Πολλοί έλεγαν επίσης ότι ο Αλή είναι βρομιάρης. Αλλά ο Αλή...

- Βέβαια και ήταν! την έκοψε η Βερένα. Τα νύχια του ήταν κατάμαυρα!

- Μερικές φορές μόνο, είπε η Σούζι. Γιατί όταν πρωτοήρθε μαζί με τους γονείς του δεν είχαν νερό στο σπίτι, ούτε σόμπα. Μόνο ένα ηλεκτρικό μάτι. Η Σούζι σώπασε ξανά. Ξαφνικά, δίστασε. Ίσως δεν έπρεπε να μιλάει έτσι για τον Αλή και μάλιστα μπροστά σε όλους. Του Αλή δε θα του άρεσε καθόλου αυτό! Σίγουρα όχι!

Η Λουίζα Πάνιγκλ έγνεψε ενθαρρυντικά στη Σούζι.

Ο Μίχι πετάχθηκε όρθιος.

- Ήταν αναγκασμένοι να κουβαλάνε το νερό από το διάδρομο, είπε. Και το πρωί έβραζαν νερό για τον καφέ στο μάτι, δεν μπορούσαν να ζεστάνουν νερό για πλύσιμο. Και μέσα στο σπίτι τους έκανε ένα διαολόκρυο - με συγχωρείτε! έκανε πολύ κρύο. Αν πλενόταν ο Αλή, θα πάγωνε ολόκληρος! Ο Μίχι κάθισε ξανά στη θέση του.

- Φτάνει πια! Ο Τσάπερλ φώναξε χωρίς να σηκωθεί από το θρανίο του. Αν μου δίνετε ένα σελίνι για κάθε βρόμικο ντόπιο θα ήμουν εκατομμυριούχος!

Τα περισσότερα παιδιά του 1Γ γέλασαν, μόνο δυο τρία κοίταξαν τον Τσάπερλ αγανακτισμένα.

- Σας πειράζει, ε; Είναι επειδή λέω την αλήθεια! γύρισε και τους είπε ο Τσάπερλ.

- Για ποιο πράγμα θέλεις να μας μιλήσεις, Τσάπερλ; ρώτησε η Λουίζα Πάνιγκλ. Η Σούζι κάθισε με ανακούφιση, κι ο Τσάπερλ σηκώθηκε.

- Θα 'θελα να μιλήσω και να πω ότι μερικοί εδώ μέσα στην τάξη μας είναι αληθινοί ρατσοιστές!

- Τι είναι; έσκυψε και ρώτησε σιγανά το Παστέλι τη Σούζι.

- Ρατσοιστές, της είπε η Σούζι.

Η Σούζι ετοιμαζόταν να εξηγήσει στο Παστέλι όσο μπορούσε καλύτερα τι ήταν οι ρατσιστές, αλλά η Λουίζα Πάνιγκλ είπε στον Τσάπερλ:

- Μήπως μπορείς να εξηγήσεις τι είναι ένας ρατσιστής, σ' αυτούς που δεν το ξέρουν; Ο Τσάπερλ κούνησε καταφατικά το κεφάλι του.

- Είναι όταν οι άνθρωποι πιστεύουν ότι η δική τους ράτσα, η δική τους φυλή είναι ανώτερη από τις άλλες. Από τη φύση τους, δηλαδή. Είναι οι άνθρωποι που λένε ότι οι μαύροι -οι ρατσιστές τους λένε «νέγρους»- έχουν μικρότερο εγκέφαλο από το δικό μας. Είναι οι άνθρωποι, που δε συμπαθούν καθόλου τους ξένους. Δηλαδή δεν τους συμπαθούν όταν οι ξένοι έρχονται εδώ να δουλέψουν. Όταν όμως πηγαίνουν στις ξένες χώρες για να κάνουν τις διακοπές τους, τότε αλλάζει το πράγμα. Είναι άνθρωποι που έχουν βλακώδεις προκαταλήψεις!

- Τι προκαταλήψεις είναι αυτές; ρώτησε η Λουίζα Πάνιγκλ.

Πήρε ένα κομμάτι κιμωλία κι έγραψε με κεφαλαία γράμματα στον πίνακα: ΜΙΚΡΟΤΕΡΟΣ ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ, ΒΡΟΜΙΑ, ΨΕΙΡΕΣ. Ο Στέφαν σήκωσε το χέρι του.

- Πρέπει να κάνουμε διαφορετικές στήλες για τους διαφορετικούς ξένους, είπε, γιατί κανείς δε λέει, για παράδειγμα, ότι οι Εβραίοι έχουν μικρότερο εγκέφαλο, αντίθετα μάλιστα!

- Σωστά, συμφώνησε η Λουίζα Πάνιγκλ. Έσβησε τις τέσσερις λέξεις από τον πίνακα. Λοιπόν, πώς θα το κάνουμε;

- Τους διάφορους ξένους τον έναν κάτω από τον άλλον, φώναξε ο Πάουλ.

- Και δίπλα τους τις βρισιές, που τους αντιστοιχούν, φώναξε το Παστέλι. Γιατί κι αυτές είναι σπουδαίες κι εντελώς διαφορετικές.

- Και πιο πέρα τις προκαταλήψεις, πρόσθεσε η Κάτι.

- Θα χρειαστούμε τρεις πίνακες στη σειρά, είπε ο Τσάπερλ.

- Θα γράφω πολύ μικρά γράμματα, υποσχέθηκε η Λουίζα Πάνιγκλ.

Ωστόσο, σ' εκείνη την ώρα η Λουίζα Πάνιγκλ δεν πρόλαβε να γράψει τις «προκαταλήψεις» στον πίνακα, γιατί το 1Γ δεν μπορούσε να συμφωνήσει ποιες κατηγορίες ξένων θα γράφονταν στον κατάλογο. Οι μισοί ήθελαν να γραφτούν μαζί οι Τούρκοι, οι Γιουγκοσλάβοι και οι Έλληνες, γιατί οι προκαταλήψεις εναντίον τους ήταν οι ίδιες. Αυτή την άποψη υποστήριζε ο Τσάπερλ λέγοντας: Αυτοί είναι όλοι ίδιοι. Κανένας δεν τους θέλει! Ναι, αλλά τους Τούρκους τους σिकाίνονται περισσότερο από τους υπόλοιπους, έλεγε το Παστέλι και υποστήριζε την αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή έπρεπε να γραφτούν ξεχωριστά. Κι όταν, τέλος, αποφάσισαν να τους γράψουν όλους μαζί και ν' ανοίξουν μια παρένθεση για τους Τούρκους, τότε ξέσπασε καθγας ακόμα πιο άγριος για τους Εβραίους.

- Οι Εβραίοι δεν είναι ξένοι, έλεγε η Σούζι. Τα περισσότερα παιδιά στην τάξη τής έδωσαν δίκιο. Μόνο ο Πάουλ διαφώνησε:

- Εμ, βέβαια, για σένα ούτε καν ο Αλή δεν είναι ξένος! Και η Ούλι είπε:

- Στην αρχή πάντως ήταν ξένοι, ύστερα εγκαταστάθηκαν σ' όλα τα μέρη του κόσμου!

Κι ο Στέφαν φώναξε:

- Τότε είσαι κι εσύ ξένη! Ή μήπως νομίζεις ότι ο προπροπαππος σου βρισκόταν κι αυτός εδώ ακριβώς; Δεν έχεις ακούσει ποτέ σου τίποτα για τις μετακινήσεις των λαών;

Κι ο Πάουλ απάντησε:

- Ναι, αλλά η πατρίδα τους είναι το Ισραήλ, επομένως εδώ είναι ξένοι!

Τότε σήκωσε το χέρι του ο Μάρτιν και είπε:

- Πέστε μου παρακαλώ τι είναι οι Εβραίοι και γιατί οι μισοί τους βρίζουν και οι άλλοι μισοί τους προστατεύουν; Δεν ξέρω!

Κι έτσι πέρασε η τελευταία ώρα. Η Λουίζα Πάνιγκλ τους έβαλε δουλειά για το σπίτι να γράψουν ό,τι ξέρουν για τους Εβραίους.

- Όχι όμως στα αγγλικά! φώναξε φοβισμένο το Παστέλι, γιατί εκείνη η ώρα ήταν η ώρα των αγγλικών. Η Λουίζα Πάνιγκλ την καθυσάσασε. Η άσκηση θα ήταν στη μητρική τους γλώσσα.

- Και δε θα τη γράψετε στο τετράδιο, αλλά σ' ένα φύλλο χαρτί! είπε. Για τα θέματα που δεν έχουν άμεση σχέση με τη διδακτέα ύλη μας, θ' ανοίξουμε ένα ειδικό ντοσιέ.

Την ημέρα εκείνη τα παιδιά του 1Γ δεν έφυγαν από την τάξη με τη συνηθισμένη τους γρηγοράδα. Η Λουίζα Πάνιγκλ είχε επιστρέψει από ώρα στο γραφείο των καθηγητών κι εκείνα κάθονταν ακόμα στην αίθουσα σε μικρές ομάδες και μιλούσαν για τους Εβραίους. Κι όταν ήρθε ο επιστάτης με τη σκούπα και το φαράσι του, δεν είχαν φύγει ακόμα όλα. Συνέχισαν μάλιστα την κουβέντα τους μπροστά στην πόρτα. Όσπου η πόρτα της διπλανής τάξης άνοιξε. Κι ένας νεαρός καθηγητής βγήκε και τους είπε:

- Κυρίες και κύριοι, οι άλλες τάξεις έχουν ακόμα μάθημα! Θα μπορούσατε ίσως να συνεχίσετε τη συζήτησή σας έξω από το σχολείο;

Και αυτό έκαναν το Παστέλι, ο Τσάπερλ, η Σούζι και ο Στέφαν. Κάθισαν έξω ακριβώς από τον περίβολο, δίπλα στα σιδερένια κάγκελα που σκοπό είχαν να σταματούν τα παιδιά πριν ορμήσουν απρόσεχτα στην πυκνή κυκλοφορία του δρόμου. Και το Παστέλι τους διηγήθηκε για έναν πελάτη του ζαχαροπλαστείου που ο κόσμος έλεγε ότι ήταν Εβραίος. Κι ότι αυτός ο πελάτης είχε κάποτε διαμαρτυρηθεί, επειδή ο καφές του ήταν παραβρασμένος. Κι ότι ο σερβιτόρος είχε πει στον πατέρα της, «ο παλιοεβραίος, να πάει σ' άλλο καφενείο, άμα δεν του αρέσει ο καφές μας!» Αλλά όταν οι άλλοι πελάτες παραπονιούνται για κάτι, τότε ζητάει συγγνώμη. Ακόμα κι όταν τα παράπονά τους είναι χαζά κι ανόητα!

- Ο κόσμος λέει ότι οι Εβραίοι είναι πονηροί κι έχουν πολλά λεφτά, είπε ο Στέφαν. Βέβαια αυτό είναι καθαρή βλακεία, αλλά ο κόσμος το πιστεύει και γι' αυτό τους ζηλεύει. Έτσι νομίζω εγώ!

- Δεν μπορεί να είναι αυτός ο λόγος, είπε ο Τσάπερλ. Γιατί, κοίτα, οι ξένοι εργάτες δεν έχουν λεφτά και δεν είναι καθόλου πονηροί. Κι όμως ο κόσμος τους βρίζει κι αυτούς!

- Υπάρχουν, βλέπεις, βλάκες που συμπαθούν μόνο όποιον τους μοιάζει και είναι σαν κι αυτούς, είπε το Παστέλι. Ο σερβιτόρος μας τα 'χει με όλους, ακόμα και μ' αυτούς που έρχονται από τη διπλανή πόλη!

- Αυτό δε θ' αλλάξει ποτέ! Έτσι λέει ο πατέρας μου, είπε ο Στέφαν. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι ηλίθιοι και δε νιώθουν καλά παρά μόνο όταν πιστεύουν ότι υπάρχουν κάποιιοι άλλοι κατώτεροί τους! Σαν τη Βερένα, που νομίζει ότι είναι ανώτερη από τους άλλους! Και τον Πάουλ!

- Τώρα όμως εσύ λες βλακείες, φώναξε ο Τσάπερλ. Και βέβαια μπορεί ν' αλλάξει η κατάσταση. Όλα αλλάζουν. Και ο κόσμος μπορεί να γίνει πιο έξυπνος!

Το γραμματοκιβώτιο

(απόσπασμα)

Στέλλα Βλαχοπούλου

ΕΥΤΥΧΩΣ ΠΟΥ ΕΤΥΧΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΚΕΙΝΗ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ Ο ΜΠΑΜΠΑΣ, γιατί αλλιώς... Έτσι και γύριζε η μαμά από το καπνομάγαζο κι έβλεπε το καμένο φαγητό, θα έβαζε τις φωνές και θα μ' έδερνε: «Ξεμυαλισμένη! Όλο στο παιχνίδι και στα περιοδικά έχεις το μυαλό σου!» θα έλεγε. «Τίποτε άλλο δεν σε νοιάζει».

Δεν θα ξεχάσω ποτέ το ξύλο που είχα φάει ένα βράδυ. Είχα πάει στο σπίτι μιας συμμαθήτριάς μου που γιόρταζε κι είχα αργήσει να γυρίσω.

Η μαμά, ανήσυχη, είχε βγει στους δρόμους και μ' έψαχνε. Όταν κατά τις οκτώμισι εμφανίστηκα, μ' άρπαξε από τα μαλλιά κι άρχισε να με δέρνει μες στο δρόμο:

«Πού γύριζες τέτοια ώρα;» φώναζε έξαλλη.

«Μη φωνάζεις» παρακαλούσα. «Περίμενε θα σου εξηγήσω».

«Τι να μου εξηγήσεις που κόντεψα να πεθάνω από την τρομάρα μου. Λέγε γρήγορα που ήσουν;»

«Μη με δέρνεις, θα σου πω. Ήμουν στο σπίτι της Χαρίκλειας, είχε γενέθλια και...»

«Πήγες σε πάρτι χωρίς να με ρωτήσεις;»

«Σ' το είπα».

Είχαμε φθάσει στο σπίτι, το ξύλο σταμάτησε κι άρχισε η ανάκριση:

«Πότε; Δεν θυμάμαι τίποτε».

«Σ' το είπα χθες το απόγευμα την ώρα που γέμιζες νερό από τη βρύση για να ποτίσεις τα λουλούδια».

«Κι εγώ τι σου απάντησα;»

«"Άσε με τώρα, έχω δουλειά" είπες και μπήκες μέσα για να δεις το φαγητό».

«Κι εσύ γιατί πήγες;»

«Νόμιζα ότι μ' άφησες».

«Είχε κι αγόρια;»

«Ήταν κάτι συμμαθητές μας από τ' Αγγλικά».

«Άλλη φορά δεν θα πας σε πάρτι μ' αγόρια. Ακούς; Είσαι πολύ μικρή ακόμη».

«Είμαι Τρίτη Γυμνασίου» είπα και ξέσπασα σε κλάμα. «Όλες οι συμμαθήτριες μου πηγαίνουν σε πάρτι, μόνο εγώ δεν πάω. Εσύ δεν μ' αφήνεις».

«Αντιμιλάς κιόλας; Φύγε γρήγορα από μπροστά μου πριν σε ξαναδείρω. Ακούς εκεί! Υψώνει και φωνή...»

Μπήκα μέσα τρέχοντας...

«Γρήγορα πήγαινε για ύπνο!» φώναξε. «Πριν έρθει ο πατέρας σου και του διηγηθώ τα κατορθώματά σου».

Έπεσα στο κρεβάτι κλαίγοντας...

Στη γειτονιά μας ζούσαν πολλοί Τούρκοι, πλούσιοι και φτωχοί. Οι μπέηδες ήταν τσιφλικάδες και είχαν ωραία σπίτια με μεγάλες αυλές, γεμάτες οπωροφόρα δέντρα και λουλούδια. Άλλοι ήταν δικηγόροι, άλλοι δάσκαλοι, άλλοι ανώτεροι διοικητικοί υπάλληλοι, όπως ο μουφτής –επιθεωρητής– που είχαν σπουδάσει στην Πόλη –Ιστανμπούλ– και είχαν έναν αέρα ευρωπαϊκό. Οι γυναίκες τους ντύνονταν όπως και οι Ευρωπαίες και μακιγιάρωνταν έντονα. Οι φτωχές Τουρκάλες κρατούσαν την παράδοση· φορούσαν φερετζέ, μια μακριά μαύρη ρόμπα σαν ράσο και στο κεφάλι τσεμπέρ, ένα άσπρο μαντίλι. Οι νεαρές Τουρκάλες, μέχρι να παντρευτούν, δεν φορούσαν φερετζέ, ντύνονταν όπως και οι Ελληνίδες.

Τα παιδιά των μπέηδων, όπως άλλωστε και των πλουσίων Ελλήνων, δεν έβγαιναν στη γειτονιά να παίξουν, έπαιζαν μέσα στις ανθισμένες αυλές των μεγάλων σπιτιών τους με τα παιδιά οικογενειακών τους φίλων. Εμείς ήμασταν η «πλέμπα». Στα μάτια μου, τα διώροφα σπίτια τους φάνταζαν σαν κάστρα με πύργους... Απόρθητα κάστρα, που κανείς από μας δεν μπορούσε να πλησιάσει...

Τα σπίτια των φτωχών Τούρκων ήταν ανοιχτά σ' όλους. Μπορούσα να μπαινοβγαίνω ελεύθερα, όπως και στο δικό μου. Έτσι, μια μέρα που η πόρτα του απέναντι σπιτιού ήταν ανοιχτή, μπήκα στην αυλή και πήγα απευθείας στο αποχωρητήριο.

«Οι Τούρκοι είναι πολύ καθαροί» είχε πει η μαμά. «Κάθε φορά που πηγαίνουν στον καμινέ πλένονται».

Όμως τότε οι καμινέδες δεν είχαν μέσα βρύση, και φυσικά ούτε μπανιέρα. Πώς πλένονταν λοιπόν; Μ' έτρωγε η περιέργεια. Η πόρτα του αποχωρητηρίου ήταν μισάνοιχτη. Την άνοιξα σιγά σιγά κι έχωσα μέσα το κεφάλι μου. Τότε είδα ένα μεγάλο κιούπι γεμάτο νερό και δίπλα ένα τάσι. Έκλεισα γρήγορα την πόρτα κι έφυγα. «Είχε δικίο η μαμά» σκεφτόμουν. «Οι Τούρκοι είναι πολύ καθαροί...»

Είχα πολλούς φίλους Τούρκους. Ήξερα και Τουρκικά. Τα καταλάβαινα όλα, αλλά δεν μπορούσα να τα μιλήσω. Τα παιδιά με πίεζαν να μιλήσω στη γλώσσα τους. Προσπαθούσα αλλά δεν τα κατάφερα και γελούσαν.

«Γιατί δεν με μαθαίνετε εσείς Τουρκικά;» είπα μια μέρα.

«Να σε μάθουμε» απάντησαν πρόθυμα.

Το ίδιο απόγευμα κιόλας αρχίσαμε μαθήματα: «Πώς το λένε το ψωμί;» με ρωτούσαν.

«Εκμέκ» απαντούσα.

«Το τυρί;»

«Πενίρ».

«Το παιδί;»

«Τσοτζούκ»

Ε, αυτές τις λέξεις τις ήξερα. Όμως προτάσεις;

«Πού πηγαίνεις;» με ρωτούσαν.

«Νέρεγιε γκιντίορσουν;» έλεγαν.

«Νέρεγιε γκιντίορσουν» επαναλάμβανα.

«Τι κάνεις;»

«Νάσουλουν;»

«Νάσουλουν» επαναλάμβανα.

«Πες; Είμαι καλά».

«Γκιουζέλ» φώναζα χαρούμενη.

«Όχι γκιουζέλ» με διόρθωναν, «τεσεκιούρ εντέριμ, ιγίγιμ».

«Πώς το είπατε;»

«Τεσεκιούρ εντέριμ, ιγίγιμ:¹ είμαι καλά, ευχαριστώ. Πες το τώρα κι εσύ».

«Τεσεκιούρ εντέριμ, ιγίγιμ» επαναλάμβανα ευτυχισμένη για την πρόοδό μου...

Από μικρή μου άρεσαν οι ξένες γλώσσες. Είχα αρχίσει μάλιστα να μαθαίνω κι Εσπεράντο. Μία γλώσσα που οι θερμοί υποστηρικτές της προσπαθούσαν να την διαδώσουν σ' όλο τον κόσμο για να την κάνουν διεθνή και να μπορούν κάποτε όλες οι φυλές της γης να συνεννοούνται με μία μόνο γλώσσα. Ως ιδέα ήταν θαυμάσια, αλλά δεν υπήρχαν ελπίδες να επικρατήσει. Η Αγγλική ήταν ήδη διεθνής γλώσσα, και η Αμερική πρώτη δύναμη στον κόσμο. Πώς ήταν δυνατόν η Εσπεράντο να την εκτοπίσει;

Επιπλέον, η Εσπεράντο ήταν μια γλώσσα τεχνητή. Ένα κράμα από λατινογενείς γλώσσες, που την είχαν δημιουργήσει κάποιοι άνθρωποι με καλές προθέσεις (;) αλλά που δεν την μιλούσε κανένας λαός. Έκανα για ένα χρόνο Εσπεράντο και μετά σταμάτησα...

Όποιος επιθυμεί ν' αλληλογραφήσει με νέους και νέες από το εξωτερικό, μπορεί να γράψει στην παρακάτω διεύθυνση –έδινε τα στοιχεία– και θα του στείλουμε διευθύνσεις απ' όποια χώρα του κόσμου επιθυμεί. Συμπληρώστε το έντυπο με τα στοιχεία σας –διεύθυνση, φύλο, ηλικία, τάξη του σχολείου, χώρα που επιθυμείτε, ξένες γλώσσες που γνωρίζετε κ.λπ. – και ταχυδρομείστε το. Θα σας απαντήσουμε αμέσως.

Κράτησα το απόκομμα και την ίδια ημέρα έγραψα στον DR. X. στη Δανία. Σε μια βδομάδα πήρα απάντηση, μαζί με μια λίστα διευθύνσεων απ' όλο τον κόσμο! Είχα ήδη αρχίσει να μαθαίνω Αγγλικά, για την ακρίβεια Αμερικάνικα. Ο καθηγητής στο ινστιτούτο ξένων γλωσσών που πήγαινα είχε σπουδάσει στην Αμερική. Βρισκόμουν κιάλας στον τρίτο χρόνο...

Τ' Αγγλικά τα είχα αρχίσει εντελώς τυχαία. Μια μέρα ήρθε στο σχολείο μας ένας καθηγητής Αγγλικών και μας μίλησε για τις ξένες γλώσσες: «Οι ξένες γλώσσες είναι πολύ χρήσιμες» είπε. «Βοηθούν στην επικοινωνία των ανθρώπων· στις σπουδές γι' αυτούς που θα σπουδάσουν αργότερα στο εξωτερικό· στα ταξίδια, στις δουλειές... Στη λογοτεχνία, γι' αυτούς που θέλουν να διαβάσουν ένα ξένο κείμενο στο πρωτότυπο και όχι από μετάφραση. Η Αγγλική είναι διεθνής γλώσσα. Στην Αμερική...»

Είπε πολλά. Ενθουσιάστηκα.

«Θα μάθω Αγγλικά!» είπα στη μαμά μόλις γύρισα σπίτι.

Η μαμά χάρηκε: «Μια ξένη γλώσσα είναι απαραίτητη» είπε. «Ειδικά τ' Αγγλικά, είναι διεθνής γλώσσα...»

«Θέλω να μάθω και πιάνο!»

«Πιάνο!» έκανε έκπληκτη. «Πώς σου ήρθε ξαφνικά το πιάνο;»

«Μ' αρέσει».

Δεν είχα ιδέα από πιάνο, ούτε που είχα δει ποτέ από κοντά αυτό το όργανο. Είχαμε

---

1. Για την ακρίβεια: «Ευχαριστώ, είμαι καλά». Στην τουρκική γλώσσα το ρήμα μπαίνει πάντα στο τέλος της πρότασης.

κάνει όμως ένα χρόνο αρμόνιο στο σχολείο και από τότε αγάπησα τη μουσική. Ύστερα ο δάσκαλος της μουσικής έφυγε, τον μετέθεσαν σ' άλλη πόλη και σταματήσαμε το αρμόνιο.

«Δεν μπορούμε να σε στείλουμε και στα δύο» είπε η μαμά. «Πρέπει να διαλέξεις. Ή πιάνο ή Αγγλικά».

«Τα θέλω και τα δύο».

«Αυτό δεν γίνεται, δεν έχουμε λεφτά και για τα δύο. Αποφάσισε τι θέλεις περισσότερο».

Δεν ήξερα τι να διαλέξω, ήμουν σε δίλημμα...

«Γιατί δεν κάνεις αγγλικά;» είπε η μαμά για να διευκολύνει την κατάσταση. «Η ξένη γλώσσα θα σου χρειαστεί αργότερα, ενώ η μουσική...»

Η μουσική ήταν πολυτέλεια, δεν μπορούσαν να την δουν ως επάγγελμα· οι γονείς μας προτιμούσαν τις πρακτικές λύσεις, τη σιγουριά. Η τέχνη ήταν χάσιμο χρόνου. Πώς να νιώσει, όμως, κανείς την ομορφιά της τέχνης όταν δεν τη γνωρίζει;

Έτσι διάλεξα τ' Αγγλικά. Μια και δυο, λοιπόν, με πήρε η μαμά από το χέρι και πήγαμε στο καλύτερο ινστιτούτο ξένων γλωσσών. Κάναμε την εγγραφή και την ίδια ημέρα άρχισα μαθήματα. Τι απογοήτευση! Δεν καταλάβαινα τίποτε, νόμιζα ότι δεν θα τα μάθω ποτέ.

«Θα σταματήσω» είπα μια μέρα κλαίγοντας.

«Κάνε υπομονή» είπε η μαμά, «με τον καιρό θα συνηθίσεις και δεν θα σου φαίνονται δύσκολα. Αρκεί να διαβάζεις».

«Διαβάζω! Αλλά όταν μιλούν μέσα στην τάξη Αγγλικά δεν τους καταλαβαίνω».

Τα μαθήματα είχαν αρχίσει δύο μήνες πριν και δυσκολευόμουν να παρακολουθήσω τον ρυθμό της τάξης. Σιγά σιγά, όμως, άρχισα να προσαρμόζομαι και γρήγορα έγινα μία από τις πρώτες μαθήτριες. Έτσι, αποφάσισα να γράψω στον DR. Χ. στη Δανία...

Ένας καινούριος κόσμος ανοιγόταν τώρα μπροστά μου. Καινούριοι άνθρωποι, καινούρια μέρη... Ήμουν ευτυχισμένη. Διψούσα να μάθω πώς ζούσαν οι καινούριοι φίλοι μου στις μακρινές αυτές χώρες: «Πώς να είναι άραγε τα σπίτια τους; Πώς περνούν τις ελεύθερες ώρες τους; Τι κάνουν στο σχολείο;»

Πήρα τον κοντυλοφόρο με το μελανοδοχείο, βούτηξα την πένα στο μελάνι κι άρχισα να γράφω τα πρώτα γράμματα. Σε λίγες μέρες άρχισαν να έρχονται οι απαντήσεις. Μου φαινόταν απίστευτο! Μόλις γύριζα από το σχολείο, άνοιγα με λαχτάρα το γραμματοκιβώτιο και κοίταζα μέσα. Ήταν ένα μικρό ξύλινο κουτί, κρεμασμένο πίσω από την εξώπορτα στην αυλή, δίπλα στο παρτέρι με τις πασχαλιές που χώριζε τα δύο σπίτια: τη μικρή μας μονοκατοικία και το μεγάλο διώροφο του Νίκου και της Σοφίας.

«Γράμμα!» ξεφώνιζα από χαρά.

Το άρπαζα κι έτρεχα μέσα να το διαβάσω. Το διάβαζα και το ξαναδιάβαζα. Τα γράμματα ήταν ο κόσμος μου. Ένας κόσμος δίχως σύνορα, γεμάτος όνειρα κι ελπίδες...

Οι νέοι φίλοι μου με ρωτούσαν αν είχα χόμπι:

«Ποιο είναι το αγαπημένο σου χόμπι;» έγραφαν στα γράμματά τους.

Χόμπι! Πρώτη φορά άκουγα αυτήν τη λέξη.

«Το χόμπι μου είναι το σκι στα χιόνια» έγραφε ο Αυστριακός.

«Το χόμπι μου είναι το διάβασμα κι η μουσική» έγραφε ο Δανός.

«Το χόμπι μου είναι το μπείζμπολ» έγραφε ο Βραζιλιάνος.

«Το χόμπι μου είναι η συλλογή γραμματοσήμων» έγραφε η Γιουγκοσλάβα.

Άλλοι πάλι είχαν πολλά χόμπι. Σπορ, ταξίδια, μουσική, κολύμπι... Κατάλαβα. Το χόμπι είναι κάτι που αγαπάς πολύ κι ασχολείταις μ' αυτό τις ελεύθερες ώρες σου. Εγώ, όμως, δεν είχα τέτοια χόμπι. Εκτός από το παιχνίδι στη γειτονιά και το διάβασμα, δεν ήξερα τίποτε άλλο. Τα ταξίδια ήταν στα όνειρά μου. Ταξίδευα με τη φαντασία μου. Η μουσική; Μόλις είχε έρθει το ραδιόφωνο στην Ελλάδα κι ο μπαμπάς αγόρασε ένα μικρό WEGA (Βέγκα). Στο σπίτι ακούγαμε λαϊκά και ρεμπέτικα: Τσιτσάνη, Παπαϊωάννου, Νίνου, Βαρβακάρη, Ρόζα Εσκενάζυ, Καζαντζίδη, Τσαουσάκη, Περγινιάδη, Ρίτα Χατζοπούλου, Καίτη Γκρέυ... κι αργότερα Μανώλη Χιώτη - Μαίρη Λίντα. Δεν είχαμε πικάπ για ν' ακούω ξένη μουσική που άκουγαν οι φίλοι μου.

Το σκι; «Σκι στα χιόνια» έγραφε ο Αυστριακός, δηλαδή υπήρχε κι άλλο; Όσο για το μπείζμπολ, δεν είχα ιδέα τι ήταν, εμείς ξέραμε το ποδόσφαιρο και το βόλεϊ. Τι να έγραφα λοιπόν; Ότι δεν έχω χόμπι; Τότε θυμήθηκα το ποδήλατο! Μόλις είχα μάθει. Το λάτρευα!

«Το αγαπημένο μου χόμπι είναι το ποδήλατο» έγραψα στους φίλους μου.

Σιγά σιγά άρχισα να μαζεύω και γραμματόσημα:

«Το άλλο μου χόμπι είναι η συλλογή γραμματοσήμων».

Είχα παρακαλέσει τον ταχυδρόμο της γειτονιάς να μου δίνει γραμματόσημα – τόσα γράμματα περνούσαν από τα χέρια του! Οι φίλοι μου από το εξωτερικό μού έστελναν ξένα γραμματόσημα κι εγώ τους έστελνα ελληνικά και τουρκικά, που μου έδινε ο ταχυδρόμος και τα παιδιά από τη γειτονιά. Έπαιρνα τους άδειους φακέλους με τα γραμματόσημα επάνω και τα ξεκολλούσα στον ατμό. Ήταν ο καλύτερος τρόπος για να μη σκιστούν. Έτσι και κοβόταν ένα δοντάκι, το γραμματόσημο έχανε την αξία του.

Τώρα, όλα τα παιδιά στη γειτονιά έκαναν συλλογή γραμματοσήμων. Είχαν αγοράσει και ειδικά άλμπουμ για να τα βάζουν μέσα και να τα διατηρούν σε καλή κατάσταση. Εγώ δεν είχα άλμπουμ. Τότε σκέφτηκα το αναγνωστικό της Πρώτης Δημοτικού:

«Η πενία τέχνας κατεργάζεται» λέει το αρχαίο ρητό.

Το πήρα και το έκανα άλμπουμ για τη συλλογή μου. Σε κάθε φύλλο του βιβλίου έβαζα από πάνω μέχρι κάτω μια σειρά γραμματόσημα, προσέχοντας να μη σκιστεί ούτε ένα δοντάκι...

Τα νέα μαθεύτηκαν γρήγορα, έφτασαν και στο σχολείο: «Η Μυρτώ αλληλογραφεί με το εξωτερικό...»

Τα παιδιά άρχισαν να μου ζητούν διευθύνσεις. Τότε έγραψα στον DR. Χ. στην Κοπεγχάγη και ζήτησα καινούριες διευθύνσεις.

«Πώς θα γράφουμε τα γράμματά μας;» είπαν μια μέρα. «Δεν ξέρουμε Αγγλικά. Θα μας βοηθήσεις;»

Τον πρώτο καιρό τούς τα έγραφα εγώ. Γρήγορα όμως σταμάτησα. Είχα τα δικά μου γράμματα –αλληλογραφούσα με πολλές χώρες– είχα το σχολείο, το ινστιτούτο ξένων γλωσσών... Δεν προλάβαινα.

«Τι θα κάνουμε τώρα;» είπαν απογοητευμένα τα παιδιά. «Ποιος θα γράφει τα γράμματά μας;»

«Γιατί δεν πηγαίνετε στον κύριο Δημήτρη;» πρότεινα. «Ξέρει πολύ καλά Αγγλικά, καλύτερα από μένα. Εκεί, βέβαια, θα πληρώνετε, αλλά νομίζω ότι δεν παίρνει πολλά λεφτά».

Ο κύριος Δημήτρης είχε φιλικατζίδικο στον Ασά μαχαλά, μπροστά στην πλατεία με τον μεγάλο πλάτανο. Ήταν «μορφωμένος» άνθρωπος –έτσι έλεγαν οι μεγάλοι– και ήξερε

πολλές γλώσσες: Αγγλικά, Γαλλικά, Τουρκικά... Φαίνεται, όμως, πως δεν είχε σύνταξη –κυκλοφορούσε η φήμη ότι τον είχαν διώξει από τη δουλειά του επειδή ήταν κομμουνιστής, ήταν σκληρά χρόνια τότε για τους «αριστερούς»– και γι' αυτό είχε ανοίξει το ψιλικατζίδικο και συγχρόνως έγραφε γράμματα επί πληρωμή...

Ήταν η εποχή της μετανάστευσης. Τα πρώτα κύματα των Ελλήνων μεταναστών είχαν αρχίσει με το χάρμα της δεκαετίας του '50 για την Αυστραλία. Απογοητευμένοι από τη φτώχεια, άφηναν την πατρίδα και πήγαιναν στην αχανή αυτή ήπειρο, ελπίζοντας σε μια καλύτερη τύχη. Λίγο αργότερα, άρχιζε η μετανάστευση για τη Γερμανία, η οποία συνεχίστηκε μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '60, οπότε και κορυφώθηκε. Στη Γερμανία πήγαιναν οι Έλληνες να δουλέψουν ως εργάτες στα εργοστάσια, με την ελπίδα να μαζέψουν χρήματα και να επιστρέψουν μια μέρα στην πατρίδα· ν' αγοράσουν ένα διαμέρισμα και να κάνουν μια δική τους δουλειά – αυτό ήταν το όνειρό τους...

Βέβαια, η μετανάστευση στο εξωτερικό είχε αρχίσει πολύ νωρίτερα, από το 1906... Όταν οι αγρότες από τη Ρούμελη και τη Θεσσαλία, αλλά κι απ' τα νησιά, εξαθλιωμένοι από την πείνα, κατέβαιναν στα λιμάνια του Πειραιά και της Πάτρας για να μπαρκάρουν με τα υπερωκεάνια για την «Αμέρিকা»...

Πολλές οικογένειες από την πόλη μας είχαν συγγενείς μετανάστες στην Αμερική, στην Γερμανία, στην Αυστραλία κι αλληλογραφούσαν μαζί τους. Τις διευθύνσεις τους στα ξένα τις έγραφε ο κύριος Δημήτρης. Άλλοι πάλι, ετοίμαζαν τα χαρτιά τους για να μεταναστεύσουν. Άλλοι, αλληλογραφούσαν με αμερικανικές οικογένειες, ελπίζοντας σε κάποιο δέμα με τρόφιμα και ρούχα· ήταν η εποχή της αμερικανικής «βοήθειας».

Αυτοί πήγαιναν στον κύριο Δημήτρη και υπαγόρευαν τα γράμματά τους στα Ελληνικά. Εκείνος τα έγραφε στ' Αγγλικά.

«Γιατί δεν γράφεις κι εσύ γράμματα επί πληρωμή;» είπε μια μέρα η μαμά. «Για να βγάζεις το χαρτζιλίκι σου...»

«Ωραία ιδέα!» σκέφτηκα. «Θ' αγοράσω άλμπουμ για τα γραμματόσημά μου, θα νοικιάσω ποδήλατο, θ' αγοράσω βιβλία...»

«Τι λες;» ρώτησε η μαμά. «Σε βλέπω σκεφτική».

«Δεν μπορώ» απάντησα.

«Γιατί;» ρώτησε έκπληκτη. «Τόσα γράμματα έχεις γράψει, ξέρεις καλά Αγγλικά».

«Δεν είναι αυτό».

«Τότε, τι είναι;»

«Δεν μπορώ να παίρνω χρήματα από τους φίλους μου, προτιμώ να τα γράφω τσάμπα όταν έχω χρόνο, αλλά ποτέ με λεφτά. Είναι φίλοι μου, το καταλαβαίνεις;»

«Αυτός είναι ο λόγος;» είπε η μαμά χαμογελώντας. «Χαίρομαι που έχεις αυτές τις ιδέες. Η φιλία είναι πάνω απ' όλα, πέρα από χρήμα και συμφέρον. Όμως εγώ, όταν σου είπα να γράφεις γράμματα επί πληρωμή, δεν εννοούσα τους φίλους σου. Υπάρχουν τόσοι άλλοι που αλληλογραφούν με το εξωτερικό».

«Δεν ξέρω κανέναν».

«Θα σου βρω εγώ πελατεία» είπε η μαμά. «Έχω βρεις κιόλας. Θέλεις να...»

«Ποιος είναι;»

«Η Ρίτα, η κόρη της Μαρίκας. Τη θυμάσαι;»

«Πώς δεν τη θυμάμαι, αφού εγώ της έδωσα τις διευθύνσεις. Αλληλογραφεί ακόμη με τον Δανό;»

«Βέβαια, έχουν συχνή αλληλογραφία, θα 'ρθει και στην Ελλάδα. Θέλει να τη γνωρίσει από κοντά».

«Αλήθεια;»

«Θα τον φιλοξενήσουν στο σπίτι τους» συνέχισε η μαμά, «μου το είπε η Μαρίκα. Θέλεις να γράφεις τα γράμματα της Ρίτας;»

«Τα γράφει ο κύριος Δημήτρης. Γιατί, δεν είναι ευχαριστημένη;»

«Δεν ξέρω... Με παρακάλεσε να σε ρωτήσω αν μπορείς εσύ να της τα γράφεις. Θα σε πληρώνει όπως και τον κύριο Δημήτρη».

«Αφού θέλει να της τα γράφω...»

Η Ρίτα ήταν μια όμορφη μελαχρινή κοπέλα, γεμάτη ζωντάνια. Το επάγγελμά της ήταν νοσοκόμα, δούλευε σε μια ιδιωτική κλινική από δεκατεσσάρων χρονών. Η σχέση της με τον Δανό, όπως έμαθα αργότερα, είχε προχωρήσει πολύ και είχε εξελιχθεί σ' έρωτα. Του είχε στείλει μία φωτογραφία της κι ο Δανός ενθουσιάστηκε, την έβρισκε πολύ όμορφη:

«Θέλω να σε γνωρίσω κι από κοντά» έγραφε στα γράμματά του. «Ελπίζω αυτό το καλοκαίρι να 'ρθω στην Ελλάδα...»

Από τη στιγμή που η σχέση τους είχε πάρει αυτήν τη μορφή, η Ρίτα δεν ένιωθε πλέον άνετα με τον κύριο Δημήτρη, ντρεπόταν να υπαγορεύει τα αισθήματά της για τον Δανό σ' έναν ηλικιωμένο.

Έτσι άρχισε να βγάζω τα πρώτα χρήματα. Με το γράψιμο...

Το δεύτερο επάγγελμα ήταν «καλτσού». Έπιανα με το βελονάκι τους πόντους που έφευγαν από τις νάιλον κάλτσες. Μόλις είχαν βγει τα νάιλον. Οι γυναίκες πέταξαν τις βαμβακερές κάλτσες και φόρεσαν τις νάιλον.

Το βελονάκι το είχα μάθει από την Κούλα. Όταν τελειώσαμε το Δημοτικό, η φίλη μου δεν πήγε στο Γυμνάσιο, πήγε μόνον ο αδερφός της. Εκείνη ήταν κορίτσι, δεν χρειαζόταν σπουδές:

«Ο προορισμός της γυναίκας είναι να παντρευτεί και να κάνει παιδιά» έλεγαν οι δικοί της, και σ' αυτό συμφωνούσαν οι περισσότεροι – σχεδόν όλοι. «Η θέση της γυναίκας είναι στο σπίτι, στην οικογένεια...»

Μέχρι να βρεθεί, όμως, ο γαμπρός και να την παντρέψουν, η Κούλα συνέχιζε να βοηθάει τους γονείς της στο περίπτερο και τις άλλες ώρες δούλευε στο σπίτι με το βελονάκι «της χειρός» – το ηλεκτρικό βγήκε αργότερα...

Τον πρώτο καιρό διασκεδάζα, μου φαινόταν σαν παιχνίδι. Γρήγορα όμως βαρέθηκα. Το βελονάκι ως επάγγελμα ήταν κουραστικό, σου έβγαιναν τα μάτια, επιπλέον ήθελε υπομονή κι εγώ δεν είχα. Φαίνεται πως το επάγγελμα της «καλτσούς» δεν μ' ενδιέφερε. Προτιμούσα το γράψιμο. Έγραφα τα γράμματα της Ρίτας στ' Αγγλικά κι έβγαζα το χαρτζιλίκι μου. Αργότερα, η Ρίτα κι ο Δανός παντρεύτηκαν κι από τότε ζουν ευτυχισμένοι στη Δανία μαζί με τα παιδιά τους...

Τα Χριστούγεννα οι φίλοι μου από το εξωτερικό μου έστελναν δώρα. Ο Δανός –αλληλογραφούσα με πολλούς από τη Δανία– μου είχε στείλει ένα δέμα με τσίχλες, καραμελίτσες, σοκολάτες κι ένα μαύρο νάιλον μαντίλι για το λαιμό. Ήταν πολύ ωραίο αλλά ποτέ δεν το φόρεσα, δεν μ' άφησε η μαμά:

«Δεν είναι για σένα», είπε, «μακριά από δω!»

Το μαύρο ήταν σύμβολο πένθους στην Ελλάδα...

Κι ενώ μου είχαν στείλει όλοι από μία, τουλάχιστον, φωτογραφία τους, ο Δανός δεν

μου έστειλε καμιά: «Πώς να 'ναι άραγε;» αναρωτιόμουν. «Ξανθός; Ψηλός; Αδύνατος; Ωραίος; Ή, μήπως, άσχημος;»

«Αλλά τι σημασία έχει;» σκεφτόμουν πάλι. «Δεν είναι μόνο η εξωτερική ομορφιά, υπάρχει και η εσωτερική ομορφιά, ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου...»

Μου φαινόταν παράξενο που δεν μου έστειλε φωτογραφία. Κάθε φορά που του ζητούσα, η απάντηση ήταν ίδια: «Θα σου στείλω φωτογραφία μου στο επόμενο γράμμα».

Αλλά ποτέ δεν μου έστειλε: «Γιατί;» αναρωτιόμουν.

«Μήπως έχει καμιά αναπηρία; Μήπως είναι κουτσός; Μήπως είναι τυφλός; Μήπως έχει μεγάλη μύτη; Μήπως...»

Η φαντασία μου οργιάζε. Μπορεί και να μην είχε τίποτε, μπορεί και να είχε, αυτό ποτέ δεν το έμαθα...

Ο πιο ωραίος απ' όλους ήταν ο Βραζιλιάνος. Μου είχε στείλει μια φωτογραφία του με στρατιωτικά, όταν υπηρετούσε τη θητεία του, και μία άλλη, οικογενειακή, μαζί με την αδερφή του και τη μητέρα του. Ο Βραζιλιάνος ήταν ένα πανύψηλο, μελαμψό αγόρι, παίκτης του μπίτζμπολ. Μ' είχε προσκαλέσει και στη Βραζιλία, στη χώρα της τρελής σάμπας...

Πικρή σοκολάτα

(απόσπασμα)

Μύριαμ Πρέσλερ

ΤΟ ΑΛΛΟ ΠΡΩΙ Η ΕΥΑ ΞΥΠΝΗΣΕ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΝΑ ΚΑΙΝΕ. ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΗΘΕΛΕ να μείνει σπíti ξαπλωμένη στο κρεβάτι, άρρωστη. Δεν ήθελε να σηκωθεί και να βρεθεί πάλι να κάθεται στην τάξη της όλο πίκρα και υποφέροντας με την ανάμνηση της προηγούμενης βραδιάς – όπως και για πολλά άλλα βράδια πιο πριν. Τράβηξε κουρασμένη τα σκεπάσματα πάνω από το κεφάλι της.

Μπήκε μέσα η μητέρα:

– Μα έχει πάει κιόλας εφτά, παιδί μου! Σήκω επιτέλους! και καθώς η Εύα δε φαινόταν διατεθειμένη να βγάλει το κεφάλι της από τα σκεπάσματα συνέχισε: Μήπως δεν αισθάνεσαι καλά; Είσαι άρρωστη;

Η Εύα ανασπκώθηκε.

– Όχι.

– Μα κάτι έχεις, παιδί μου. Τι σου συμβαίνει;

Η μητέρα είχε πλησιάσει και αγκάλιασε την Εύα. Για μια στιγμή, για μια μικρή στιγμή, η Εύα αφέθηκε σ' αυτό το αγκάλιασμα. Η μητέρα μύριζε ζεστά και όμορφα· δεν είχε ακόμα τη μυρωδιά της «Μπλενταμέντ» στο στόμα της και της λακ στα μαλλιά της. Αμέσως όμως μετά τραβήχτηκε πίσω.

– Κοιμήθηκα άσχημα, είπε. Αυτό είν' όλο.

Στο σχολείο ήταν όπως πάντα από τότε που η Φραντσίσκα πρωτοήρθε στην τάξη· η Φραντσίσκα, που, όσο παράδοξο κι αν φαίνεται, συνέχιζε να κάθεται ακόμα δίπλα στην Εύα τέσσερις μήνες αργότερα.

Η Εύα καθόταν μόνη δυο χρόνια σχεδόν σ' αυτό το τελευταίο θρανίο δίπλα στο παράθυρο. Πιο παλιά καθόταν μαζί με την Κάρολα, η οποία της διηγιόταν τα πρωινά όλα όσα της είχαν συμβεί την προηγούμενη, και η Εύα ό,τι είχε συμβεί στην ίδια. Η Εύα ρούφαγε ό,τι άκουγε σαν σφουγγάρι. Ήταν σαν να μοιραζόταν τη ζωή της Κάρολας: τα πάρτι γενεθλίων, τα σινεμά, τη διάσημη νθοποιό θεία της, τα μαθήματα ιππασίας. Όλα τα ζούσε μαζί με την Κάρολα η Εύα, μέχρι που η κοινή ζωή τους έγινε σαχλή και ξεθώριασε μέσα στη ζήλια. Η Κάρολα και η Λένα, η Λένα και η Κάρολα. Λένα η κομψή. «Η Λένα ξέρει και ιππασία, δεν είναι φοβερό; Δώσαμε ραντεβού να κάνουμε μαζί την άλλη Κυριακή».

Η Εύα είχε γνέψει καταφατικά: «Φοβερό...» Η Εύα συνέχισε ν' αφήνει την Κάρολα να αντιγράφει, συνέχισε να χαμογελάει, να λέει «ναι» και να εννοεί «όχι», ενώ ήθελε να βάλει τις στριγκλιές, να ουρλιάξει, να αρπάξει τη Λένα από τα μακριά ξανθά μαλλιά της. Αντί γι'

αυτά, χαμογελούσε. Και με την πρώτη ευκαιρία διάλεξε τη θέση στην τελευταία σειρά, δίπλα στο παράθυρο· ολομόναχη.

Η Κάρολα και η Λένα κάθονταν στο θρανίο μπροστά απ' αυτήν. Η Εύα άκουγε την πρωινή τους κουβέντα: «Θεέ μου! Λένα, τι πάρτι ήταν αυτό χτες!... Πού να σ' τα λέω, η μητέρα μου μου έφερε ένα πουλόβερ καταπληκτικό!» Η Εύα έβλεπε επίσης την Κάρολα να καϊδεύει το χέρι της Λένας· η Εύα ήξερε πόσο απαλό ήταν το χέρι της Κάρολας.

Και έφτασε η μέρα, τέσσερις μήνες πριν, που η Φραντσίσκα, μακρυμαλλούσα και λεπτή, εμφανίστηκε στην πόρτα: «Μάλιστα, έρχομαι από τη Φραγκφούρτη. Μετακομίσαμε, γιατί ο πατέρας μου βρήκε μια θέση σ' ένα νοσοκομείο εδώ» και ο κύριος Χόχσταϊν είχε πει: «Κάθισε δίπλα στην Εύα».

Η Φραντσίσκα είχε δώσει το χέρι στην Εύα, ένα χέρι μικρό, μικρότερο κι από του Μπέρτολντ, και είχε καθίσει. Ο κύριος Χόχσταϊν την είχε ρωτήσει μετά τι είχε κάνει το τελευταίο διάστημα στα μαθηματικά στο παλιό σχολείο της και, όταν εξακρίβωσε πως η Φραντσίσκα είχε μείνει κάπως πίσω, είχε στραφεί στην τάξη κι είχε πει μ' ένα χαμόγελο που δεν ήταν χαμόγελο, μ' ένα χαμόγελο που σχηματιζόταν μόνο από τις γωνίες του στόματός του, μ' ένα χαμόγελο που εδώ και πολύ καιρό της Εύας της έδινε στα νεύρα: «Η Φραντσίσκα θα χρειαστεί καιρό, για να κατορθώσει να ανταποκριθεί στα υψηλά βαυαρέζικα στάνταρ μας».

Η Εύα είχε δει τη Φραντσίσκα να γίνεται κατακόκκινη. Φαινόταν πολύ νέα κι αμήχανη, σαν τον Μπέρτολντ την ώρα που ο πατέρας τού κάνει παρατήρηση. Τότε η Εύα σηκώθηκε όρθια και είπε πολύ δυνατά: «Μήπως θέλετε να πείτε μ' αυτό, κύριε Χόχσταϊν, πως εμείς εδώ στη Βαυαρία είμαστε πιο έξυπνοι από τους κατοίκους της Έσσης;»

Η Κάρολα στράφηκε και την κοίταξε. «Καλό!» της ψιθύρισε.

«Όχι βέβαια» υποχώρησε τραυλίζοντας ο κύριος Χόχσταϊν μπροστά στα χαιρέκακα χαμόγελα των κοριτσιών. «Δεν εννοούσα τίποτα τέτοιο. Έχει να κάνει μόνο με το πρόγραμμα διδασκαλίας, ξέρεις τώρα...»

Η Εύα είχε τρομάξει με τον ίδιο της τον εαυτό.

«Ευχαριστώ...» ψιθύρισε το κορίτσι δίπλα της.

Προς το τέλος της ώρας ο κύριος Χόχσταϊν απευθύνθηκε άλλη μια φορά στη Φραντσίσκα: «Είσαι τυχερή που κάθεσαι πλάι στον άσο μας στα μαθηματικά. Η Εύα θα μπορούσε να σε βοηθήσει πολύ».

Εκείνη τη φορά η Εύα δεν ήταν σίγουρη αν πράγματι την κορόιδευε ή όχι. Ακούστηκε σχεδόν σαν μια καλοπροαίρετη συμβουλή.

Η Φραντσίσκα καθόταν από τότε δίπλα στην Εύα. Εξακολουθούσε να τα πηγαίνει μάλλον άσχημα στα μαθηματικά, παρ' όλο που η Εύα είχε βρει το παλιό της τετράδιο και της το είχε δώσει την άλλη μέρα κιόλας. Συνέχιζε να απευθύνεται στην Εύα, να μιλάει μαζί της για τους καθηγητές και κάθε πρωί της έδινε το χέρι της για να τη χαιρετήσει.

- Σου συμβαίνει τίποτε;
- Όχι. Γιατί ρωτάς;
- Γιατί φαίνεσαι να 'χεις κάτι.
- Έχω πονοκέφαλο.
- Και γιατί δεν έμενες σπίτι;

Η Εύα δεν απάντησε. Έβγαλε τα βιβλία από την τσάντα της. Τη μισούσε αυτή την αί-

θουσα. Κάθε μέρα τα ίδια και τα ίδια! Είχε αφήσει πίσω της πάνω από τέσσερα χρόνια κι είχε μπροστά της πάνω από άλλα τέσσερα. Σχεδόν δεν το χωρούσε το μυαλό της. Πρώτη ώρα ο κύριος Χόχσταϊν, μαθηματικά· δεύτερη ώρα η κυρία Πέτερς, γερμανικά· τρίτη ώρα η κυρία Βίττροκ, βιολογία· τέταρτη ώρα ο κύριος Κλάινερ, αγγλικά· πέμπτη ώρα ο κύριος Χάουζερ, αισθητική αγωγή· έκτη ώρα η κυρία Βέντελ, γαλλικά. Και ήταν υποχρεωμένη να είναι καλή σε όλα τα μαθήματα.

Τεστ στα αγγλικά. Μόλις χτες τα διάβαζε. Η Κάρολα, από το θρανίο της μπροστά, άφησε έναν αναστεναγμό:

– Και μ' έναν τέτοιο καιρό! Χτες ήμουνα μέχρι τις εφτά στο κολυμβητήριο...

«Σωστή χίνα» σκέφτηκε η Εύα. «Συνέχεια κλαίγεται, ποτέ δεν κάνει τίποτα όμως. Δεν έχει να κατηγορήσει άλλον από τον εαυτό της».

– Φραντσίσκα, μου στέλνεις ένα σκονάκι; παρακάλεσε ψιθυριστά η Κάρολα. Η Φραντσίσκα, που είχε μητέρα Αγγλίδα και μιλούσε τα αγγλικά καλύτερα και από τον Κλάινερ, έγνεψε καταφατικά.

Η Εύα άρχισε να γράφει. Η Φραντσίσκα έσπρωξε ένα χαρτάκι προς το μέρος της Εύας:

– Για την Κάρολα, της είπε σιγανά.

Η Εύα έσπρωξε το χαρτάκι πίσω.

– Μην κάνεις έτσι. Δώσ' της το.

Η Εύα κούνησε αρνητικά το κεφάλι της. Δε γύρισε να κοιτάξει τη Φραντσίσκα, κούνησε μόνο το κεφάλι της αδιόρατα σχεδόν, αν και ήθελε να κάνει αυτή την κίνηση εμφανέστατα και αρκετά δυνατά, έτσι ώστε να το δει όλη η τάξη, και ακόμα καλύτερα να ουρλιάξει: «Όχι! Αυτή πάει για κολύμπι, πάει σε πάρτι, πάει σε χορούς, είναι όλο εμπειρίες! Γιατί θα πρέπει να έχει και καλούς βαθμούς;»

Η Φραντσίσκα είχε δει το αδιόρατο αρνητικό κούνημα που είχε κάνει η Εύα με το κεφάλι της. Έσκυψε μπροστά, τεντώθηκε στο πλάι και άφησε να πέσει το χαρτάκι πάνω από τον ώμο της Κάρολας.

Με δυο δρασκελιές ο κύριος Κλάινερ βρέθηκε δίπλα στη Φραντσίσκα. Άρπαξε την κόλλα της και κατευθύνθηκε προς την έδρα. Με το κόκκινο στιλό του τράβηξε μια λοξή μολυβιά πάνω στο γραπτό της.

Κανείς δεν είπε λέξη. Η Φραντσίσκα καθόταν με μια πετρωμένη έκφραση στο πρόσωπό της. «Δεν έχει να κατηγορήσει παρά τον εαυτό της» σκέφτηκε η Εύα. «Τον εαυτό της και μόνο τον εαυτό της! Κανείς δεν την ανάγκασε να το κάνει». Και συνέχισε τις σκέψεις της: «Φταίει όμως και η Κάρολα! Γιατί δεν κάνει ποτέ η ίδια τίποτα και περιμένει πάντα ότι θα τη βοηθήσουν κάποιοι άλλοι;»

Στο διάλειμμα η Φραντσίσκα δεν πλησίασε καθόλου την Εύα.

Έτσι άνθισε η αγάπη

Άμος Οζ

Κεφάλαιο Πρώτο

*Όπου πρόκειται να αποκαλυφθούν όλα όσα είχαν κρατηθεί μυστικά μέχρι αυτή τη στιγμή.
Ανάμεσα σε αυτά, η αγάπη και άλλα συναισθήματα.*

ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ ΜΑΣ, ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΖΑΧΑΡΙΑ, ΖΟΥΣΕ ΕΝΑ ΚΟΡΙΤΣΙ ΠΟΥ ΤΟ ΕΛΕΓΑΝ Έστι. Ήμουν ερωτευμένος μαζί της. Τα πρωινά, καθώς καθόμουν στο τραπέζι κι έτρωγα μια φέτα ψωμί, μονολογούσα ψιθυρίζοντας το όνομά της. Τότε ο πατέρας μου απαντούσε: «Δεν κάνει να τρώμε με ανοιχτό το στόμα». Και τα βράδια με σχολίαζαν λέγοντας: «Αυτό το τρελό-παιδο πάλι κλείστηκε στο μπάνιο και παίζει με τα νερά». Μόνο που εγώ δεν έπαιζα με τα νερά. Γέμιζα καλά καλά το νιπτήρα και σχεδίαζα με το δάχτυλό μου το όνομά της πάνω στους κυματισμούς της επιφάνειας του νερού.

Ορισμένες φορές ονειρευόμουν τη νύχτα πως η Έστι με έδειχνε με το δάχτυλό της στο δρόμο φωνάζοντας: «Κλέφτης! Κλέφτης!» Και τότε εγώ φοβόμουν και το έβαζα στα πόδια κι αυτή με ακολουθούσε. Όλοι με ακολουθούσαν, ο Μπαρ-Κοχμπά Σοχομπόλοκι και ο Γκοέλ Γκερμάνοκι και ο Άλντο και ο Έλι Βάινγκαρτεν, όλοι τους. Η καταδίωξη συνεχιζόταν μέσα από αλάνες και αυλές, πάνω από φράχτες και σωρούς με σκουριασμένα παλιοσίδηρα, μέσα από ερείπια σπιτιών και στενά σοκάκια, ώσπου αυτοί που με καταδίωκαν άρχιζαν να κουράζονται και σταδιακά ξέμεναν πίσω· και μόνο η Έστι κι εγώ συνεχίζαμε να τρέχουμε, μέχρι να φτάσουμε, σχεδόν ταυτόχρονα, σε κάποιο απομακρυσμένο σημείο, σε μια ξυλαποθήκη ίσως ή στο πλυσταριό μιας ταράτσας ή σε κάποια σκοτεινή γωνιά κάτω από τη σκάλα ενός παράξενου σπιτιού· και τότε το όνειρο γινόταν γλυκό και ταυτόχρονα τρομερό – ξυπνούσα καμιά φορά τη νύχτα και σχεδόν έβαζα τα κλάματα από την ντροπή μου.

Της έγραψα δύο ερωτικά ποιήματα σ' εκείνο το μαύρο σημειωματάριο που έχασα στο δάσος του Τελ Άζρα. Ίσως τελικά να ήταν καλύτερα έτσι.

Αλλά τι ήξερε η Έστι;

Η Έστι δεν ήξερε τίποτε. Ή ίσως ήξερε κι αναρωτιόταν.

Για παράδειγμα, κάποτε, σ' ένα μάθημα γεωγραφίας, είχα σηκώσει το χέρι μου δηλώνοντας με στόμφο: «Η λίμνη Χούλα είναι επίσης γνωστή και ως λίμνη Σούμι». Οπότε, βέβαια, όλη η τάξη ξέσπασε αμέσως σε δυνατά και ασυγκράτητα γέλια. Εγώ είχα πει την αλήθεια, την ακριβή αλήθεια – το είχα διαβάσει στην εγκυκλοπαίδεια. Παρ' όλα αυτά, ο καθηγητής μας, ο κύριος Σιτρίτ, έδειξε να μπερδεύεται προς στιγμήν και με ρώτησε αυστηρά: «Και για πες μας, πού βασίζεται αυτό σου το συμπέρασμα;» Αλλά όλη η τάξη είχε ήδη ξεσηκωθεί και απ' όλες τις μεριές ακουγόταν ένα ουρλιαχτό, μια κραυγή: «Σούμι, πες μας, Σούμι, πες μας, Σούμι!», ενώ ο κύριος Σιτρίτ είχε φουσκώσει και το πρόσωπό του είχε κοκκινίσει. Τελικά βρυχήθηκε, όπως συνήθως: «Σιωπή!» Και

επιπλέον πρόσθεσε: «Δε θέλω ν' ακούσω κιχ!» Και μετά από πέντε λεπτά η τάξη είχε ηρεμήσει και πάλι. Εγώ όμως, μέχρι το τέλος περίπου της Β' Γυμνασίου, παρέμεινα ο «Σούμχι».

Δεν έχω κανέναν απώτερο σκοπό που σας τα λέω όλα αυτά. Απλώς θέλω να τονίσω μια σημαντική λεπτομέρεια: ένα σημείωμα που μου έστειλε η Έστι στο τέλος εκείνου του μαθήματος. Μου έγραφε:

Είσαι τρελός. Γιατί πάντοτε πρέπει να λες κάτι που σε οδηγεί σε μπελάδες; Σταμάτα επιτέλους!

Και στην κάτω γωνία του σημειώματος, αφού πρώτα την τσάκισε, έγραψε με πολύ μικρά γραμματάκια:

Αλλά δεν έχει σημασία. Ε.

Τι ήξερε λοιπόν η Έστι;

Η Έστι δεν ήξερε τίποτε, ή ίσως ήξερε κι αναρωτιόταν. Κι όσο για μένα, σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσα να διανοηθώ να βάλω στα κρυφά ένα ερωτικό γράμμα στη σάκα της –όπως είχε κάνει ο Έλι Βάινγκαρτεν στη Νουρίτ– ούτε να της στείλω ένα μήνυμα με τη Ραανάνα, την προξενήτρα της τάξης, όπως είχε κάνει ο Τάρζαν Μπαμπέργκερ – πάλι στη Νουρίτ. Εγώ έκανα ακριβώς το αντίθετο: σε κάθε ευκαιρία τής τραβούσα τις κοτσίδες. Και κάθε τρεις και λίγο κολλούσα τσίχλες στην καρέκλα της και κατά συνέπεια και στο υπέροχο άσπρο μπλουζάκι που φορούσε την άνοιξη.

Για ποιο λόγο τα έκανα όλα αυτά; Έτσι. Και γιατί όχι; Να μάθει αυτή. Και, εκτός των άλλων, της έσφιγγα τα λεπτά της μπράτσα πίσω στην πλάτη όσο πιο δυνατά μπορούσα, ώσπου ν' αρχίσει να με βρίζει και να προσπαθεί να με γρατσουνίσει. Ωστόσο, ποτέ δε με παρακάλεσε να τη λυπηθώ. Να λοιπόν τι έκανα στην Έστι. Και άλλα πολλά, χειρότερα. Εγώ ήμουν αυτός που της πρωτόβγαλε το παρατσούκλι Κλημεντίνη (από το τραγούδι που οι Βρετανοί στρατιώτες του στρατοπέδου Σνέλερ είχαν διαδώσει σε όλη της Ιερουσαλήμ εκείνο τον καιρό: *Oh my darling, oh my darling, oh my darling Clementine!*)¹ Και, παραδόξως, τα κορίτσια της τάξης το υιοθέτησαν αμέσως με μεγάλη χαρά· μάλιστα, στη γιορτή του Χανουκά,² έξι μήνες αργότερα, όταν όλα πια είχαν τελειώσει, ακόμη και τότε, τη φώναζαν Έστι Τίνα, που έβγαινε από το Κλημεντίνα, το οποίο έβγαινε από το Κλημεντίνη.

Και η Έστι; Αυτή είχε βρει μία και μόνη λέξη για μένα, την οποία και μου πετούσε στα μούτρα κάθε πρωί, πριν από στιδήποτε, πριν καλά καλά αρχίσω να την πειράζω: «Αχρείε!» Ή και: «Βρομιάρη!»

Δυο τρεις φορές, στο διάλειμμα των δέκα, έκανα την Έστι να κλαίει. Γι' αυτό και ο καθηγητής μας μου είχε επιβάλει διάφορες τιμωρίες, τις οποίες δέχτηκα σαν άντρας αδιαμαρτύρητα.

Έτσι λοιπόν άνθισε ο έρωτας, χωρίς να συμβεί τίποτε ιδιαίτερο, μέχρι την επομένη της γιορτής του Σαβουότ.³ Εγώ έκανα την Έστι να κλαίει στο διάλειμμα των δέκα κι αυτή εμένα τη νύχτα.

1. Ω, αγαπημένη μου, ω, αγαπημένη μου, ω, αγαπημένη μου Κλημεντίνη. (Στο πρωτότυπο εβραϊκό κείμενο το τραγούδι αναγράφεται στα αγγλικά.)

2. Κατά το Χανουκά γιορτάζεται η νίκη του Γεουντά Μακαμπί εναντίον του Αντίοχου του Επιφανούς, βασιλιά των Ασσυρίων (και όχι των Ελλήνων όπως λανθασμένα πιστεύεται, εξαιτίας της παρερμηνείας του όρου «ελληνιστική περίοδος»). Ο εορτασμός αρχίζει στις 25 του ιουδαϊκού μήνα Κισλέβ και διαρκεί οκτώ ημέρες.

3. Το Σαβουότ, που γιορτάζεται την έκτη μέρα του μήνα Σιβάν, είναι αφιερωμένο στο Νόμο που ο Θεός παρέδωσε στους Ισραηλίτες.

Όλα πήγαν χαμένα

Όταν αποφασίζω να σκαρφαλώσω στα όρη του Μωάβ και ν' ατενίσω από μακριά τα Ιμαλάια. Λαμβάνω μια απρόσμενη πρόσκληση και ορκίζομαι πως, όσο ζω, δε θα ξανανοίξω την παλάμη μου.

Ο πατέρας με ρώτησε ήρεμα:

«Ξέρεις τι ώρα είναι;»

«Αργά», είπα θλιμμένα. Και έσφιξα ακόμη πιο δυνατά το σουγιά μέσα στην παλάμη μου.

«Η ώρα τώρα είναι επτά και τριάντα έξι», μου υπέδειξε ο πατέρας και έφραξε με το σώμα του την είσοδο του σπιτιού, κουνώντας πέρα δώθε το κεφάλι του αρκετές φορές, σαν να είχε καταλήξει σ' ένα λυπηρό αλλά αναπόφευκτο συμπέρασμα. Και πρόσθεσε: «Εμείς φάγαμε ήδη».

«Λυπάμαι», μουρμούρισα χαμηλόφωνα.

«Και όχι μόνο φάγαμε, αλλά πλύναμε και τα πιάτα», μου αποκάλυψε ο πατέρας ήρεμα. Και μετά απλώθηκε σιωπή.

Ήξερα πολύ καλά τι επρόκειτο ν' ακολουθήσει και η καρδιά μου χτυπούσε σαν τρελή.

«Πού ήταν η αφεντιά σου όλες αυτές τις ώρες; Και πού είναι το ποδήλατο;»

«Το ποδήλατο;» είπα έντρομος, και το πρόσωπό μου άσπρισε.

«Το πο-δή-λα-το», επανέλαβε υπομονετικά ο πατέρας τονίζοντας μία μία τις συλλαβές. «Το ποδήλατο».

«Το πο-δή-λα-το», επανέλαβα μουρμουρίζοντας και τονίζοντας τις συλλαγές, ακριβώς όπως είχε κάνει κι εκείνος. «Το ποδήλατο. Ναι. Είναι στο σπίτι του φίλου μου. Το άφησα σ' ένα φίλο μου». Και τα χείλη μου συνέχισαν ψιθυρίζοντας σχεδόν από μόνα τους: «Μέχρι αύριο».

«Όστε έτσι, ε;» είπε ο πατέρας με συμπόνια και έδειξε να μοιράζεται τον καημό μου, σαν να επρόκειτο να μου δώσει μια απλή αλλά αποτελεσματική συμβουλή. «Θα μπορούσα ίσως να μάθω το όνομα του αξιότιμου αυτού φίλου;»

«Αυτό», είπα, «δεν μπορώ να το αποκαλύψω».

«Όχι;»

«Όχι».

«Σε καμία περίπτωση;»

«Σε καμία περίπτωση».

Και τώρα –το ήξερα– τώρα ήταν έτοιμος να μου ρίξει το πρώτο χαστούκι. Μαζεύτηκα, σαν να προσπαθούσα να κρύψω το κεφάλι μου ανάμεσα στους ώμους και όλο μου το σώμα μέσα στα παπούτσια μου. Έκλεισα τα μάτια και έσφιξα με όλη μου τη δύναμη το σουγιάδακι μου. Πήρα τρεις τέσσερις αναπνοές και περίμενα. Αλλά δεν ήρθε κανένα χαστούκι. Άνοιξα τα μάτια μου και τρεμόπαιξα τα βλέφαρα. Ο πατέρας στεκόταν και περίμενε υπομονετικά να τελειώσω την παράστασή μου. Τελικά είπε:

«Ακόμη μία ερώτηση, αν μου το επιτρέπει, βέβαια, η αφεντιά σου».

«Τι;» ψιθύρισαν τα χείλη μου από μόνα τους.

«Μήπως θα μπορούσα να δω τι κρύβει η υψηλότητά σας στη δεξιά παλάμη;»

«Δε γίνεται», ψιθύρισα και, ξαφνικά, αισθάνθηκα ένα κρύο να διαπερνά ακόμη και τις πατούσες μου.

«Ούτε αυτό γίνεται;»

«Δεν μπορώ, μπαμπά».

«Η υψηλότητά σας δε θα μας κάνει τη χάρη σήμερα», κατέληξε ο πατέρας θλιμμένα. Παρ' όλα αυτά, συνέχισε να με πιέζει: «Ωστόσο, ίσως να μου το δείξεις τελικά. Για το καλό σου και για το δικό μου καλό. Για το καλό και των δυο μας».

«Δεν μπορώ».

«Θα μου το δείξεις, τρελόπαιδο», γρύλισε ο πατέρας και την ίδια στιγμή άρχισε να πονάει φρικτά το στομάχι μου.

«Πονάει η κοιλιά μου, πονάει πολύ», είπα.

«Πρώτα θα μου δείξεις τι έχεις στην παλάμη σου».

«Μετά», τον ικέτεψα.

«Εντάξει», είπε ο πατέρας, με διαφορετικό τόνο στη φωνή του. Και ξαφνικά επανέλαβε: «Εντάξει. Αρκετά». Και παραμέρισε από την πόρτα.

Τότε έστρεψα το βλέμμα μου πάνω του, ελπίζοντας με όλη μου την ψυχή ότι θα με συγχωρέσει τελικά· και ακριβώς εκείνη τη στιγμή μου ήρθε το πρώτο χαστούκι.

Και το δεύτερο. Και μετά το τρίτο. Αναπήδησα από το φόβο μου και εξαφανίστηκα μέσα στο σκοτάδι, έτρεξα πέρα από το σπίτι, στο δρόμο, φοβισμένος και με το σώμα κυρτωμένο, ακριβώς όπως το σκυλί του Γκοέλ όταν το έσκασε από μένα. Ήθελα να κλάψω και σχεδόν το έκανα. Μέσα μου είχα πάρει ήδη μια τρομερή απόφαση: δε θα ξαναπατούσα ποτέ πια σ' αυτό το σπίτι. Ούτε και σ' αυτή τη γειτονιά. Ούτε στην Ιερουσαλήμ. Εκείνη τη στιγμή ξεκινούσα ένα ταξίδι χωρίς επιστροφή. Ποτέ πια.

Οικογένεια Παπαδοπούλου, Βατούμι 1919

Το τσίρκο

Ουίλιαμ Σαρογιάν

ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΕΡΧΟΤΑΝ ΚΑΠΟΙΟ ΤΣΙΡΚΟ, ΕΓΩ ΚΑΙ Ο ΠΑΛΙΟ-φιλάρακος μου ο Τζόι Εμεριάν, κυριολεκτικά φρενιάζαμε, που λέει κι ο λόγος. Δεν είχαμε παρά να δούμε τις ταμπέλες στους φράχτες και στις άδειες βιτρίνες των μαγαζιών για ν' αρχίσουμε να περιφερόμαστε σαν τα σκυλιά και να παραμελούμε τα μαθήματά μας. Έτσι και μαθαίναμε, ο Τζόι κι εγώ, ότι στην πόλη ερχόταν τσίρκο, αρχίζαμε να θέλουμε να μάθουμε αν έκανε ποτέ καλό σε κανέναν λίγη μόρφωση.

Κι όταν το τσίρκο έφτανε στην πόλη, πραγματικά δεν είμαστε πια στα καλά μας. Περνάγαμε όλη μας την ώρα κάτω στα τρένα, παρακολουθούσαμε το συνεργείο με τους εργάτες που ξεφόρτωναν τα ζώα, περιφερόμαστε στη Λεωφόρο Βεντούρα με τα λιοντάρια και τις τίγρεις στα χρυσά βαγόνια τους και τριγυροφέρναμε στα γήπεδα που έστηναν το τσίρκο, προσπαθώντας να κερδίσουμε τη συμπάθεια των ανθρώπων με τα ζώα, των ακροβατών και των κλόουν.

Το τσίρκο ήταν το παν, κάτι που τίποτα άλλο δεν μπορούσε να είναι. Ήταν η περιπέτεια, το ταξίδι, ο κίνδυνος, η ικανότητα, η χάρη, το ρομάντσο, η κωμωδία, τα φυστίκια, το ποπκόρν, η τσίκλα και η γκαζόζα. Κουβαλάγαμε νερό για τους ελέφαντες και μετά τριγυρίζαμε εδώ κι εκεί κάνοντας ό,τι ήταν δυνατόν για να δείξουμε ότι είμαστε κι εμείς μέρος αυτής της σπουδαίας υπόθεσης: της εγκατάστασης της μεγάλης τέντας, να βρίσκεται το καθετί στη θέση του, της εμπειρίας να περιμένεις τους ανθρώπους τότε θα έρθουν να ξοδέψουν τα λεφτά τους.

Μια μέρα ο Τζόι μπήκε στην αίθουσα της Πέμπτης τάξης του Έμερσον Σκουλ, ξαναμμένος και αργοπορημένος κατά δέκα λεπτά και, χωρίς να βγάλει ούτε το καπέλο του, έσυρε φωνή:

- Έι, Αράμ, τι διάολο κάνεις εδώ; Το τσίρκο είναι στην πόλη.

Πραγματικά, το είχα ξεχάσει. Πετάχτηκα πάνω κι έτρεξα να βγω από την αίθουσα. Η καημένη η γριά-Φλίμπετι έτρεξε ξοπίσω μου μορφάζοντας:

- Αράμ Γκαρογκλανιάν, μείνε στην αίθουσα αυτή. Άκουσες;

Άκουσα που την άκουσα κι ήξερα τι σήμαινε να μη μείνω. Σήμαινε άλλο ένα γερό ξυλοφόρτωμα από το γερο-Ντόουσον. Αλλά δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το τσίρκο με ξετρέλαινε.

- Σε γύρευα παντού, είπε ο Τζόι, όταν βρεθήκαμε στο δρόμο. Τι τρέχει;

- Το ξέχασα. Εντάξει, ήξερα πως ερχόταν. Απομόνησα όμως πως ήταν σήμερα. Από πότε είναι εδώ;

- Στις πέντε ήμουν στα τρένα. Από τις επτά στα γήπεδα. Έφαγα πρωινό με τους εργάτες στο τραπέζι του τσίρκου.

- Και πώς είναι;

- Σπουδαίοι! Όπως κάθε χρονιά. Δυο χρόνια ακόμη, μου είπανε, και θα είμαι έτοιμος να πάω μαζί τους.

- Δαμαστής λιονταριών ή κάτι τέτοιο;

- Δε νομίζω ως δαμαστής λιονταριών, είπε ο Τζόι. Μάλλον τεχνίτης στο συνεργείο, το βλέπω, μέχρι να μάθω πώς θα γίνω κλόουν ή κάτι σχετικό. Όχι, δεν το βλέπω να δουλεύω από την αρχή με τα λιοντάρια.

Βγήκαμε στη Λεωφόρο Βεντούρα και κινήσαμε για το τσίρκο προς το χώρο της Δημοτικής Έκθεσης, βορινά του Δημοτικού Νοσοκομείου.

- Τι μπρέκφαστ! είπε ο Τζόι. Λουκουμάδες, ζαμπόν κι αυγά, λουκάνικα, καφές. Πω, πω, παιδί μου.

- Και πώς δε μου το είπες;

- Νόμιζα ότι το ήξερες. Έλεγα πως θα κατέβαινες στα τρένα όπως και πέρυσι. Αν ήξερα ότι θα το ξεχνούσες, θα σου το είχα πει. Τι σ' έκανε να το ξεχάσεις;

- Δεν ξέρω. Νομίζω, τίποτα.

Εδώ έκανα λάθος, αλλά τότε δεν το ήξερα. Στην πραγματικότητα δεν το είχα ξεχάσει. Αυτό που είχα κάνει δεν ήταν από κείνα που ξεχνιόνται. Είχα πάει να μελετήσω όταν θυμήθηκα το ξυλοφόρτωμα που μου είχε δώσει πέρυσι ο Ντόουσον γιατί δεν είχα πάει σχολείο την ημέρα που ήρθε στην πόλη το τσίρκο. Αυτός ήταν ο λόγος που εξακολουθούσα να κοιμάμαι και μετά τις τεσσερεσήμιση το πρωί, γιατί κανονικά θα έπρεπε να είχα σηκωθεί, να είχα ντυθεί και να είχα βγει στο δρόμο για τα τρένα. Ήταν η ανάμνηση αυτού του ξυλοφορτώματος που μου είχε δώσει ο γερο-Ντόουσον, αλλά τότε δεν το ήξερα. Ο Τζόι κι εγώ δεχόμαστε το ξύλο σαν ένα είδος παραχώρησης, επειδή θέλαμε να δείξουμε ότι είμαστε εντάξει και παρατάζει με το σχολικό συμβούλιο. Έτσι κι απουσίαζες από το σχολείο –πράγμα που δεν ήταν σύμφωνο με τον κανονισμό, εκτός αν ήσουν άρρωστος– τις έτρωγες, κι εμείς, λοιπόν, να μας εκεί –*ναι το κάναμε*– και αφήναμε στο σχολικό συμβούλιο να ζυγιάσει τα πράγματα με τον τρόπο που ήξερε αυτό καλύτερα, και το ήξερε με ένα ξυλοφόρτωμα. Μας φοβέριζαν, τον Τζόι κι εμένα, ότι θα μας στείλουν σε αναμορφωτικό σχολείο, αλλά δεν το έκαναν ποτέ.

- Τσίρκο; έλεγε ο γερο-Ντόουσον. Για σκύψε, παιδάκι μου.

Κι εμείς σκύβαμε και ο γερο-Ντόουσον έκανε μια καλή άσκηση των ώμων του ενώ εμείς προσπαθούσαμε να μην ουρλιάζουμε. Στις πρώτες πέντε ή έξι ξυλιές δε βγάζαμε άχνα, μετά όμως ουρλιάζαμε σαν τους Ινδιάνους που κάνουν επέλαση. Ήσαν ικανοί να μας κάνουν να μας ακούσει όλο το σχολείο γι' αυτό κι ο γερο-Ντόουσον, μετά τις επισκέψεις μας που ήταν κάπως τακτικές, μας παρακαλούσε ευγενικά να κάνουμε λιγότερη φασαρία, καθόσον ήταν σχολείο κι ο κόσμος ήθελε να μελετήσει.

- Δεν είναι σωστό για τους άλλους, έλεγε. Προσπαθούν να μάθουν κάτι για το καλό τους.

- Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα, έλεγε ο Τζόι. Πονάει.

- Το ξέρω αυτό, αλλά εμένα μου φαίνεται πως είναι ζήτημα ρύθμισης. Εγώ πιστεύω πως ένα παλικαράκι που δε λογαριάζει τους άλλους, είναι δυνατόν να το παρακάνει σε ξεφωνητά. Προσπαθήστε να ρυθμίζετε λιγάκι αυτό το απαίσιο ξεφωνητό. Εγώ νομίζω πως μπορείτε.

Έδωσε του Τζόι είκοσι κι ο Τζόι έβαλε τα δυνατά του για να μην ξεφωνίζει δυνατά. Μετά το ξυλοκόπημα ο Τζόι ήταν κατακόκκινος και ο γερο-Ντόουσον αποκαμωμένος.

- Λοιπόν; είπε ο Τζόι.
- Ήταν η πιο ευγενική συμπεριφορά που επέδειξες ως τώρα.
- Έβαλα τα δυνατά μου.
- Σ' ευγνωμονώ, είπε ο γερο-Ντόουσον.

Ήταν ξεθεωμένος και άσθμαινε. Πήγα και στάθηκα μπροστά στην καρέκλα που είχε τοποθετήσει για την περίπτωση –για να βοηθηθούμε να αντέξουμε τον τσουχτερό πόνο– πήρα την πρέπουσα στάση κι εκείνος είπε:

- Μια στιγμή, Αράμ, δώσε την ευκαιρία σ' έναν άνθρωπο να πάρει μιαν ανάσα. Δεν είμαι εικοσιτριών, είμαι *εξηντατριών*. Άσε με να ξαποστάσω μια στιγμή.
- Εντάξει, θέλω κι εγώ όμως να τελειώνω μ' αυτά όλα.
- Εγώ, να δεις, μα μην ξεφωνίζεις έτσι δυνατά. Οι άνθρωποι που περνούν από το δρόμο, θα νομίζουν και με το δίκιο τους πως εδώ μέσα είναι ένας αληθινός θάλαμος βασανιστηρίων. Μα, πραγματικά, πονάει τόσο;
- Ρωτήστε τον Τζόι.
- Τζόι, τι λες; Μήπως, παιδιά, υπερβάλλετε λιγουλάκι; Ίσως για να κάνετε εντύπωση σε κάποιον στην τάξη; Κανένα κορίτσι, μήπως;
- Δεν ξεφωνίζουμε για να εντυπωσιάσουμε κανένα, κ. Ντόουσον. Τα ξεφωνητά ίσα ίσα μας κάνουν να ντρεπόμαστε. Ε, Αράμ;
- Μας έρχεται άσχημα να γυρίζουμε στα θρανία μας μετά από τέτοιες φωνές. Αν γινόταν, θα προσπαθούσαμε να μην ξεφωνίζουμε.
- Καλά, δε θα είμαι παράλογος. Θα σε παρακαλούσα μόνο να κάνεις μια προσπάθεια να μετριάσεις κάπως τις φωνές σου.
- Θα κάνω ό,τι μπορώ, κ. Ντόουσον. Ξαναβρήκατε την ανάσα σας;
- Μια στιγμή, ακόμα.

Όταν ξανάρχισε να αναπνέει κανονικά, μου έδωσε τις είκοσί μου, ξεφώνισα λίγο δυνατότερα από τον Τζόι και μετά γυρίσαμε μαζί στην τάξη. Ήταν τρομερά δυσάρεστο. Όλοι εμάς κοίταζαν.

- Λοιπόν; είπε ο Τζόι στην τάξη, τι περιμένατε; Αν τρώγατε *εσείς* είκοσι, θα πέφτατε ξεροί. Δε θα *φωνάζατε απλά λιγότερο*, θα πεθαίνατε.
  - Αρκετά, με σας, είπε η Μις Φλίμπети.
  - Για δεσ, είπε ο Τζόι. Τρέμουνε όλοι. Έρχεται στην πόλη ένα τσίρκο κι εκείνοι τι κάνουν; Έρχονται σχολείο.
  - Αρκετά.
  - Ποιοι νομίζουν πως είναι και μας κοιτάζουν έτσι;
- Η Μις Φλίμπети σήκωσε το χέρι κάνοντας νόημα στον Τζόι να σιωπήσει.

Και τώρα, το τσίρκο είχε ξανάρθει στην πόλη, ένας χρόνος είχε περάσει, ήταν πάλι Απρίλης κι εμείς είμαστε στο δρόμο προς τα γήπεδα. Μόνο που τη φορά αυτή ήταν χειρότερα από άλλοτε γιατί μας είχαν δει στο σχολείο και *ήξεραν* ότι πηγαίναμε στο τσίρκο.

- Λες να στείλουν τον Στάφορντ να μας πιάσει; είπα.
- Ο Στάφορντ ήταν ο αρμόδιος για τους σκασιάρχες.
- Μπορούμε ανά πάσα στιγμή να τρέξουμε, είπε ο Τζόι. Αν έρθει, εγώ θα πάω από δω κι εσύ από κει. Δεν μπορεί να μας κυνηγήσει *και τους δύο*.

Όταν φτάσαμε δύο από τις τρεις μικρές τέντες ήταν κιάλας στημένες, ενώ η μεγάλη

στην όταν ακόμν. Σταθήκαμε και κοιτάζαμε γύρω μας. Αυτό που έκαναν ήταν απίθανο. Μια φούχτα άνθρωποι που έμοιαζαν με αλήτες να κάνουν δουλειά για την οποία έλεγες ότι θα χρειάζονταν όχι λιγότεροι από εκατό. Και την έκαναν με σιλι.

Ξαφνικά, ένας που όλοι τον έλεγαν Ρεντ (Κόκκίνο), μας φώναξε, εμένα και τον Τζόι:

- Ε, σεις, Άραβες, δώστε ένα χέρι.

Ο Τζόι κι εγώ τρέξαμε κοντά του.

- Αμέσως, είπα εγώ.

Ήταν ένας μικρόσωμος άντρας με πολύ φαρδιούς ώμους και πολύ μεγάλα χέρια, αλλά δε σου έδινε την εντύπωση ότι ήταν μικρόσωμος, γιατί έδειχνε πολύ χεροδύναμος και γιατί το κεφάλι του είχε πλούσια κόκκινα μαλλιά. Νόμιζες, πραγματικά, πως είχες να κάνεις με γίγαντα.

Μας έδωσε εμένα και του Τζόι ένα σκοινί. Το σκοινί ήταν δεμένο σ' ένα κανναβάτσο το οποίο βρισκόταν απλωμένο χάρω στο έδαφος.

- Είναι εύκολο, είπε ο Ρεντ. Όταν σηκώσουν το στύλο και τον βάλουν στη θέση του, εσείς θα τραβάτε το σκοινί και το κανναβάτσο θα σηκωθεί μαζί με το στύλο.

- Ναι, κύριε, είπε ο Τζόι.

Είμαστε όλοι απασχολημένοι, όταν ξάφνου, βλέπουμε τον Στάφορντ.

- Τώρα δεν μπορούμε να τρέξουμε, είπα.

- Άσ' τονε να 'ρθει, είπε ο Τζόι. Αφού είπαμε του Ρεντ να του δώσουμε ένα χέρι, θα το κάνουμε.

- Να του πούμε πως μόλις σηκωθεί το κανναβάτσο θα πάμε μαζί του και μετά το βάζουμε στα πόδια.

- Έγινε, είπε ο Τζόι.

Ο Στάφορντ, ένας μεγαλόσωμος άνθρωπος, ήταν ντυμένος με τη φορεσιά της δουλειάς του και είχε μια φάτσα κόκκινη σαν του βοδιού. Έμοιαζε με δικηγόρο ή κάτι τέτοιο. Ήρθε κοντά και μας λέει:

- Εντάξει, αλήτες, ελάτε μαζί μου.

- Υποσχεθήκαμε να δώσουμε ένα χέρι στον Ρεντ, είπε ο Τζόι. Θα 'ρθουμε αμέσως μόλις σηκώσουμε αυτό το κανναβάτσο.

Τραβάγαμε μ' όλη μας τη δύναμη, γλιστράγαμε, πέφταμε. Όλοι οι άντρες δούλευαν σκληρά. Ο Ρεντ έδινε οδηγίες με δυνατές φωνές ώσπου στο τέλος όλη η ιστορία τέλειωσε. Είχαμε κάνει κι εμείς το μερδικό μας.

Δε σταθήκαμε ούτε ν' ακούσουμε τι πήγε να μας πει ο Ρεντ, αν ήταν να μας καλέσει να καθίσουμε στο τραπέζι για φαί ή για τίποτ' άλλο.

Ο Τζόι αμολύθηκε κι άρχισε να τρέχει από δω κι εγώ απ' την άλλη. Ο Στάφορντ κυνήγησε εμένα. Άκουσα τους ανθρώπους του τσίρκου να ξεσπάνε σε γέλια και τον Ρεντ να φωνάζει:

- Τρέχα, φίλε, τρέχα. Δεν μπορεί να σε πιάσει. Είναι λαπάς. Βάλ' τον να τρέξει για καλά. Του χρειάζεται λίγη άσκηση.

Άκουγα και τον Στάφορντ. Ήταν πολύ οργισμένος και βλαστήμαγε.

Πάντως, κατάφερα να απομακρυνθώ και να κρυφτώ μέχρι που άκουσα να φεύγει με τη Φορντ του. Ξαναγύρισα στη μεγάλη τέντα και βρήκα τον Τζόι.

- Αυτή τη φορά την πάθαμε, είπε.

- Μου μυρίζεται αναμορφωτικό.

- Μπα, θ' αρπάξουμε τριάντα, και τριάντα ξυλιές είναι πολλές κι είναι και *εξηντατριών χρονών*.

- Τριάντα; Θα κλάψω σίγουρα.

- Μπορεί κι εγώ, είπε ο Τζόι. Στις δέκα σου φαίνεται πως θα κλάψεις, κρατιέσαι μέχρι τις έντεκα και μέχρι τις δώδεκα ακόμα, ξεφωνίζεις και λες πως *δε θα κλάψεις* και σκέφτεσαι πως με την επόμενη θα βάλεις τα κλάματα, αλλά τίποτα. Τουλάχιστον μέχρι τώρα δεν κλάψαμε. Μπορεί όμως με τις τριάντα.

- Ωχ, αυτά γι' αύριο.

Ο Ρεντ μας έδωσε κι άλλες δουλειές να κάνουμε τριγύρω στα γήπεδα και μας έβαλε να καθίσουμε δίπλα του για το μεσημεριανό. Είχαν βοδινό της κατσαρόλας με φασόλια. Μπορούσες να φας όσο ήθελες. Μιλήσαμε με κάτι ακροβάτες που ήταν Ισπανοί και με μια οικογένεια Ιταλών που δούλευε με τ' άλογα. Είδαμε και τις δύο παραστάσεις, την απογευματινή και τη βραδινή και μετά βοηθήσαμε στις διάφορες δουλειές για να ξεστηθεί το τσίρκο. Μετά κατεβήκαμε στα τρένα κι έπειτα σπίτι. Στο σπίτι γύρισα μα την αλήθεια αργά. Το πρωί που σηκώθηκα για το σχολείο, νύσταζα.

Μας περίμεναν. Η Μις Φλίμπети ούτε στην ανάγνωση του καταλόγου δε μας άφησε να μείνουμε. Το μόνο που μας είπε ήταν να πάμε αμέσως στο γραφείο. Ο γερο-Ντόουσον μας περίμενε κι αυτός. Ο Στάφορντ ήταν κι αυτός εκεί και πολύ θυμωμένος.

Συλλογίστηκα πως τώρα είναι που θα πάμε στο αναμορφωτικό.

- Να τους, είπε ο κ. Ντόουσον, στον Στάφορντ. Πάρτε τους από δω, αν αγαπάτε.

Εύκολα θα έλεγες ότι τα είχαν συζητήσει αρκετά και πως δεν τα είχαν πάει και πολύ καλά μεταξύ τους.

- Στο σχολείο *αυτό*, είπε ο γερο-Ντόουσον, τις τιμωρίες που πρέπει να επιβληθούν τις επιβάλλω εγώ. Κανείς άλλος. Ωστόσο, να σας σταματήσω από το να τους πάρετε στο αναμορφωτικό σχολείο, δεν μπορώ.

Ο Στάφορντ δεν είπε τίποτα. Έριξε μόνο μια βλοσυρή ματιά στο γερο-Ντόουσον και βγήκε από το γραφείο.

- Λοιπόν, λεβέντες μου, είπε ο γερο-Ντόουσον. Πώς ήταν;

- Φάγαμε το μεσημέρι μαζί, είπε ο Τζόι.

- Καλώς. Και τώρα να γυρίσουμε στα δικά μας. Ποιο παράπτωμα ήταν αυτό; Το δέκατο έκτο ή το δέκατο έβδομο;

- Δεν είναι τόσο πολλά, είπε ο Τζόι. Πρέπει να είναι έντεκα με δώδεκα.

- Πάντως, είμαι βέβαιος, για ένα πράγμα. Είναι η φορά που θα τις κάνω τριάντα.

- Νομίζω πως η φορά που θα τις κάνατε τριάντα, είναι η επόμενη, είπε ο Τζόι.

- Όχι, κάπου χάνουμε το λογαριασμό. Είμαι βέβαιος. Αυτή είναι η φορά που θα γίνουν τριάντα. Ποιος θα είναι ο πρώτος;

- Εγώ.

- Εντάξει, Αράμ. Κρατήσου γερά στην καρέκλα, σφίξου και προσπάθησε να ρυθμίσεις τα ξεφωνητά σου.

- Ναι, κύριε, μα και τριάντα είναι φοβερά πολλές.

Λοιπόν, συνέβη κάτι αστείο. Μου έδωσε τριάντα, εντάξει, κι εγώ ξεφωνίσω, εντάξει, αλλά *ήταν* ένα ξεφωνητό ρυθμισμένο. Το καλύτερο ρυθμισμένο ξεφωνητό που έβγαλα ποτέ, γιατί ήταν το πιο *απαλό* ξυλοφόρτωμα που είχα φάει ποτέ. Τις μέτρησα κι ήταν τριάντα, εντάξει, αλλά δεν πόναγαν κι έτσι δεν έκλαψα, όπως φοβόμουν πως θα κάνω.

Τα ίδια και με τον Τζόι. Στεκόμαστε κι οι δυο και περιμέναμε να μας πει να πηγαίνουμε.

– Σας είμαι φοβερά ευγνώμων, είπε ο γερο-Ντόουσον, που ρυθμίσατε τα ξεφωνητά σας τόσο ωραία αυτή τη φορά. Δε θέλω να νομίζει ο κόσμος ότι σας σκοτώνω.

Εμείς θέλαμε να τον ευχαριστήσουμε που μας έδωσε τόσο απαλές ξυλιές, αλλά δεν ξέραμε με ποιο τρόπο. Μου φαίνεται ότι ήξερε πώς αισθανόμαστε, γιατί, όταν μας είπε να γυρίσουμε στην τάξη, χαμογελούσε παράξενα.

Ήταν μια στιγμή περηφάνιας και ευτυχίας και για τους δυο μας, γιατί ξέραμε ότι το καθετί θα ήταν εντάξει μέχρι ν' ανοίξει το Σεπτέμβρη η Δημοτική Έκθεση.

Ο Ότζιμπγουεϊ «Ατμομηχανή 38»

Μια μέρα έφτασε στην πόλη κάποιος καβάλα σ' ένα γαϊδούρι κι άρχισε να σκοτώνει την ώρα του στη λαϊκή βιβλιοθήκη όπου εγώ τότε περνούσα τον περισσότερο καιρό μου. Ήταν ένας ψηλός νέος Ινδιάνος της φυλής Ότζιμπγουεϊ. Μου είπε πως το όνομά του ήταν «Ατμομηχανή 38». Στην πόλη όλοι πίστευαν πως το είχε σκάσει από κάποιο φρενοκομείο.

Έξι μέρες μετά την άφιξή του στην πόλη, το τρόλεϊ της οδού Τιουλέρ χτύπησε το ζώο του και το τραυμάτισε σοβαρά. Την επομένη το ζώο ξεψύχησε, πιθανότατα από εσωτερική αιμορραγία, στη γωνία των οδών Μαριπόζα και Φούλτον. Το ζώο σωριάστηκε στο πεζοδρόμιο, πλάκωσε το πόδι του Ινδιάνου, έβγαλε ένα αγκομαχητό και πάει. Ο Ινδιάνος, μόλις ελευθέρωσε το πόδι του, σηκώθηκε και κουτσαίνοντας μπήκε στο ντράγκ-στορ της γωνίας κι έκανε ένα υπεραστικό τηλεφώνημα. Τηλεφώνησε στον αδερφό του στην Οκλαχόμα. Το τηλεφώνημα του στοίχισε ένα σωρό λεφτά, τα οποία έριξε στη σχισμή του κερματοδέκτη, όπως του ζήτησε να κάνει ο τηλεφωνητής, λες και ήταν συνηθισμένος να κάνει τέτοια τηλεφωνήματα κάθε μέρα.

Εκείνη την ώρα έτυχε να βρίσκομαι στο ντράγκ-στορ όπου έτρωγα ένα παγωτό ρόγιαλ μπανάνα σπέσιαλ πασπαλιστό με καρύδια.

Όταν βγήκε από τον τηλεφωνικό θάλαμο με είδε που καθόμουνα στο αναψυκτήριο κι έτρωγα αυτό το φαντασμαγορικό παγωτό:

– Γεια σου, Γουίλι, είπε.

Ήξερε πως το όνομά μου δεν ήταν Γουίλι, αλλά του άρεσε να με φωνάζει έτσι.

Πήγε κούτσα κούτσα μπροστά στο μαγαζί, εκεί που είχανε τις τσίκλες κι αγόρασε τρία πακέτα με γεύση φρούτου. Μετά, γύρισε κουτσαίνοντας και είπε:

– Τι είναι αυτό που τρως; Νόστιμο φαίνεται.

– Το λένε ρόγιαλ μπανάνα σπέσιαλ.

Ο Ινδιάνος ανέβηκε στο σκαμνί που ήταν δίπλα μου.

– Δώσ' μου από το ίδιο, είπε στο κορίτσι του αναψυκτήριου.

– Πολύ κακό αυτό με το ζώο σας, είπα.

– Μέρος για ζώα δεν υπάρχει πια στον κόσμο αυτό. Σαν τι αυτοκίνητο να αγοράσω;

– Πρόκειται να αγοράσετε αυτοκίνητο;

– Το σκέπτομαι μερικά λεπτά τώρα.

– Δεν είχε περάσει από το μυαλό μου ότι είχατε χρήματα. Εγώ σας νόμιζα για φτωχό.

– Είναι η εντύπωση που σχηματίζουν οι άνθρωποι. Μια άλλη είναι πως είμαι τρελός.

– Εγώ δε σχημάτισα την εντύπωση ότι είστε τρελός, και βέβαια ούτε την εντύπωση πως είστε πλούσιος.

- Λοιπόν, είμαι.
- Μακάρι να ήμουν πλούσιος.
- Και γιατί;
- Είναι εδώ και τρία χρόνια τώρα που θέλω να πάω για ψάρεμα στη Μεντότα. Χρειάζομαι όμως σύνεργα και αυτοκίνητο για να πάω εκεί πέρα.
- Μπορείς να οδηγήσεις; είπε ο Ινδιάνος.
- Μπορώ να οδηγήσω οτιδήποτε.
- Αυτοκίνητο οδήγησες ποτέ;
- Ακόμα, όχι. Ως τα τώρα δεν είχα αυτοκίνητο να οδηγήσω κι έπειτα είναι αντίθετο με τη θρησκεία της οικογένειάς μου να κλέψω αυτοκίνητο.
- Θες να μου πεις ότι πιστεύεις πως μπορείς να μπεις σ' ένα αυτοκίνητο και να αρχίσεις να το οδηγείς;
- Ναι.
- Θυμάσαι τι σου έλεγα στα σκαλοπάτια της λαϊκής βιβλιοθήκης πριν μερικά βράδια;
- Για την εποχή της μηχανής;
- Ναι.
- Θυμάμαι.
- Ωραία, λοιπόν. Οι Ινδιάνοι γεννιούνται με το ένστικτο να ιππεύουν, να κάνουν κουπί, να κυνηγάνε, να ψαρεύουν και να κολυμπάνε. Οι Αμερικάνοι με το ένστικτο να παθιάζονται με τις μηχανές.
- Εγώ δεν είμαι Αμερικάνος, είπα.
- Το ξέρω. Εσύ είσαι Αρμένης. Το θυμάμαι. Σε ρώτησα και μου το είπες. Αρμένης γεννημένος στην Αμερική. Είσαι δεκατεσσάρων χρονών και νιώθεις κιόλας ικανός να μπεις σ' ένα αυτοκίνητο και ν' αρχίσεις να το οδηγείς στο λεπτό. Είσαι ένας τυπικός Αμερικάνος, μολονότι το χρώμα σου είναι σκούρο σαν και το δικό μου.
- Το οδήγημα του αυτοκινήτου δεν είναι θέμα τέχνης. Δεν έχει να κάνει τίποτα μ' αυτό. Είναι καλύτερο από το να καβαλικεύεις ένα γαϊδούρι.
- Εντάξει. Όπως το λες. Αν βγω στο δρόμο και αγοράσω ένα αυτοκίνητο θα το οδηγούσες για μένα;
- Και βέβαια.
- Και τι μισθό θα ήθελες;
- Θέλετε να πείτε πως θα μου δίνετε μισθό για να οδηγώ;
- Ασφαλώς.
- Πολύ ωραίο από μέρους σας, δε λέω, μα εγώ δε θέλω καθόλου λεφτά για να οδηγώ αυτοκίνητο.
- Μερικά ταξίδια μπορεί να είναι μακρινά.
- Όσο πιο μακρινά, τόσο το καλύτερο.
- Δε σε κουράζει;
- Γεννήθηκα σ' αυτή τη μικρή παλιά πόλη.
- Και δε σου αρέσει αυτό;
- Μ' αρέσουν τα βουνά, τα ποτάμια, οι λίμνες πάνω στα βουνά.
- Πήγες ποτέ στα βουνά;
- Ακόμη, όχι, μα κάποια μέρα θα πάω.
- Κατάλαβα. Τι αυτοκίνητο νομίζεις πως πρέπει να αγοράσω;

- Τι θα λέγατε για ένα ανοιχτό Φορντ;
- Είναι το καλύτερο αυτοκίνητο;
- Εσείς θέλετε το καλύτερο;
- Δεν πρέπει να έχω το καλύτερο;
- Δεν ξέρω. Το καλύτερο κοστίζει ένα σωρό λεφτά.
- Ποιο είναι το καλύτερο;
- Να σας πω, μερικοί θεωρούν πως το καλύτερο είναι η Κάντιλακ. Σε άλλους αρέσει η

Πάκαρντ. Και τα δύο είναι πολύ καλά. Ούτε εγώ ξέρω ποιο είναι το καλύτερο. Η Πάκαρντ είναι πανέμορφη να τη βλέπεις να κατεβαίνει την εθνική οδό, αλλά και η Κάντιλακ το ίδιο. Έχω δει ένα σωρό τέτοια ωραία αυτοκίνητα να κατεβαίνουν την εθνική οδό.

- Πόσο πάει μια Πάκαρντ;
  - Γύρω στις τρεις χιλιάδες δολάρια. Μπορεί και λίγο περισσότερα.
  - Μπορούμε ν' αγοράσουμε μια τώρα αμέσως;
- Κατέβηκε από το σκαμνί. Έδινε την εντύπωση τρελού, εγώ όμως ήξερα πως δεν ήταν.
- Ακούστε, Μίστερ Ατμομηχανή, θέλετε στ' αλήθεια ν' αγοράσετε μια Πάκαρντ τώρα

αμέσως;

- Ξέρεις ότι το ζώο μου πήγε καλιά του εδώ και λίγα λεπτά.
- Το είδα που συνέβη. Θα σας συλλάβουν από στιγμή σε στιγμή.
- Δε θα με συλλάβουν.
- Αν υπάρχει νόμος γι' αυτούς που αφήνουν στο δρόμο ψόφια γαϊδούρια, θα σας συλλάβουν.

- Όχι, δεν πρόκειται.

- Πώς όχι;

- Οι άνθρωποι αυτής της χώρας έχουν μεγάλη εκτίμηση στο χρήμα κι εγώ έχω πολύ χρήμα.

Τελικά, είναι τρελός, συλλογίστηκα.

- Από πού προέρχεται όλο αυτό το χρήμα;
- Έχω γη στην Οκλαχόμα. Καμιά πενήντα χιλιάδες στρέμματα.
- Σε λεφτά αξίζουν;

- Όχι, εκτός από καμιά εικοσαριά στρέμματα. Έχω μερικές πετρελαιοπηγές στα στρέμματα αυτά. Ο αδερφός μου κι εγώ.

- Καλά, και πώς εσείς οι Ότζιμπγουεϊ βρεθήκατε στην Οκλαχόμα; Πάντα νόμιζα πως οι Ότζιμπγουεϊ ζούσαν βορινά, ψηλά στις Μεγάλες Λίμνες.

- Ακριβώς. Ζούσαμε ψηλά, γύρω από τις Μεγάλες Λίμνες, αλλά ο παππούς ήταν πιονιέρος. Μετακινήθηκε προς τα δυτικά, τότε που έφυγαν όλοι.

- Ε, τότε, μου φαίνεται πως δε θα σας ενοχλήσουν για το ψόφιο γαϊδούρι.

- Δε θα με ενοχλήσουν για τίποτα. Όχι μόνο γιατί έχω χρήμα, αλλά και γιατί με περνάνε για τρελό. Κανένας σε τούτη την πόλη δεν ξέρει πως έχω χρήμα, εκτός από σένα. Μήπως ξέρεις πού μπορούμε να αγοράσουμε ένα απ' αυτά τα αυτοκίνητα αμέσως τώρα;

- Η αντιπροσωπεία της Πάκαρντ βρίσκεται ψηλά, στο Μπρόντγουεϊ, δυο τετράγωνα από τη λαϊκή βιβλιοθήκη.

- Εντάξει. Αφού είσαι σίγουρος ότι δε σε νοιάζει να οδηγείς για μένα, πάμε να αγοράσουμε μία. Μία με ζωηρό χρώμα. Κόκκινη, αν έχουν κόκκινες. Πού θα ήθελες να οδηγήσεις πρώτα;

- Θα σας πείραζε να πάμε στη Μεντότα για ψάρεμα;
- Φύγαμε. Θα σε παρακολουθώ που θα ψαρεύεις. Πού μπορούμε να αγοράσουμε τα σύνεργά σου;

- Από του Χόμαν, ακριβώς μόλις στρίψουμε τη γωνία.

Πήγαμε ως τη γωνία, στου Χόμαν, κι ο Ινδιάνος μού αγόρασε σύνεργα για εικοσιεφτά δολάρια. Κατόπιν, κατευθυνθήκαμε στην αντιπροσωπεία της Πάκαρντ στο Μπρόντγουεϊ. Δεν είχαν κόκκινη Πάκαρντ, είχαν όμως μία ωραία πράσινη. Είχε ανοικτό πράσινο χρώμα, το χρώμα του φρέσκου χορταριού. Αυτά έγιναν τότε παλιά, το 1922. Το αυτοκίνητο ήταν ένα ωραίο σπορ μοντέλο.

- Πραγματικά νομίζεις ότι μπορείς να οδηγήσεις αυτό το θεόρατο αυτοκίνητο;

- Εγώ ξέρω ότι μπορώ να το οδηγήσω.

Η αστυνομία μάς βρήκε στην αντιπροσωπεία της Πάκαρντ. Ήθελε να συλλάβει τον Ινδιάνο επειδή είχε εγκαταλείψει το ψόφιο γαϊδούρι στο δρόμο. Εκείνος τους έδειξε κάτι χαρτιά και οι αστυνομικοί του ζήτησαν συγνώμη και του είπαν ότι θα σίκωναν το ζώο και ότι λυπήθηκαν που τον ενόχλησαν γι' αυτό το θέμα.

- Καμιά ενόχληση, καθόλου, είπε.

Στράφηκε στο διευθυντή της αντιπροσωπείας της Πάκαρντ, τον Τζιμ Λιούις, ο οποίος σε κάθε εκλογική περίοδο ήταν υποψήφιος δήμαρχος:

- Θα πάρω αυτό το αυτοκίνητο, είπε.

- Θα ετοιμάσω αμέσως τα χαρτιά, είπε ο Τζιμ.

- Τι χαρτιά; Πρόκειται να το πληρώσω τώρα.

- Θέλετε να πείτε ότι θα πληρώσετε τρεις χιλιάδες διακόσια δέκα επτά δολάρια και εξήντα πέντε σεντς *μετρητά*;

- Ναι, θα πληρώσω. Είναι έτοιμο για οδήγημα, ή όχι;

- Βέβαια. Θα βάλω τα παιδιά να το περάσουν παντού μ' ένα πανί να φύγει η σκόνη. Θα τα βάλω να ελέγξουν και το μοτέρ και να γεμίσουν το ντεπόζιτο βενζίνη. Δε θα πάρει πάνω από δέκα λεπτά. Εάν περάσετε μέσα στο γραφείο θα τελειώσω την υπόθεση αμέσως.

Ο Τζιμ και ο Ινδιάνος πέρασαν μέσα στο γραφείο του Τζιμ.

Κάπου τρία λεπτά μετά, ο Τζιμ με πλησίασε. Ο άνθρωπος ήταν συγκλονισμένος εκ βάθρων.

- Αράμ, είπε, ποιος είναι αυτός ο τύπος; Νόμιζα πως επρόκειτο για κουζουλό. Έβαλα τον Τζόνι να τηλεφωνήσει στην Πασίφικ-Σάουθγουέστ κι εκείνοι του είπαν ότι ο τραπεζικός λογαριασμός του διακινείται από κάποιο μέρος στην Οκλαχόμα. Είπαν πως ο λογαριασμός του είναι κάτι παραπάνω από ένα εκατομμύριο δολάρια. Κι εγώ τον είχα για κουζουλό. Εσύ τον ξέρεις;

- Μου είπε ότι το όνομά του είναι Ατμομηχανή 38, είπα.

- Αυτό είναι μετάφραση του ινδιάνικου ονόματός του, είπε ο Τζιμ. Στο συμβόλαιο περάσαμε το πλήρες όνομά του. Εσύ τον ξέρεις;

- Μιλούσα μαζί του καθημερινά αφότου ήρθε στην πόλη μ' εκείνο το γαϊδούρι που ψόφησε σήμερα το πρωί, αλλά ποτέ δε σκέφτηκα πως μπορούσε να έχει δεκάρα.

- Λέει ότι εσύ πρόκειται να οδηγήεις γι' αυτόν. Είσαι βέβαιος, παιδάκι μου, ότι είσαι κατάλληλος να οδηγήσεις ένα τόσο μεγάλο αυτοκίνητο σαν κι αυτό;

- Για, μια στιγμή, κ. Λιούις. Μην προσπαθείτε να μου χαλάσετε την ευκαιρία της ζωής μου. Μπορώ να οδηγήσω αυτή τη μεγάλη Πάκαρντ τόσο καλά, όσο κι οποιοσδήποτε άλλος στην πόλη.

- Δεν προσπαθώ να σου χαλάσω τίποτα. Μόνο, να, δε θέλω να φύγεις από δω οδηγώντας, να πατήσεις πέντ' έξι αθώους και να τσακίσεις και το αυτοκίνητο. Έμπα στο αυτοκίνητο κι εγώ θα σου δώσω μερικές βασικές οδηγίες. Τι ξέρεις για την αλλαγή ταχυτήτων;

- Δεν ξέρω τίποτα για τίποτα ακόμα, αλλά θα τα βρω μόνος μου και γρήγορα.
- Εντάξει. Άσε να σε βοηθήσω εγώ.

Μπήκα στο αυτοκίνητο και κάθισα στο τιμόνι. Ο Τζιμ κάθισε δίπλα μου.

- Από δω και πέρα, αγόρι μου, είπε, θέλω να με θεωρείς φίλο σου, φίλο που θα 'δινε και το πουκάμισό του ακόμα για σένα. Θέλω να σ' ευχαριστήσω που μου 'φερεις αυτό τον Ινδιάνο τζέντλεμαν.

- Ξέρετε, πάντα μου είχα την τρέλα να οδηγήσω μια Πάκαρντ. Και τώρα τι κάνω;
- Λοιπόν, ας δούμε.

Κοίταξε κάτω στα πόδια μου.

- Θεέ μου! Αγόρι μου, τα πόδια σου δε φτάνουν στα πεντάλ.
- Μη σας νοιάζει γι' αυτό. Εξηγείστε μου για την αλλαγή ταχυτήτων.

Όσο τα παιδιά ξεσκόνιζαν το αυτοκίνητο κι έκαναν έλεγχο στο μοτέρ και γέμιζαν το ντεπόζιτο βενζίνη, ο Τζιμ μου τα εξήγησε όλα. Όταν βγήκε ο Ινδιάνος από το γραφείο και μπήκε στο αυτοκίνητο και κάθισε πίσω, όπως επέμεινα να κάνει, εγώ είχα κιόλας βάλει το μοτέρ μπροστά.

- Λέει πως ξέρει να οδηγεί, είπε ο Ινδιάνος στον Τζιμ Λιούις. Από ένστικτο. Τον πιστεύω κι εγώ.

- Για τον Αράμ, από δω, δεν έχετε ανάγκη να σκοτίζεστε, είπε ο Τζιμ. Μπορεί να οδηγήσει εντάξει. Παιδιά, κάνετε τόπο. Αφήστε του όσο χώρο χρειάζεται.

Έστριψα αργά το πελώριο αυτοκίνητο, άλλαξα ταχύτητα και τινάχτηκα από την αντιπροσωπεία με πενήντα μίλια την ώρα. Ο Τζιμ Λιούις, τρέχοντας πίσω από το αυτοκίνητο, φώναζε:

- Ήρεμα, αγόρι μου. Μην το πατάς πολύ μέχρι να βγεις στην εθνική οδό. Στην πόλη μέσα το όριο ταχύτητας είναι εικοσιπέντε μίλια την ώρα.

Ο Ινδιάνος δεν είχε καθόλου ταραχτεί κι ας τον είχα κουνήσει πέρα δώθε για τα καλά.

Δεν το έκανα επίτηδες. Ήταν γιατί δεν ήμουν και πολύ εξοικειωμένος με τον τρόπο που δούλευε το αυτοκίνητο.

- Γουίλι, είσαι ένας οδηγός εξαιρετικός, είπε. Όπως σου το είπα: είσαι ένας Αμερικάνος γεννημένος με ένστικτο για τα μηχανικά μαραφέτια σαν και τούτο.

- Σε δεκαπέντε λεπτά θα είμαστε στη Μεντότα, είπα. Εκεί να δείτε τι σπουδαίο ψάρεμα έχει να γίνει.

- Πόσο μακριά είναι η Μεντότα;

- Καμιά τριανταριά μίλια.

- Τριάντα μίλια είναι πολύ μακριά για να κάνουμε δεκαπέντε λεπτά. Κάνε μία ώρα. Περνάμε από τόσα ωραία τοπία και θέλω να τα βλέπω από κάπως πιο κοντά.

- Εντάξει, αλλά είμαι ανυπόμονος να φτάσουμε εκεί πέρα να ψαρέψω.

- Εντάξει, λοιπόν, είπε ο Ινδιάνος. Αυτή τη φορά πήγαινε όσο γρήγορα θες εσύ, αλλά την άλλη φορά περιμένω να οδηγείς κάπως πιο αργά, για να μπορώ να βλέπω και λίγο τα τοπία. Τα χάνω όλα. Ούτε τις πινακίδες δεν προφταίνω να διαβάσω.

- Θα οδηγήσω και τώρα πιο *αργά*, αν θέλετε.
- Όχι. Άσ' το τώρα. Άσ' το να τρέξει όσο πιο γρήγορα μπορεί.

Φτάσαμε στη Μεντότα σε μισή ώρα. Θα είχα κάνει και καλύτερο χρόνο αν δε μεσο-λαβούσε εκείνο το κομμάτι του χωματόδρομου.

Οδήγησα το αυτοκίνητο μέχρι την όχθη του ποταμού. Ο Ινδιάνος με ρώτησε αν ήξερα πώς να κατεβάσω τη σκεπή για να μπορεί να με βλέπει να ψαρεύω καθιστός από το ανοιχτό αυτοκίνητο. Δεν ήξερα με ποιο τρόπο κατέβαινε η σκεπή, αλλά την κατέβασα. Μέχρι να τα καταφέρω μου πήρε είκοσι λεπτά.

Ψάρευα τρεις ώρες σχεδόν, έπεσα στο ποτάμι δύο φορές και στο τέλος έβγαλα στη στεριά ένα μικρό ψαράκι.

- Δεν ξέρεις ποιο είναι το πρώτο πράγμα στο ψάρεμα, είπε ο Ινδιάνος.
- Τι λάθος κάνω;
- Τα πάντα. Έχεις ξαναψαρέψει;
- Όχι.

- Δεν το νομίζω.
- Τι λάθος κάνω;
- Κανένα, ειδικά, μόνο που ψαρεύεις πάνω κάτω με την ίδια ταχύτητα με την οποία οδηγείς ένα αυτοκίνητο.

- Είναι λάθος αυτό;

- Δεν είναι λάθος, ακριβώς, μόνο που έτσι δε θα πιάσεις κάτι που να αξίζει να το διαλαλεις κι όλο θα πέφτεις στο ποτάμι.

- Δεν πέφτω. Εκείνα με τραβάνε μέσα. Τραβάνε με φοβερή δύναμη. Έπειτα είναι και το χορτάρι γλιστερό. Δεν υπάρχει και τίποτα τριγύρω να κρατηθείς.

Ψάρεψα ένα ακόμη μικρό ψαράκι και μετά τον ρώτησα μήπως ήθελε να γυρίσουμε σπίτι. Είπε πως ήθελε, αν ήθελα κι εγώ επίσης. Έτσι τακτοποίησα τα σύνεργα και τα δύο ψάρια, μπήκα στο αυτοκίνητο και ξεκίνησα οδηγώντας για την πόλη.

Οδήγησα εκείνη τη μεγάλη Πάκαρντ γι' αυτό τον Ινδιάνο Ότζιμπγουεϊ, τον Ατμομηχανή 38, όλο τον καιρό που έμεινε στο Φρέσνο, δηλαδή όλο το καλοκαίρι. Όλο τον καιρό τον πέρασε στο ξενοδοχείο. Προσπάθησα να τον μάθω να οδηγεί, αλλά εκείνος έλεγε πως αυτό ήταν πέρα από κάθε συζήτηση. Εκείνο το καλοκαίρι οδήγησα την Πάκαρντ σε όλο το Σαν Τζόακιν Βάλεϊ, με τον Ινδιάνο από πίσω να μασάει οχτώ κι εννιά τσίγκλες μαζί! Μου είχε πει να πηγαίνω όπου ήθελα εγώ κι αυτό σήμαινε είτε κάποιο μέρος όπου μπορούσα να ψαρέψω είτε κάποιο άλλο όπου μπορούσα να κυνηγήσω. Επέμενε ότι δεν ήξερα τίποτα από ψάρεμα και κυνήγι, αλλά ευχαριστιόταν να με βλέπει να προσπαθώ. Όσο γνωριζόμαστε δε γέλασε ποτέ, εκτός από μια φορά. Ήταν τότε που έριξα μ' ένα δωδεκάρι σ' ένα αγριοκούνελο, και το όπλο κλότσησε τόσο πολύ που σκότωσα ένα κοράκι. Συνέχεια μου έλεγε ότι αυτό ήταν και ο μέσος όρος μου: να σκοπεύω ένα αγριοκούνελο και να σκοτώνω ένα κοράκι.

- Είσαι Αμερικάνος, έλεγε. Κοίτα με ποιο τρόπο έκανες καλά αυτό το πελώριο αυτοκίνητο.

Μια μέρα, το Νοέμβρη, έφτασε στην πόλη ο αδερφός του και την επομένη που πήγα στο ξενοδοχείο να τον πάρω, μου είπαν ότι είχε γυρίσει στην Οκλαχόμα με τον αδερφό του.

- Η Πάκαρντ πού είναι;

- Την Πάκαρντ την πήρανε, μου είπε ο υπάλληλος του ξενοδοχείου.
- Ποιος οδηγούσε;
- Ο Ινδιάνος.
- Ινδιάνοι είναι κι οι δύο. Ποιο από τ' αδέρφια οδηγούσε το αυτοκίνητο;
- Εκείνος που έμενε στο ξενοδοχείο.
- Είστε βέβαιος;
- Εγώ αυτό που είδα ήταν να πηδάει στο αυτοκίνητο, να κάθεται μπροστά, από την απέξω μεριά και να φεύγει οδηγώντας. Αυτό μόνο.
- Θέλετε να πείτε ότι ήξερε ν' αλλάζει ταχύτητες;
- Έδειχνε να ξέρει, είπε ο υπάλληλος. Μου φάνηκε σαν έμπειρος οδηγός.
- Ευχαριστώ.

Καθώς γύριζα σπίτι, έκανα τη σκέψη πως ήθελε να με κάνει να πιστέψω ότι δεν ήταν σε θέση να οδηγήσει, να οδηγήσω εγώ και να χαρώ. Ήταν ένας νέος άνθρωπος που ήρθε στην πόλη, που έπληττε μέχρι θανάτου ή κάτι τέτοιο, που άδραξε την ευκαιρία να διασκεδάσει μ' ένα παιδί από μια μικρή πολιτεία που έπληττε κι εκείνο του θανατά. Αυτό ήταν το μόνο που μπορούσα να σκεφτώ για να μην παραδεχτώ τη γενική αντίληψη πως ήταν τρελός.

Ο Ράζαμ και ο Μανί

P. K. Nαραγιάν

Ο ΠΟΤΑΜΟΣ ΣΑΡΑΓΙΟΥ ΗΤΑΝ ΤΟ ΚΑΜΑΡΙ ΤΟΥ ΜΑΛΓΚΟΥΝΤΙ. ΑΠΕΙΧΕ ΚΑΜΙΑ ΔΕΚΑΚΑΡΙΑ ΛΕΠΤΑ ΔΡΟΜΟ ΑΠΟ ΤΗΝ Έλαμαν Στριτ, τον τελευταίο δρόμο της πόλης, που τον καταλάμβαναν κυρίως πωλητές λαδιού. Οι αμμουδερές όχθες του ποταμού ήταν το βραδινό στέκι όλων στην πόλη. Ο πρόεδρος της κοινότητας έπαιρνε κάθε διακεκριμένο επισκέπτη στην ταράτσα του δημαρχείου και του έδειχνε περήφανα το Σαραγιού στο φως του φεγγαριού, να γυαλίζει σαν ασημένια ζώνη στο βορρά, απ' τη μια μεριά ως την άλλη.

Στην άμμο βρισκόταν η συνηθισμένη βραδινή παρέα. Ο Σουαμινάθαν και ο Μανί κάθονταν απόμακρα, σ' ένα από τα σκαλιά που κατέβαιναν στο ποτάμι, με τα πόδια τους να κρέμονται στο νερό. Τα φυλλώματα του φίκου που κρέμονταν πάνω απ' το ποτάμι θρόιζαν ευχάριστα. Μια απαλή αύρα έπαιζε ανάμεσα στα κλαριά και έριχνε σκόρπια φύλλα στο ρεύμα που γλιστρούσε αποκάτω. Πουλιά γέμιζαν τον αέρα με τις φωνές τους. Πέρα μακριά, κοντά στο Δασάκι των Μάνγκο της Ναλαπά, πιο κάτω στο ποτάμι, ένα κοπάδι βουβάλια διέσχιζε τα νερά. Ύστερα πέρασε ένα χωριάτικο κάρο που το έσερναν βουβάλια και ο καρτοσέρης σιγοτραγουδούσε ένα σιγανό σκοπό. Είχαν περάσει κάπου δεκαπέντε λεπτά από το ηλιοβασίλεμα και φαινόταν ένα απαλό κόκκινο στη δύση.

«Τα νερά είναι πολύ βαθιά εδώ, ε;» ρώτησε ο Μανί.

«Ναι, γιατί;»

«Θα φέρω εδώ το Ράζαμ, θα τον τσουβαλιάσω και θα τον πετάξω στο ποτάμι».

Ο Ράζαμ ήταν καινούριος στο Α' τμήμα της πρώτης. Είχε μπει στην τάξη περπατώντας αργά, τη μέρα της έναρξης του δεύτερου τριμήνου, πήγε στο τελευταίο θρανίο, έκατσε δίπλα στο Μανί και αισθανόταν πραγματικά πολύ άνετα, ως τη στιγμή που ο Μανί τού έδωσε μια αγκωνιά στα πλευρά, την οποία του επέστρεψε. Εντυπωσίασε ολόκληρη την τάξη την πρώτη κιόλας μέρα. Ήταν καινούριος· ντυνόταν πολύ ωραία – ήταν το μοναδικό αγόρι στην τάξη που φορούσε κάλτσες και παπούτσια, γούνινο σκουφάκι και γραβάτα, θαυμάσιο σακάκι και βράκα. Ερχόταν στο σχολείο με αυτοκίνητο. Εκτός απ' όλα αυτά, αποδείχτηκε και πολύ καλός μαθητής. Κυκλοφορούσαν μερικές αόριστες φήμες ότι είχε έρθει από κάποιο σχολείο για Εγγλεζόπουλα κάπου στο Μαντράς. Μιλούσε καλά αγγλικά, «ακριβώς σαν "Ευρωπαίος"», το οποίο σήμαινε ότι λίγοι στο σχολείο μπορούσαν να καταλάβουν τι έλεγε. Πολλοί από τους συμμαθητές του δεν είχαν αρκετή εμπιστοσύνη στον εαυτό τους ώστε να του μιλήσουν, μια και το απόθεμά τους από σπαστά αγγλικά ήταν μικρό. Μόνο ο Σανκάρ, η ιδιοφυΐα της τάξης, είχε το κουράγιο να τον αντιμετωπίσει, μόλο που τα αγγλικά του ακούγονταν κοφτά και αδύναμα μπροστά σ' εκείνα του Ράζαμ.

Αυτός ο Ράζαμ ήταν αντίζηλος του Μανί. Στη συμπεριφορά του προς το Μανί είχε κάποια ανεμελιά, στην οποία ο Μανί δεν ήταν συνηθισμένος. Αν έδινε αγκωνιά ο Μανί, έδινε

κι ο Ράζαμ· αν έδινε καρπαζιά ο Μανί, έδινε κι εκείνος· αν κλοτσούσε ο Μανί, κλοτσούσε κι εκείνος. Αν ο Μανί ήταν ο υπέρτατος άρχοντας της τάξης, ο Ράζαμ δεν έδειχνε να πηγαίνει παραπίσω. Και σε όλα αυτά προσθέστε το γεγονός ότι ο Ράζαμ έπαιρνε συνεχώς λίαν καλώς, με καλύτερό του μονάχα το Σανκάρ. Υπήρχαν σίγουρες ενδείξεις ότι ο Ράζαμ ήταν η νέα δύναμη στην τάξη. Μέρα με τη μέρα και μπροστά στα μάτια του Μανί, γινόταν ολοένα και πιο ξεκάθαρο ότι μια νέα απειλή είχε φανεί στη ζωή του.

Όλα αυτά βρίσκονταν πίσω από την απόφασή του, εκεί στα σκαλιά του ποταμού, να τσουβαλιάσει το Ράζαμ και να τον πετάξει στο ποτάμι. Ο Σουαμινάθαν εξέφρασε ένα μικρό φόβο: «Ξεχνάς ότι ο πατέρας του είναι ο αστυνομικός διευθυντής». Ο Μανί έμεινε για λίγο σιωπηλός και είπε: «Τι με νοιάζει εμένα; Καμιά νύχτα θα του τσακίσω τους ώμους με τα ρόπαλά μου».

«Αν ήμουν στη θέση σου, θα κρατιόμουν μακριά από τους αστυφύλακες. Είναι φριχτό σινάφι» είπε ο Σουαμινάθαν.

«Αν ήσουν στη θέση μου! Χα! Δόξα τω Θεώ, εγώ δεν είμαι εσύ, ένα δειλό μυζιάρικο σαν κι εσένα».

Ο Σουαμινάθαν δάγκωσε τα χείλη του και αναστέναξε.

«Και τώρα που το θυμήθηκα» είπε ο άλλος «σου χρειάζεται μια μικρή προειδοποίηση. Σαν πολύ σε βλέπω μαζί με το Ράζαμ. Πρόσεχε τα χέρια και τα πόδια σου. Μόνο αυτό σου λέω».

Ο Σουαμινάθαν ξέσπασε σε έντονες διαμαρτυρίες. Μήπως νόμιζε ο Μανί ότι ο Σουαμινάθαν μπορούσε να σέβεται κάποιον άλλο εκτός από κείνον, το Μανί, τον παλιό φίλο και οδηγό; Τι τον έκανε να το πιστεύει αυτό; Απ' όσο θυμόταν ο Σουαμινάθαν, δεν είχε βρεθεί ποτέ ούτε σε τρία μέτρα απόσταση από το Ράζαμ. Ω, πόσο τον μισούσε! Τον ελεεινό τυχοδιώκτη! Πότε τον είχε δει ο Μανί μαζί με το Ράζαμ; Α, ναι, πρέπει να ήταν την ώρα του σχεδίου, τη Δευτέρα. Ο Ράζαμ πήγε και του μίλησε, παρά την ψυχρότητα που του έδειχνε ο Σουαμινάθαν. Ήθελε αυτό το ζών μια ξύστρα, που δεν την πήρε, αλλά τον ξαπόστειλε αμέσως να πάει σ' ένα μαγαζί και να την αγοράσει, αφού τη χρειαζόταν τόσο επείγοντως. Ω, δεν υπήρχε σύγκριση ανάμεσα στο Ράζαμ και στο Μανί.

Ο Μανί ευχαριστήθηκε πολύ μ' αυτό. Για πρώτη φορά εκείνο το βράδυ γέλασε, και μάλιστα με την καρδιά του. Ταρακούνησε το Σουαμινάθαν και του έκανε ένα τέτοιο τρυφερό στρίψιμο στ' αυτί, που ο Σουαμινάθαν έβγαλε ένα μακρόσυρτο ουρλιαχτό. Κι έπειτα ρώτησε ξαφνικά: «Έφερές το πράγμα που ήθελα;»

«Αχ, Μανί! Σου ζητώ χίλιες φορές συγγνώμη. Η μητέρα μου ήταν στην κουζίνα συνέχεια. Δεν μπόρεσα να το πάρω». (Το «αυτό» ήταν κάτι πίκλες.)

«Είσαι ένας απαίσιος, μικρός δειλός... Αχ, αυτή η όχθη και τούτο το ωραίο βράδυ. Τι υπέροχα που θα 'τανε!»

Ο Σουαμινάθαν έπρεπε να παριστάνει την τηλεφωνική γραμμή ανάμεσα στο Ράζαμ και στο Μανί. Κάθονταν στο τελευταίο θρανίο, με τις πλάτες ακουμπισμένες στον κίτρινο τοίχο. Ο Σουαμινάθαν καθόταν ανάμεσα στο Ράζαμ και στο Μανί. Τα βιβλία τους βρίσκονταν μπροστά τους, στο θρανίο, αλλά το μυαλό τους ήταν απασχολημένο αλλού.

Ο Μανί έγγραψε σ' ένα κομμάτι χαρτί «Είσαι άντρας;» και το έδωσε στο Σουαμινάθαν, που το έσπρωξε μπροστά στο Ράζαμ με όσο πιο προσβλητικό ύφος μπορούσε. Ο Ράζαμ το διάβασε, το τσαλάκωσε και το πέταξε. Ως απάντηση, ο Μανί έγγραψε άλλο σημείωμα, επα-

ναλαμβάνοντας την ερώτηση, με την προσθήκη «Είσαι γιος σκύλου αν δεν απαντήσεις» και το έσπρωξε προς το μέρος του. Ο Ράζαμ σφύριξε στα μούτρα του Σουαμινάθαν: «Μη μ' ενοχλείς, αχρείε» και τσαλάκωσε το χαρτί.

Η περαιτέρω πρόοδος διακόπηκε.

«Σήκω πάνω, Σουαμινάθαν» είπε ο καθηγητής. Ο Σουαμινάθαν σηκώθηκε υπάκουα.

«Για τι είναι περίφημη η Λισσαβόνα;» ρώτησε ο καθηγητής.

Ο Σουαμινάθαν δίστασε και αποτόλμησε: «Επειδή είναι η πρωτεύουσα της Ισπανίας».

Ο καθηγητής δάγκωσε το μουστάκι του και εκτόξευσε μια δεύτερη ερώτηση: «Τι γνωρίζεις για το κλίμα της Ινδίας;»

«Είναι ζεστό το καλοκαίρι και κρύο το χειμώνα».

«Όρθιος στον πάγκο!» βρυχήθηκε ο καθηγητής. Και ο Σουαμινάθαν σηκώθηκε χωρίς διαμαρτυρία. Ήταν χαρούμενος που του επέβαλαν αυτή την υποτιθέμενη μειωτική τιμωρία αντί για τη βέργα.

Ο καθηγητής ξανάρχισε τη διδασκαλία του: Η Αφρική είναι τόπος με δάση. Ο Νείλος είναι ο σημαντικότερος ποταμός εκεί. Καταλάβαιναν; Τι είχε πει; Διάλεξε κάποιον απ' το πρώτο θρανίο να του απαντήσει την ερώτηση. (Ο Νείλος είναι ο πιο σημαντικός ποταμός στην Αφρική, απάντησε αμέσως το παιδί και ο καθηγητής ικανοποιήθηκε). Τι είναι ο Νείλος; (Ο πιο σημαντικός ποταμός στην Αφρική, απάντησε ζωηρά ένα παιδί και την ίδια στιγμή ο καθηγητής τον αποπύρε, γιατί έπρεπε να μάθει να μην απαντά προτού του το ζητήσουν). Σιωπή. Σιωπή. Γιατί γινόταν τόσο θόρυβος μέσα στην τάξη; Αν συνέχιζαν να κάνουν θόρυβο, θα έπαιρναν ένα ολοστρόγγυλο, μεγάλο μηδενικό στο διαγώνισμα. Θα φρόντιζε εκείνος γι' αυτό...

Ο Σουαμινάθαν δεν πρόσεχε στο υπόλοιπο μάθημα. Το μυαλό του άρχισε να γυρίζει. Όρθιος πάνω στον πάγκο, στεκόταν πολύ πάνω απ' όλη την τάξη. Μπορούσε να δει ένα σωρό κεφάλια και τα ταξινομούσε σύμφωνα με τα σκουφιά: τέσσερα κόκκινα, είκοσι πέντε τύπου Γκάντι, δέκα γούνινα και τα λοιπά.

Όταν τέλειωσαν τα μαθήματα εκείνης της μέρας, ο Σουαμινάθαν, ο Μανί και ο Ράζαμ πήγαν σ' ένα απόμερο σημείο για να πουν όσα είχαν στο μυαλό τους. Ο Σουαμινάθαν στεκόταν μεταξύ τους και εκτελούσε χρέη ενδιάμεσου. Στέκονταν τόσο κοντά, που μπορούσαν ν' ακούσουν ο ένας τον άλλο ακόμα κι αν μιλούσαν ψιθυριστά. Αλλά ήταν θέμα τάξης μεταξύ εχθρών να επικοινωνούν με έναν ενδιάμεσο. Ο Μανί κοίταξε το Σουαμινάθαν σταθερά στο πρόσωπο και ρώτησε: «Είσαι άντρας;» Ο Σουαμινάθαν γύρισε στο Ράζαμ και επανέλαβε: «Είσαι άντρας;» Ο Ράζαμ άναψε, κόρωσε και φώναξε: «Ποιο σκυλί το αμφισβητεί;» Ο Σουαμινάθαν γύρισε στο Μανί και είπε άγρια: «Ποιο βρομόσκυλο το αμφισβητεί;»

«Έχεις όμως το θάρρος να αποδείξεις ότι είσαι άντρας;» ρώτησε ο Μανί.

Ο Σουαμινάθαν γύρισε στο Ράζαμ και το επανέλαβε.

«Πώς;»

«Πώς;» επανέλαβε ο Σουαμινάθαν στο Μανί.

«Έλα να με βρεις στο ποτάμι, κοντά στο δασάκι της Ναλαπά, αύριο βράδυ».

«Κοντά στο δασάκι της Ναλαπά» έκανε ευχαριστημένος την νχώ ο Σουαμινάθαν.

«Για ποιο λόγο;» ρώτησε ο Ράζαμ.

«Για να δούμε αν μπορείς να μου σπάσεις το κεφάλι».

«Μπορώ να σ' το κάνω κομμάτια» είπε ο Ράζαμ.

Δεν έκαναν πια χρήση των υπηρεσιών του Σουαμινάθαν. Δεν του έδιναν το χρόνο να επαναλάβει τα λόγια τους. Ο Ράζαμ φώναζε στο ένα του αυτί και ο Μανί στο άλλο.

«Όστε να σε περιμένουμε αύριο στο ποτάμι» είπε ο Σουαμινάθαν.

«Ναι» τους διαβεβαίωσε ο Ράζαμ.

Ο Μανί θέλησε να μάθει αν ο άλλος θα 'ρχόταν με φρουρούς. Όχι, δε θα ερχόταν με φρουρούς. Ο Μανί εξέφρασε μιαν άλλη αμφιβολία: «Αν πάθεις τίποτε, υπόσχεσαι να μην το μάθει ο πατέρας σου;» Ο Ράζαμ το υποσχέθηκε, αφού απέρριψε με σιχασιά ακόμα και την υπόνοια ότι θα μπορούσε να πράξει διαφορετικά.

Το δασάκι της Ναλαπά έστεκε μερικά μέτρα μακριά τους. Ήταν μετά τις έξι και το πηγαινέλα ανάμεσα στις δύο όχθες είχε τελειώσει για κείνη τη μέρα. Οι συνηθισμένες βραδινές παρέες βρίσκονταν μακριά πίσω τους. Ο Σουαμινάθαν και ο Μανί κάθονταν στις φτέρνες τους, πάνω στην άμμο. Ήταν σιωπηλοί. Ο Μανί κοίταζε επίμονα το έδαφος και είχε ένα μικρό ξύλινο ρόπαλο παραμάσχαλα. Σκεφτόταν· σε λίγο θα έσπαγε το κεφάλι του Ράζαμ και θα πετούσε το σώμα του στο ποτάμι. Αλλά αν το βρίσκανε; Πώς θα μπορούσαν όμως να ξέρουν ότι το είχε κάνει εκείνος; Κι αν ερχόταν ο Ράζαμ να τον ταραάζει τη νύχτα ως πνεύμα; Ύστερα από το θάνατο του παππού του, κοιμόταν μόνος. Τι θα γινόταν αν ερχόταν ο Ράζαμ τη νύχτα και του τραβούσε τα μαλλιά; Τελικά, καλύτερα να μην τον σκότωνε. Θα αρκούσαν να του τσακίσει τα χέρια και τα πόδια και να τον αφήσει στην τύχη του. Αν τον χτυπούσε στο κεφάλι, ποιος θα το μάθαινε; Εκτός φυσικά... έριξε ένα λοξό βλέμμα στο Σουαμινάθαν, που έπαιζε αθώα τα βλέφαρα... Εκτός φυσικά αν ο Σουαμινάθαν το έλεγε στην αστυνομία.

Ακούγοντας μπότες να τρίζουν, γύρισαν και είδαν ότι ο Ράζαμ είχε έρθει. Ήταν ντυμένος στα χακί και κουβαλούσε παραμάσχαλα ένα αεροβόλο που του είχαν χαρίσει πριν από κάνα δύο μήνες, στα γενέθλιά του. Στάθηκε πολύ σπητός και είπε: «Να με, είμαι έτοιμος».

«Άργησες».

«Ναι».

«Αρχίζουμε».

Ο Ράζαμ στερέωσε το όπλο του στον ώμο κι έριξε μια στον αέρα. Ο Μανί πετάχτηκε. Έμεινε ακίνητος, με το ρόπαλό του να κρέμεται.

«Άκουσες τον πυροβολισμό;» ρώτησε ο Ράζαμ. «Η επόμενη σφαίρα θα χωθεί στο κορμί σου, αν επιμένεις να τσακωθείς».

«Μα αυτό είναι άδικο. Εγώ δεν έχω όπλο, ενώ εσύ έχεις... Θα ήτανε πάλι με τα χέρια».

«Τότε, γιατί έφερες το ρόπαλό σου; Δεν το ανέφερες αυτό χτες».

Ο Μανί έσκυψε το κεφάλι του.

«Τι έκανα που σε πρόσβαλε;» ρώτησε ο Ράζαμ.

«Με είπες μαρτυριάρη και σ' άκουσε κάποιος».

«Αυτό είναι ψέμα».

Ακολούθησε μια αμήχανη παύση. «Αν αυτή είναι όλη κι όλη η αιτία του θυμού σου, ξέχασέ τη. Δεν έχω αντίρρηση να γίνουμε φίλοι».

«Ούτε κι εγώ» είπε ο Μανί.

Του Σουαμινάθαν του κόπηκε η ανάσα από την έκπληξη. Παρά τη στάση που κρατούσε μπροστά στο Μανί, θαύμαζε τρομερά το Ράζαμ και λαχταρούσε να γίνει φίλος του. Αυτή εδώ ήταν η ευτυχέστερη κατάληξη για όλη την ανεπιθύμητη φασαρία.

Χοροπηδούσε απ' τη χαρά του. Ο Ράζαμ κατέβασε το όπλο του και ο Μανί πέταξε το ρόπαλό του. Για να δείξει την καλή του θέληση, ο Ράζαμ έβγαλε από την τσέπη του μισή ντουζίνα μπισκότα.

Το απαλό μουρμουρητό του ποταμού, το θρόισμα των φύλλων του φίκου, το μισόφωτο του βραδινού και οι τρεις φίλοι να τρώνε και να ακτινοβολούν από την καινούρια φιλία – ο Σουαμινάθαν ένιωθε απόλυτα μονοιασμένος με τον κόσμο.

Ο φίλος στην ανάγκη

Ένα απόγευμα, τρεις βδομάδες αργότερα, ο Σουαμινάθαν στάθηκε μπροστά από το σπίτι του Μανί και σφύριξε σιγανά. Ο Μανί ήρθε και τον βρήκε. Ξεκίνησαν να πάνε στο σπίτι του Ράζαμ και στο δρόμο έκαναν υποθέσεις γύρω από την έκπληξη που ο Ράζαμ είχε πει ότι θα τους έκανε, αν πήγαιναν να τον δουν εκείνο το απόγευμα.

«Νομίζω» του είπε ο Σουαμινάθαν «ότι ο Ράζαμ αστειευόταν. Είναι απλώς ένα κόλπο για να μας κάνει να πάμε στο σπίτι του». Γι' αυτή την αμφιβολία κόντεψε να βρεθεί μέσα στο χαντάκι.

«Ίσως αγόρασε καμιά μαϊμού ή κάτι τέτοιο» ξαναπροσπάθησε ο Σουαμινάθαν. Ο Μανί είχε την ανωτερότητα να παραδεχτεί ότι ήταν πιθανό. Σκέφτηκαν όλα τα θέματα που θα μπορούσαν να τους εκπλήξουν και στο τέλος παράτησαν την προσπάθεια.

Οι σκέψεις τους στράφηκαν στους εχθρούς τους. «Ξέρεις τι θα κάνω;» ρώτησε ο Μανί. «Θα τσακίσω τη μέση του Σόμου. Ξέρω πού μένει, στην Καμπίρ Στριτ, πίσω από την αγορά. Τον έχω δει συχνά να βγαίνει τα βράδια και να πηγαίνει σ' ένα μαγαζί στην αγορά για φύλλα μπετέλ. Πρώτα θα ρίξω μια πέτρα στη λάμπα του δήμου και θα τη σπάσω. Δεν έχεις ιδέα πόσο σκοτεινή είναι η Καμπίρ Στριτ... Θα περιμένω με το ρόπαλό μου και μόλις εμφανιστεί... θα τον ξαπλώσω στο χώμα με τσακισμένα κόκαλα...» Ήρθαν ρίγη στο Σουαμινάθαν με τούτη τη σκέψη. «Κι αυτό δεν είναι όλο» είπε ο Μανί. «Θα βάλω και το Μπιζέλι κάτω απ' τη φτέρνα μου και θα το λιώσω. Και το Σανκάρ θα τον κρεμάσω απ' το τσουλούφι του πάνω από το Σαραγιού, από ένα κλαρί φίκου...»

Σταμάτησαν να μιλάνε όταν έφτασαν στο σπίτι του Ράζαμ. Η πύλη του κήπου ήταν κλειστή, έτσι ανέβηκαν τη μάντρα και πήδηξαν μέσα. Ένας υπηρέτης ήρθε τρέχοντας προς το μέρος τους. «Γιατί σκαρφαλώσατε τη μάντρα;» ρώτησε.

«Ιδιοκτησία σου είναι η μάντρα;» ρώτησε ο Μανί και ξέσπασε σε γέλια.

«Αν όμως σπάγατε τα πλευρά σας...» άρχισε ο υπηρέτης.

«Και τι σε μέλει εσένα; Τα δικά σου τα πλευρά είναι μια χαρά, έτσι δεν είναι;» ρώτησε με θράσος ο Σουαμινάθαν και γέλασε.

«Μια λέξη ακόμα» είπε ο Μανί. «Μήπως είσαι ο γιος του διοικητή της αστυνομίας;»

«Όχι, όχι» απάντησε ο υπηρέτης.

«Πολύ καλά τότε» απάντησε ο Μανί «έχουμε έρθει να δούμε και να μιλήσουμε με το γιο του διοικητή της αστυνομίας». Ο υπηρέτης υποχρεώθηκε σε βιαστική υποχώρηση.

Χτύπησαν με τις γροθιές τους την πόρτα του Ράζαμ. Άκουσαν το σύρτη ν' ανοίγει και κρύφτηκαν πίσω από την κολόνα. Ο Ράζαμ έριξε μια ματιά έξω και ξανάκλεισε την πόρτα.

Ύστερα στάθηκαν μπροστά στην πόρτα και αναρωτήθηκαν τι να κάνουν. Ο Σουαμινάθαν έβαλε το στόμα του στην κλειδαρότρυπα και νιαούρισε. Ο Μανί τον τράβηξε και, βάζοντας το δικό του στόμα στην κλειδαρότρυπα, γάβγισε. Ο σύρτης τραβήχτηκε

ξανά και η πόρτα μισάνοιξε. Ο Μανί ψιθύρισε στο Σουαμινάθαν: «Είσαι ένα τυφλό γατάκι κι εγώ ένα τυφλό κουταβάκι».

Ο Μανί έπεσε στα τέσσερα, έκλεισε σφιχτά τα μάτια του, έσπρωξε την πόρτα με το κεφάλι του και μπήκε στο δωμάτιο του Ράζαμ, παριστάνοντας το τυφλό κουτάβι. Ο Σουαμινάθαν σερνόταν πίσω του με τα μάτια κλειστά, νιαουρίζοντας με όλη του τη δύναμη. Πήγαιναν γύρω γύρω στο δωμάτιο, ενώ ο Ράζαμ αύξανε το ενδιαφέρον του παιχνιδιού νιαουρίζοντας και γαβγίζοντας, σε απάντησή τους, κάθε λίγο. Το τυφλό κουτάβι ακούμπησε με τα πλευρά του μια γάμπα και, νομίζοντας ότι ανήκε στο Ράζαμ, τη δάγκωσε απαλά. Φανταστείτε τη σύγχυσή του όταν άνοιξε τα μάτια του και είδε ότι δάγκωνε τον εχθρό του, το Σόμου! Το τυφλό γατί φώλιασε κοντά σε μια γάμπα και την έξυσε με την πατούσα του. Ανοίγοντας τα μάτια του, ανακάλυψε ότι χάιδευε ένα πόδι του εχθρού του, του Σανκάρ.

Ο Μανί έμεινε για λίγο αποσβολωμένος και ύστερα σηκώθηκε βιαστικά όρθιος. Κοίταξε γύρω του, με το πρόσωπό του να συσπάται από ντροπή και οργή. Είδε το Μπιζέλι καθισμένο σε μια γωνιά, με τα μάτια του να αστράφτουν από σκανταλιά, και ένιωσε την παρόρμηση να τον πιάσει απ' το λαιμό. Γύρισε και είδε το Ράζαμ να τον κοιτάζει σταθερά, με το στόμα του να τρεμοπαίζει ακόμη από το χαμόγελο που είχε καταπνίξει.

Όσο για το Σουαμινάθαν, ένιωθε ότι το καλύτερο μέρος για κείνον ήταν το σκοτάδι και η λησμονιά κάτω από κάποιο τραπέζι ή καμιά καρέκλα.

«Τι σημαίνει αυτό, Ράζαμ;» ρώτησε ο Μανί.

«Γιατί είσαι τόσο αγριεμένος;»

«Εσύ φταις» είπε ο Μανί άγρια. «Εγώ δεν ήξερα...» κοίταξε γύρω του.

«Μπα, μπα. Δε σου ζήτησα εγώ να πηγαίνεις στα τέσσερα και να γαβγίζεις, έτσι δεν είναι;»

Ο Σόμου και η κομπανία γέλασαν. Ο Μανί κοίταξε άγρια γύρω του. «Φεύγω, Ράζαμ. Δεν είναι για μένα αυτό το μέρος».

«Μπορείς να φύγεις, αν θέλεις να μη σε ξαναδώ και να μη σου ξαναμιλήσω πια» απάντησε ο Ράζαμ.

Ο Μανί στριφογύριζε ανήσυχος. Ο Ράζαμ τον πήρε κατά μέρος και τον μαλάκωσε. Έπειτα ο Ράζαμ γύρισε στο Σουαμινάθαν, που ήταν χαμένος σε απύθμενη δυστυχία. Τον παρηγόρησε και τον κολάκεψε, λέγοντάς του πως ήταν η καλύτερη μίμηση γάτας και σκύλου που είχε δει ποτέ στη ζωή του. Παραδέχτηκε πως για μερικά λεπτά διερωτήθηκε μήπως έβλεπε αληθινή γάτα και σκύλο. Αν το έκαναν αυτό σε πανηγύρια, θα παίρνανε βραβείο. Αν ο Σουαμινάθαν και ο Μανί είχαν την καλοσύνη να επαναλάβουν το αστείο, θα χαιρόταν πολύ και θα φώναζε και τον πατέρα του να έρθει να το παρακολουθήσει.

Αυτό τους μαλάκωσε. Ο Σουαμινάθαν και ο Μανί ένιωσαν περήφανοι. Και, ύστερα από το φαγητό που ακολούθησε, ήταν απόλυτα ευτυχείς, εκτός από τις στιγμές που σκέφτονταν τους άλλους τρεις στο δωμάτιο.

Είχαν αυτή τη διάθεση, όταν ο Ράζαμ άρχισε μια διάλεξη περί φιλίας. Είπε εντυπωσιακά πράγματα για τη φιλία, διαβάζοντας από το βιβλίο του την ιστορία του ετοιμοθάνατου γέρου με το δεμάτι τα ξύλα, που αποδείκνυε ότι έχουμε δύναμη όταν είμαστε ενωμένοι. Ο φίλος στην ανάγκη φαίνεται. Ύστερα άρχισε να δίνει ανατριχιαστικές αναφορές για όσα επιφυλάσσει η κόλαση σ' εκείνους που τρέφουν κάποια εχθρότητα. Σύμφωνα με το Ράζαμ, είναι γραμμένο στις Βέδες¹ ότι όποιος τρέφει εχθρότητα πρέπει να κλειδωθεί, μετά το

---

1. Από τα αρχαιότερα κείμενα της ινδουιστικής θρησκείας.

θάνατό του, σ' ένα μικρό δωμάτιο. Τον βάζουν να στέκεται όρθιος, ολόγυμνος, σ' ένα βάθρο από καυτό σίδηρο. Τριγύρω υπάρχουν κυψέλες με μέλισσες μεγάλες σαν λεμόνια. Αν ο αμαρτωλός κατεβεί από το βάθρο, πρέπει να βάλει το πόδι του πάνω σε τεράστιους σκορπιούς και σαρανταποδαρούσες, που σέρνονται στο δωμάτιο κατά εκατοντάδες...

Ένα ρίγος διαπέρασε την παρέα.

... Ο αμαρτωλός πρέπει να σταθεί έτσι για ένα μήνα, χωρίς φαΐ και ύπνο. Στο τέλος του μήνα μεταφέρεται σε άλλο μέρος, μια πολύ στενή γέφυρα πάνω από μια λίμνη με βραστό λάδι. Η γέφυρα είναι τόσο στενή, ώστε εκείνος μπορεί να πατάει μονάχα ένα πόδι τη φορά. Ακόμα και πάνω στη στενή γέφυρα υπάρχουν ένα σωρό σφηκοφωλιές και κάκτοι, και από πίσω θα τον σπρώχνουν να προχωρήσει. Πρέπει να ισορροπεί πρώτα στο ένα πόδι και μετά στο άλλο, συνεχώς, για να μην πέσει στη λίμνη που βράζει αποκάτω, και να προχωράει ασταμάτητα.

Η παρέα είχε εντυπωσιαστεί φοβερά. Ύστερα ο Ράζαμ τούς προσκάλεσε όλους να βγουν και να πουν ότι δε θα είχαν πια εχθρούς. Αν το έλεγε ο Σανκάρ, θα έπαιρνε ένα δεμένο τετράδιο· αν το έλεγε ο Σουαμινάθαν, θα έπαιρνε ένα κουρδιστό τρένο· αν το έλεγε ο Σόμου, θα έπαιρνε μια ζώνη· κι αν το έλεγε ο Μανί, θα έπαιρνε έναν ωραίο σουγιά· και το Μπιζέλι θα έπαιρνε ένα θαυμάσιο μικρό στιλό.

Άνοιξε διάπλατα το ντουλάπι και έδειξε τα βραβεία. Έγινε σιωπή για κάμποση ώρα, καθώς όλοι κάθονταν κι έτρωγαν τα νύχια τους. Ο Ράζαμ είχε ιδρώσει από την προσπάθειά του για συμφιλίωση.

Το Μπιζέλι σηκώθηκε πρώτο. Στάθηκε μπροστά στο ντουλάπι και είπε: «Για να δω το στιλό». Ο Ράζαμ τού το έδωσε. Το Μπιζέλι το γύρισε αποδώ κι αποκεί και το επέστρεψε χωρίς κανένα σχόλιο. «Μήπως δε σου αρέσει;» ρώτησε ο Ράζαμ. Το Μπιζέλι συνέχισε να κοιτάζει επίμονα στο ντουλάπι και είπε: «Μπορώ να έχω εκείνο το κουτί;» Έδειξε ένα μικροσκοπικό κουτί με πολλά μαύρα και κίτρινα σχέδια πάνω του κι ένα Ταζ Μαχάλ² μινιατούρα στο καπάκι του. Ο Ράζαμ είπε: «Δεν μπορώ να σ' το δώσω αυτό. Το θέλω εγώ». Έκανε μια παύση. Είχε άλλα δύο τέτοια κουτιά μέσα στο μπαούλο του. Άλλαξε γνώμη. «Όχι, δεν το θέλω. Μπορείς να το πάρεις, αν θέλεις».

Σε λιγάκι, ο Μανί ακόνιζε ένα μαχαίρι στην παλάμη του· ο Σόμου δοκίμαζε μια ζώνη· ο Σανκάρ ψηλάφιζε ένα χοντρό, δεμένο τετράδιο· και ο Σουαμινάθαν έσφιγγε ένα πράσινο τρένο ζηλότυπα στο στήθος του.

---

2. Περίφημο μουσολείο· από τα πιο λαμπρά δείγματα ισλαμικής αρχιτεκτονικής στην Ινδία.

Το καλοκαίρι του κ. Ζόμερ

(απόσπασμα)

Πάτρικ Ζίσκιντ

ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΟΥ ΕΙΧΑΜΕ ΕΝΑ ΚΟΡΙΤΣΙ ΠΟΥ ΤΟ ΕΛΕΓΑΝ ΚΑΡΟΛΙΝΑ ΚΙΚΕΛΜΑΝ. Είχε σκούρα μάτια, σκούρα φρύδια και σκούρα καστανά μαλλιά, που τα στερέωνε μ' ένα κοκαλάκι δεξιά πάνω από το μέτωπό της. Στο σβέρκο και στο μικρό λακκάκι ανάμεσα στο λοβό του αφτιού και στο λαιμό της, πάνω στο δέρμα της, απλωνόταν μια υποψία χνουδιού, που γυάλιζε στον ήλιο και καμιά φορά έτρεμε ανάλαφρα στο φύσημα του αέρα. Όταν γελοούσε, με υπέροχο βραχνό ήχο, τέντωνε το λαιμό της ψηλά, έγερνε πίσω το κεφάλι και το πρόσωπό της άστραφτε ολόκληρο από χαρά, ενώ τα μάτια της έκλαιγαν σχεδόν. Θα μπορούσα να κοιτάζω ασταμάτητα αυτό το πρόσωπο – και το κοίταζα όσο πιο συχνά μπορούσα την ώρα του μαθήματος ή στο διάλειμμα. Αλλά το κοίταζα στα κρυφά, για να μη με δει κανείς, ούτε καν η ίδια η Καρολίνα, γιατί ήμουν πολύ δειλός.

Στα όνειρά μου ήμουν πιο θαρραλέος. Εκεί την έπαιρνα απ' το χέρι και την οδηγούσα στο δάσος και σκαρφάλωνα μαζί της στα δέντρα. Καθισμένος δίπλα της σ' ένα κλαδί, κοίταζα το πρόσωπό της από πολύ κοντά και της έλεγα ιστορίες. Κι εκείνη έβαζε τα γέλια, έγερνε πίσω το κεφάλι κι έκλεινε τα μάτια, κι εγώ φυσούσα απαλά πίσω απ' το αφτί της και το σβέρκο της, εκεί που απλωνόταν το χνούδι. Τέτοια και άλλα παρόμοια όνειρα έβλεπα πολλά κάθε βδομάδα. Ήταν όμορφα όνειρα –δεν παραπονιέμαι– αλλά ήταν μόνο όνειρα, και όπως όλα τα όνειρα, δεν μπορούσαν να με χορτάσουν πραγματικά. Θα έδινα τα πάντα για να έχω μία, μία και μόνη φορά την Καρολίνα στ' αλήθεια κοντά μου και να μπορέσω να φουσίξω απαλά στο σβέρκο της ή όπου αλλού... Δυστυχώς, η προοπτική αυτή ήταν εντελώς ανύπαρκτη, διότι η Καρολίνα έμενε, όπως και τα περισσότερα άλλα παιδιά, στην Πάνω Λίμνη, κι εγώ ήμουν ο μόνος που έμενα στην Κάτω Λίμνη. Οι δρόμοι μας λοιπόν χώριζαν έξω από την πόρτα του σχολείου και απομακρύνονταν ο ένας από τον άλλον κατηφορίζοντας το λόφο, μέσα από τα λιβάδια και μέχρι το δάσος και, πριν χωθούν και οι δυο μέσα στο δάσος, είχαν πια απομακρυνθεί τόσο πολύ μεταξύ τους, που δεν μπορούσα καν να διακρίνω την Καρολίνα μέσα στην ομάδα των άλλων παιδιών. Μόνο το γέλιο της έφτανε ακόμα μέχρις εμένα. Όταν φυσούσε νοτιάς, το βραχνό αυτό γέλιο πετούσε πάνω από τα χωράφια ως εμένα και με συνόδευσε σπίτι. Αλλά ο νοτιάς ήταν τόσο σπάνιος στα μέρη μας!

Μια μέρα λοιπόν –ήταν Σάββατο– έγινε το θαύμα. Στο διάλειμμα η Καρολίνα ήρθε τρέχοντας προς το μέρος μου, στάθηκε μπροστά μου, πολύ κοντά μου, και είπε: «Να σου πω! Εσύ πάντα παίρνεις ολομόναχος το δρόμο για την Κάτω Λίμνη, έτσι δεν είναι;»

«Ναι», είπα εγώ.

«Να σου πω! Την Δευτέρα, θα έρθω μαζί σου...»

Και μετά μου είπε κι άλλα, ένα σωρό, για να μου εξηγήσει: μου μίλησε για μια φίλη της

μπέρας της που έμενε στην Κάτω Λίμνη, και ότι η μητέρα της θα περνούσε να την πάρει από το σπίτι εκείνης της φίλης της και ότι ύστερα θα πήγαινε μαζί με τη μητέρα της ή μαζί με τη φίλη της ή μαζί με τη μητέρα της και τη φίλη της... –δε θυμάμαι πια, το ξέχασα, και νομίζω ότι το ξέχασα εκείνη την ίδια στιγμή που μου το έλεγε, γιατί είχα πέσει από τα σύννεφα, είχα μείνει άναυδος μ' εκείνη τη φράση– «Τη Δευτέρα, θα έρθω μαζί σου!» –που δεν μπορούσα ή δεν ήθελα ν' ακούσω τίποτα άλλο παρά μονάχα αυτή τη μία, θαυμάσια φράση: «Τη Δευτέρα θα έρθω μαζί σου!»

Όλη την υπόλοιπη μέρα, το Σαββατοκύριακο ολόκληρο, αυτή η φράση αντηχούσε στ' αφτιά μου κι αντηχούσε τόσο υπέροχα –αχ, μα τις λέω;– αντηχούσε πιο υπέροχα κι από τα ωραιότερα παραμύθια των Αδερφών Γκριμ που είχα διαβάσει, πιο υπέροχα κι από την υπόσχεση της πριγκίπισσας στο «βάτραχο βασιλιά» – «Θα σ' αφήσω να φας από το πιτάκι μου, θα σ' αφήσω να κοιμηθείς στο κρεβατάκι μου» –και μετρούσα τις μέρες πιο ανυπόμονα κι από το Ρούμπελτσιλτσεν:

*«Σήμερα θα ψήσω,
αύριο θα ζυμώσω
και μεθαύριο το μωρό της
στη βασίλισσα θα δώσω!»*

Μου φαινόταν πως είμαι ο Τυχερός Γιαννάκης και ο Γελαστός Αδερφός και ο Βασιλιάς του Χρυσού Βουνού μαζί... «Τη Δευτέρα, θα έρθω μαζί σου!»

Άρχισα τις προετοιμασίες. Σάββατο και Κυριακή όργωσα το δάσος, για να διαλέξω την κατάλληλη διαδρομή. Διότι δεν επρόκειτο βέβαια να έρθω με την Καρολίνα από το συνθισμένο δρόμο –αυτό ήταν σίγουρο εξαρχής– θα της έδειχνα τα μυστικά μονοπάτια μου, τα πιο κρυφά αξιοθέατα του δάσους. Η διαδρομή για την Πάνω Λίμνη έπρεπε να ξεθωριάσει και να οβήσει από τη μνήμη της μπροστά στα θαυμάσια πράγματα που θα έβλεπε στη δική μου, στη δική μας διαδρομή για την Κάτω Λίμνη.

Μετά από πολλή σκέψη αποφάσισα να διαλέξω μια διαδρομή που, κοντά στην άκρη του δάσους, έστριβε δεξιά αφήνοντας το δρόμο, περνούσε από μια μικρή ρεματιά, έφτανε σ' ένα σύδεντρο από έλατα κι από κει σ' ένα μικρό ξέφωτο, όλο βρύα και μούσκλια. Μετά συνέχιζε κάτω από δέντρα με πυκνή φυλλωσιά, για να κατηφορίσει, τέλος, απότομα προς τη λίμνη. Η διαδρομή αυτή είχε να επιδείξει, ούτε λίγο ούτε πολύ, έξι αξιοθέατα, στα οποία θα ξεναγούσα την Καρολίνα, επιδεικνύοντας ταυτόχρονα τις πλούσιες γνώσεις μου. Τα αξιοθέατα αυτά ήταν τα εξής:

α) Ένα σπιτάκι με μετασχηματιστές της ΔΕΗ –ο δρόμος περνούσε από μπροστά του σχεδόν– από το εσωτερικό του οποίου ακουγόταν ένας συνεχής βόμβος. Στην πόρτα του ήταν κρεμασμένη μια κίτρινη πινακίδα με μια κατακόκκινη αστραπή και την προειδοποίηση: «Προσοχή! Ρεύμα υψηλής τάσεως – Κίνδυνος Θάνατος!»

β) Ένα μέρος με εφτά βατομουριές μαζεμένες, που είχαν ώριμα βατόμουρα.

γ) Ένα παχνί για ελάφια. Αυτή την εποχή του χρόνου δεν είχε βέβαια σανό, αλλά μπορούσε κανείς να δει μια μεγάλη πέτρα από αλάτι, που βρισκόταν εκεί για να τη γλείφουν τα ζώα.

δ) Ένα δέντρο από το οποίο υποτίθεται ότι είχε κρεμαστεί, μετά τον πόλεμο, ένας ναζί.

ε) Μια μυρμηγκοφωλιά που είχε διάμετρο ένα και ύψος ενάμισι σχεδόν μέτρο και, τέλος, σαν επιστέγασμα και αποκορύφωμα της περιήγησής μας:

στ) Μια θαυμάσια γέρικη οξιά, στην οποία είχα σκοπό να σκαρφαλώσω με την Καρολίνα, να απολαύσω μαζί της μια ασύγκριτη θέα της λίμνης καθισμένος σ' ένα γερό κλαδί δέκα μέτρα πάνω από το έδαφος και, τέλος, να σκύψω κοντά της και να φυσήξω απαλά το χνούδι του σβέρκου της.

Έκλεψα μπισκότα από το ντουλάπι της κουζίνας, ένα γιαούρτι από το ψυγείο, δυο μήλα από το κελάρι και ένα μπουκάλι βυσσινάδα. Τα έβαλα όλα σ' ένα κουτί από παπούτσια και τα τοποθέτησα το απόγευμα της Κυριακής στο κλαδί της οξιάς, για να έχω έτοιμες προμήθειες. Το βράδυ, ξαπλωμένος στο κρεβάτι μου, σκεφτόμουν τις ιστορίες με τις οποίες θα διασκέδαζα την Καρολίνα και θα την έκανα να γελάσει: μία για το δρόμο και μία για πάνω στο δέντρο. Ξανάναψα το φως, ψάρεψα μέσα από το συρτάρι του κομοδίνου μου ένα μικρό κατσαβίδι και το έχωσα στη σχολική μου τσάντα, για να της το χαρίσω την επομένη, τη στιγμή του αποχωρισμού. Ήταν ένα από τα πολυτιμότερα αντικείμενα που είχα στην κατοχή μου. Όταν ξάπλωσα στο κρεβάτι μου ανακεφαλαίωσα νοερά τις δυο ιστορίες, ανακεφαλαίωσα μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια τις προβλεπόμενες κινήσεις της επόμενης μέρας, ανακεφαλαίωσα τους σταθμούς της διαδρομής από το α ως το στ, καθώς και τον ακριβή τόπο και χρόνο που θα της έδινα το κατσαβίδι, ανακεφαλαίωσα το περιεχόμενο του χαρτονένιου κουτιού, που βρισκόταν ήδη στο κλαδί έξω στο δάσος και μας περίμενε –ποτέ πριν δεν προετοιμάστηκε μια συνάντηση με τόση προσοχή!– και παραδόθηκα, τέλος, στη νύστα μου, νανουρισμένος από τα γλυκά της λόγια: «Τη Δευτέρα, θα έρθω μαζί σου... Τη Δευτέρα θα έρθω μαζί σου...».

Η Δευτέρα ήταν μια πανέμορφη μέρα, δίχως κανένα ψεγάδι. Ο ήλιος έλαμπε ζεστός, ο ουρανός ήταν πεντακάθαρος και γαλανός σαν νεράκι, στο δάσος τα κοτσούφια τιτίβιζαν και οι δρυοκολάπτες σφυροκοπούσαν με τα ράμφη τους το ξύλο τόσο δυνατά που ακούγονταν ολόγυρα. Εκείνη τη στιγμή, στο δρόμο για το σχολείο μου πέρασε για πρώτη φορά από το μυαλό ότι στις προετοιμασίες μου δεν είχα προβλέψει ένα πράγμα: τι θα έκανα με την Καρολίνα, αν ο καιρός ήταν άσχημος. Η διαδρομή α ως στ θα ήταν σκέτη καταστροφή, αν έβρεχε ή φυσούσε δυνατά –μαδημένες οι βατομουριές, η μυρμηγκοφωλιά κάθε άλλο παρά εμφανίσιμη, το μονοπάτι με τα βρύα βουτηγμένο στο νερά σαν σφουγγάρι, η οξιά γλιστερή, η αναρρίχηση αδιανόητη. Όσο για το χαρτόκουτο με τις προμήθειες, ή που θα το είχε πάρει ο αέρας ή που θα το είχε αχρηστέψει η βροχή. Με απόλαυση συνέχισα να εξερευνώ με τη φαντασία μου όλες αυτές τις καταστροφές· με γέμιζαν με γλυκιά, καθότι περιττή, ανησυχία και μου χάριζαν ένα θριαμβευτικό σχεδόν συναίσθημα ευτυχίας: Όχι μόνο δεν είχα νοιαστεί ούτε τοσοδά για τον καιρό, αλλά να που ο καιρός είχε νοιαστεί προσωπικά για μένα! Όχι μόνο θα είχα μαζί μου σήμερα την Καρολίνα Κίκελμαν, αλλά να που μου ξημέρωνε από πάνω και την πιο όμορφη μέρα της χρονιάς! Ούτε σαββατογεννημένος να 'μουν. Πάνω μου είχε πέσει το βλέμμα του καλού Θεού αυτοπροσώπως. Μόνο τώρα –σκεφτόμουν– δεν πρέπει να παρασυρθώ από την καλή μου τύχη και να χάσω το μυαλό μου! Δεν πρέπει να κάνω κανένα λάθος, από τη χαρά μου ή από την περηφάνια μου, όπως το πάθαιναν όλοι οι ήρωες των παραμυθιών και κατέστρεφαν έτσι την ευτυχία τους με τα ίδια τους τα χέρια, τη στιγμή ακριβώς που τη θεωρούσαν σίγουρη κι εξασφαλισμένη!

Τάχυνα το βήμα μου. Δεν έπρεπε, για κανένα λόγο, ν' αργήσω στο σχολείο. Την ώρα

του μαθήματος ήμουν άψογος όσο ποτέ άλλοτε, για να μη δώσω την παραμικρή αφορμή στο δάσκαλο να με κρατήσει στο τέλος για τιμωρία. Ήμουν ήσυχος σαν αρνάκι και ταυτόχρονα προσεχτικός, φρόνιμος και πρόθυμος με το παραπάνω, σωστό υπόδειγμα καλού μαθητή. Δε γύρισα ούτε μία φορά να κοιτάξω προς το μέρος της Καρολίνας, υποχρέωσα τον εαυτό μου να μην το κάνει, όχι ακόμα, το απαγόρευσα στον εαυτό μου, προληπτικά σχεδόν, λες και μπορούσα μ' ένα βιαστικό βλέμμα πριν την ώρα του να τη χάσω ολότελα...

Όταν τέλειωσε το μάθημα, διαπίστωσα ότι τα κορίτσια έπρεπε να μείνουν μία ώρα παραπάνω, δε θυμάμαι πια το γιατί, για κάποιο εργόχειρο ή για άλλο λόγο. Πάντως, σχολάσαμε μόνο εμείς, τ' αγόρια. Το απρόβλεπτο αυτό περιστατικό δεν το πήρα τραγικά. Αντίθετα, το θεώρησα ως μια επιπλέον δοκιμασία, που έπρεπε –και ήμουν αποφασισμένος– να περάσω και η οποία έδινε στην πολυπόθητη συνάντησή μου με την Καρολίνα μια πρόσθετη, ιδιαίτερη λάμψη: Μία ολόκληρη ώρα θα περιμέναμε ακόμα ο ένας για τον άλλον!

Περίμενα στο σταυροδρόμι, όπου χώριζαν οι δρόμοι για την Πάνω και την Κάτω Λίμνη, ούτε είκοσι μέτρα έξω από την πόρτα του σχολείου. Στο σημείο αυτό μια κοτρόνα πρόβαλλε από το χώμα, ένας λείος βράχος από την εποχή των παγετώνων, ένας «περιπλανώμενος λίθος».¹ Η πέτρα είχε στη μέση ένα βαθούλωμα σε σχήμα σπλής. Ο κόσμος έλεγε ότι το βαθούλωμα αυτό είχε γίνει από μια κλοτσιά του διαβόλου, που από το θυμό του είχε χτυπήσει το πόδι του στο έδαφος, όταν έμαθε ότι οι κωρικοί είχαν χτίσει μια εκκλησιά εκεί κοντά, προ αμνημονεύτων ετών. Πάνω σ' αυτή την πέτρα κάθισα και περνούσα την ώρα μου αδειάζοντας με το δάχτυλο το νερό της βροχής, που είχε μαζευτεί μέσα στο βαθούλωμα του διαβόλου. Ο ήλιος μού ζέσταινε την πλάτη, ο ουρανός εξακολουθούσε να είναι καταγάλανος σαν νερό –ούτε ένα συννεφάκι– καθόμουν και περίμενα και άδειαζα στάλα στάλα το νερό και δε σκεφτόμουν τίποτα κι ένιωθα απερίγραπτα ευτυχισμένος που ήμουν αυτός που ήμουν.

Κάποτε, σχόλασαν επιτέλους τα κορίτσια. Στην αρχή ένα ολόκληρο κύμα, που πέρασε τρέχοντας από μπροστά μου, και ύστερα, τελευταία απ' όλες, αυτή. Σηκώθηκα. Ερχόταν τρέχοντας προς το μέρος μου, τα σκούρα μαλλιά της ανέμιζαν, το κοκαλάκι πάνω από το μέτωπό της χοροπηδούσε πάνω κάτω, φορούσε ένα φόρεμα κίτρινο λεμονί, άπλωσα το χέρι μου προς το μέρος της, εκείνη στάθηκε μπροστά μου, τόσο κοντά μου όσο και τότε στο διάλειμμα, ήθελα να την τραβήξω πλάι μου, να την κλείσω στην αγκαλιά μου και να τη φιλήσω στο πρόσωπο, κι εκείνη μου είπε: «Όστε με περίμενες;»

«Ναι», απάντησα.

«Να σου πω! Δε θα έρθω σήμερα μαζί σου. Η φίλη της μαμάς μου αρρώστησε και η μαμά μου δε θα πάει στο σπίτι της και η μαμά μου είπε ότι...»

Και ακολούθησαν ατέλειωτες εξηγήσεις, που καλά καλά δεν τις άκουσα και φυσικά δε συγκράτησα, γιατί ξάφνου το κεφάλι μου σαν να μούδιασε και τα πόδια μου άρχισαν να τρέμουν και το μόνο που θυμάμαι είναι ότι μόλις τέλειωσε τις εξηγήσεις της έκανε απότο-

---

1. Οι «περιπλανώμενοι ή πλάνητες λίθοι» είναι παγετικά αποθέματα, κορήματα των πλευρικών και μετωπικών λιθώνων, που οι παγετώνες παρέσερναν και μετέφεραν σε μεγάλες αποστάσεις, για να τα αποθέσουν σε σημεία αρκετά μακριά από τον τόπο προέλευσής τους. Οι βράχοι αυτοί, ξένα σώματα στο νέο τους περιβάλλον, τραβούσαν ανέκαθεν την προσοχή των ανθρώπων. Από την αρχαιότητα ακόμα τους συνόδευαν αμέτρητες προλήψεις και λαϊκές δοξασίες, που αναζωπυρώθηκαν κατά το Μεσαίωνα.

μα μεταβολή κι άρχισε να τρέχει προς την Πάνω Λίμνη με το κατακίτρινο λεμονί φόρεμά της, γρήγορα γρήγορα, για να προλάβει τ' άλλα κορίτσια.

Κατηφόρισα το λόφο του σχολείου για το σπίτι μου. Θα πρέπει να βάδιζα πολύ αργά, γιατί όταν έφτασα στην άκρη του δάσους και μηχανικά γύρισα κατά το μακρινό δρόμο του Πάνω Χωριού, δε φαινόταν πια κανένας. Στάθηκα ακίνητος, γύρισα και έριξα μια ματιά στην κυματιστή γραμμή του λόφου πίσω μου, απ' όπου είχα μόλις κατέβει. Ο ήλιος έλουζε τα χωράφια, ούτε μια πνοή ανέμου δε σκίαζε το χορτάρι. Το τοπίο έμοιαζε ακινητοποιημένο.

Και τότε είδα ένα σημαδάκι που κουνιόταν. Ένα σημαδάκι αριστερά, στην άκρη του δάσους, που προχωρούσε ασταμάτητα προς τα δεξιά με κίνηση αδιάκοπη κατά μήκος του δάσους, ανέβαινε το λόγο του σχολείου και μετά συνέχιζε ακολουθώντας την κορυφογραμμή ίσια προς το νότο. Το σχήμα του διαγραφόταν μικροσκοπικό στο καταγάλανο φόντο του ουρανού, σαν μυρμηγκάκι, αλλά ξεχώριζε πια καθαρά, ήταν άνθρωπος που περπατούσε εκεί πάνω, και αναγνώρισα τα τρία πόδια του κυρίου Ζόμερ. Ρυθμικά, σαν ρολόι, με μικροσκοπικά ταχύτατα βηματάκια, προχωρούσαν τα τρία πόδια και το μακρινό σημαδάκι προχωρούσε κι αυτό –αργά αλλά και γρήγορα μαζί, σαν το μεγάλο δείκτη του ρολογιού– στον ορίζοντα.

Ένα χρόνο αργότερα έμαθα να κάνω ποδήλατο. Δεν ήταν δε και νωρίς, αφού είχα φτάσει ήδη το ένα και τριάντα πέντε, ζύγιζα τριάντα δύο κιλά και φορούσα παπούτσια νούμερο τριάντα δύο μισό. Αλλά το ποδήλατο δεν είχε ποτέ ως τότε τραβήξει το ενδιαφέρον μου. Αυτός ο κλυδωνιζόμενος τρόπος μετακίνησης πάνω σε δυο λεπτούς τροχούς μου φαινόταν εξαιρετικά ασταθής, τρομαχτικός σχεδόν, διότι κανείς δεν μπορούσε να μου εξηγήσει πώς ήταν δυνατόν ένα ακίνητο ποδήλατο να πέφτει αμέσως, αν δε στηριζόταν ή αν δεν ακουμπούσε κάπου ή αν κανείς δεν το κρατούσε –αλλά δεν επρόκειτο να πέσει, όταν θα το καβαλούσε ένας άνθρωπος τριάντα δύο κιλά, χωρίς στήριγμα ή κράτημα, και θα έκοβε βόλτες. Οι νόμοι της φυσικής, που βρίσκονταν πίσω απ' αυτό το θαυμάσιο φαινόμενο, οι νόμοι δηλαδή της περιστροφής και ειδικότερα η λεγόμενη αρχή της μηχανικής διατήρησης της στροφορμής, που ήταν τότε παντελώς άγνωστοι, και σήμερα ακόμα δεν μπορώ να πω ότι τους καταλαβαίνω απόλυτα, και οι λέξεις και μόνο «αρχή της μηχανικής διατήρησης της στροφορμής» μου φαίνονται τρομερές και με μπερδεύουν τόσο ώστε το γνωστό σημείο στο πίσω μέρος του κεφαλιού μου αρχίζει να μουδιάζει και να μ' ενοχλεί.

Πιθανότατα δε θα είχα μάθε ποτέ μου ποδήλατο, αν δεν ήταν απολύτως απαραίτητο. Έγινε όμως απολύτως απαραίτητο, επειδή έπρεπε ν' αρχίσω μαθήματα πιάνου. Και μαθήματα πιάνου έδινε μόνο μια δασκάλα πιάνου, που έμενε στην άλλη άκρη του Πάνω Χωριού. Για να φτάσω στο σπίτι της με τα πόδια, θα χρειαζόμουν πάνω από μία ώρα, με το ποδήλατο όμως –όπως υπολόγισε ο αδερφός μου– θα έκανα τη διαδρομή σε δεκατριάμισι λεπτά.

Αυτή η δασκάλα του πιάνου, που είχε διδάξει τη μητέρα μου και την αδερφή μου και τον αδερφό μου και γενικά όλους όσοι μπορούσαν να πατήσουν έστω κι ένα πλίκτρο στην περιοχή μας –από το εκκλησιαστικό όργανο μέχρι το ακορντεόν της Ρίτας Στάνγκλμαγιερ– αυτή η δασκάλα του πιάνου λεγόταν Μαρία-Λουίζα Φούνκελ, και μάλιστα δεσποινίς Μαρία-Λουίζα Φούνκελ. Σ' αυτό το «δεσποινίς» έδινε μεγάλη σημασία, παρόλο που στη ζωή μου ολόκληρη δε συνάντησα ποτέ άλλοτε καμιά θηλυκιά ύπαρξη, που να μοιάζει λιγότερο με δεσποινίδα από τη Μαρία-Λουίζα Φούνκελ. Ήταν πολύ γριά και ζαρωμένη, είχε άσπρα μαλλιά και καμπούρα κι ένα μικρό μαύρο μουστάκι στο πάνω χείλι και το στήθος της ήταν

πλάκα. Αυτό το ξέρω, επειδή κάποτε την είδα με το μεσοφόρι, μια φορά που κατά λάθος έφτασα μία ώρα νωρίτερα για το μάθημα κι εκείνη δεν είχε ξυπνήσει ακόμα από το μεσημεριανό της υπνάκο. Μου άνοιξε, λοιπόν, την πόρτα της τεράστιας, παμπάλαιας βίλας της φορώντας το μεσοφόρι της και μια φούστα. Δεν ήταν ένα απ' αυτά τα μεταξωτά, γυαλιστερά και φαρδιά μεσοφόρια, που αρέσουν συνήθως στις κυρίες, αλλά μάλλον μια στενή βαμβακερή φανέλα χωρίς μανίκια, σαν αυτές που εμείς τ' αγόρια φοράμε την ώρα της γυμναστικής, κι απ' αυτή τη φανέλα γυμναστικής κρέμονταν τα ζαρωμένα μπράτσα της, πρόβαλλε ο αδύνατος, ρυτιδιασμένος λαιμός της και από κάτω ήταν κοκαλιάρια και επίπεδα, σαν το στήθος του κοτόπουλου.

Παρ' όλα αυτά εκείνη επέμενε –όπως είπαμε– στην προσφώνηση «δεσποινίς» πριν από το επίθετό της, «Φούνκελ», και μάλιστα επειδή –όπως πολύ συχνά εξηγούσε, χωρίς κανέναν να τη ρωτήσει– οι άντρες θα μπορούσαν να σκεφτούν ότι ήταν ήδη παντρεμένη, ενώ αυτή ήταν ελεύθερο κορίτσι, διαθέσιμο για γάμο. Η εξήγηση αυτή ήταν βέβαια καθαρή ανοησία, διότι ο άντρας που θα παντρευόταν τη γριά, άστηθη και μυστακοφόρο Μαρία-Λουίζα Φούνκελ, δεν είχε γεννηθεί ακόμα σ' αυτόν τον κόσμο.

Στην πραγματικότητα, η δεσποινίς Φούνκελ λεγόταν «δεσποινίς Φούνκελ» επειδή δεν μπορούσε να λέγεται «κυρία Φούνκελ» ακόμα κι αν το ήθελε, αφού υπήρχε ήδη μια άλλη κυρία Φούνκελ... ή μάλλον πιο σωστά, υπήρχε μία ακόμα κυρία Φούνκελ. Διότι η δεσποινίς Φούνκελ είχε μια μητέρα. Και αν προηγουμένως είπα ότι η δεσποινίς Φούνκελ ήταν πολύ γριά, τότε δεν ξέρω τι πρέπει να πω για την κυρία Φούνκελ: αιωνόβια γριά, παλαιολιθική γριά, φοβερά γριά, τρομερά γριά, πολύ πολύ γριά. Νομίζω ότι ήταν τουλάχιστον εκατό χρόνων. Η κυρία Φούνκελ ήταν τόσο πολύ γριά, που πρέπει να πούμε ότι, τελικά, υπήρχε με μια πολύ περιορισμένη σημασία της λέξης «υπάρχω». Υπήρχε μάλλον όπως υπάρχει ένα έπιπλο, μια σκονισμένη, βαλοσαμωμένη πεταλούδα ή ένα παλιό εύθραυστο βάζο, και όχι σαν άνθρωπος με σάρκα και οστά. Δεν κουνιόταν, δε μιλούσε, δεν ξέρω αν άκουγε ή αν έβλεπε, ποτέ μου δεν την είδα παρά μονάχα καθιστή. Και μάλιστα καθόταν σε μια πολυθρόνα με ψηλή πλάτη –το καλοκαίρι ντυμένη μ' ένα άσπρο φόρεμα από τούλι, το χειμώνα τυλιγμένη από κορφή σε μαύρο βελούδο, μέσα από το οποίο πρόβαλλε το κεφαλάκι της σαν της χελώνας– σε μια πολυθρόνα στο βάθος του δωματίου με το πιάνο, κάτω από ένα εκκρεμές, βουβή, ασάλευτη, ανεπαίσθητη.

Μόνο σε πολύ πολύ σπάνιες περιπτώσεις, όταν ένας μαθητής είχε μελετήσει πολύ καλά τις ασκήσεις του και είχε παίξει χωρίς λάθη τα κομμάτια του Czerny, η δεσποινίς Φούνκελ σηκωνόταν στο τέλος του μαθήματος, πήγαινε μέχρι τη μέση του δωματίου και ούρλιαζε προς την κατεύθυνση της πολυθρόνας: «Μαμά!» –γιατί αποκαλούσε τη μητέρα της «Μαμά»– «Μαμά! Έλα, δώσε στο παιδί ένα μπισκότο. Έπαιξε τόσο όμορφα!» Καί τότε έπρεπε να διασχίσεις όλο το δωμάτιο μέχρι πίσω, να σταθείς μπροστά στην πολυθρόνα με την ψηλή πλάτη και ν' απλώσεις το χέρι σου προς το μέρος της γέρικης μούμιας. Και η δεσποινίς Φούνκελ ούρλιαζε ξανά: «Δώσε στο παιδί ένα μπισκότο, μαμά!» Και τότε έφτανε, απερίγραπτα αργά, από κάπου μέσα από τα τούλια ή από τα μαύρα βελούδα, ένα μελανιασμένο, τρεμάμενο, αδύναμο κι εύθραυστο σαν γυαλί κεράκι, προχωρούσε, χωρίς να το ακολουθούν τα μάτια ή το χελωνίσιο κεφαλάκι, δεξιά πάνω από το μπράτσο της πολυθρόνας σ' ένα τραπεζάκι εκεί δίπλα, πάνω στο οποίο βρισκόταν ένα μπόλ με κουλουράκια, έπαιρνε ένα από μέσα, συνήθως μια γεμιστή με άσπρη κρέμα τετράγωνη βάφλα, ξαναγύριζε φορτωμένο όλη τη διαδρομή, το ίδιο αργά, πάνω

από το τραπέζι, πάνω από το μπράτσο της πολυθρόνας, πάνω από τα γόνατά της, στο απλωμένο παιδικό χέρι και το άφηνε εκεί με τα κοκαλιάρικα δάχτυλά της, σαν να 'ταν ένα κομμάτι χρυσάφι. Μερικές φορές το παιδικό χέρι και οι άκρες των γέρικων δαχτύλων αγγίζονταν για μια στιγμούλα και τότε τρώμαζες μέχρι το μεδούλι, γιατί ήσουν έτοιμος ν' ακουμπήσεις κάτι σκληρό και κρύο σαν ψάρι, αλλά ήταν ένα ζεστό, πολύ ζεστό και απίστευτα απαλό, ανάλαφρο, αέρινο κι όμως τρομαχτικό άγγιγμα, σαν το άγγιγμα ενός πουλιού που ξεφεύγει πετώντας από την παλάμη σου. Τότε τραύλιζες «Ευχαριστώ, κυρία Φούνκελ» κι έφευγες όσο πιο γρήγορα μπορούσες έξω από το δωμάτιο, έξω από το σκοτεινό σπίτι, έξω στο ύπαιθρο, έξω στον αέρα και στον ήλιο.

Δε θυμάμαι πια πόσος καιρός μου χρειάστηκε για να μάθω την τρομερή τέχνη του ποδηλάτου. Θυμάμαι μόνο πως το έμαθα μόνος μου, μ' ένα ανάμικτο συναίσθημα από απέχθεια και λυσσασμένο πείσμα, πάνω στο ποδήλατο της μητέρας μου, σ' ένα λίγο κατηφορικό μονοπάτι, στριμωγμένο ανάμεσα σε δυο πλαγιές στο δάσος, όπου κανείς δεν μπορούσε να με δει. Οι πλαγιές δεξιά κι αριστερά μου ήταν τόσο κοντά μου και τόσο κάθετες, ώστε μπορούσα ανά πάσα στιγμή να στηριχτώ πάνω τους. Κι όταν έπεφτα, έπεφτα συνήθως στα μαλακά, στα φύλλα ή στο χώμα. Και κάποια στιγμή, ξαφνικά, μετά από πολλές πολλές αποτυχημένες προσπάθειες, απροσδόκητα σχεδόν, βρήκα τον τρόπο. Μπόρεσα, κόντρα σε όλες τις θεωρητικές μου επιφυλάξεις και το βαθύ σκεπτικισμό μου, να προχωρήσω αστήριχτος κι ελεύθερος πάνω σε δυο ρόδες: καταπληκτικό συναίσθημα, όλο καμάρι! Στην αυλή του σπιτιού μας και στο κοντινό γρασίδι έκανα μια επίδειξη των νέων ικανοτήτων μου μπροστά στη συγκεντρωμένη οικογένεια, αποκομίζοντας τα χειροκροτήματα των γονέων μου και τα τσιριχτά γέλια του αδερφού και της αδερφής μου. Αμέσως μετά ο αδερφός μου με μύησε στους σπουδαιότερους κανόνες του κώδικα οδικής κυκλοφορίας: καταρχήν στον κανόνα ότι πρέπει πάντα να μένω στη δεξιά πλευρά του δρόμου, και ως δεξιά ορίζεται εκείνη η πλευρά του τιμονιού, όπου βρίσκεται στερεωμένο το φρένο² και από τότε άρχισα να πηγαίνω ολομόναχος με το ποδήλατο μία φορά τη βδομάδα στο σπίτι της δεσποινίδας Φούνκελ για το μάθημα του πιάνου, κάθε Τετάρτη απόγευμα από τις τρεις μέχρι τις τέσσερις. Για τα δεκατριάνμισι λεπτά, βέβαια, που είχε υπολογίσει ο αδερφός μου για την κάλυψη της διαδρομής, στην περίπτωση μου δεν μπορούσε καν να γίνει λόγος. Ο αδερφός μου ήταν πέντε χρόνια μεγαλύτερος από μένα και είχε ποδήλατο αγωνιστικό με τρεις ταχύτητες. Εγώ, αντίθετα, έκανα πετάλι όρθιος πάνω στο υπερβολικά μεγάλο ποδήλατο της μαμάς. Ακόμα και όταν κατεβάσαμε τη σέλα όσο έπαιρνε, μου ήταν αδύνατον να κάθομαι και να γυρίζω ταυτόχρονα τα πετάλια –ή το ένα θα έκανα ή το άλλο– πράγμα που με ανάγκαζε να οδηγώ το ποδήλατο μ' έναν τρόπο ελάχιστα αποδοτικό, κουραστικό και, όπως πολύ καλά αντιλαμβανόμουν, εντελώς γελοίο: Όρθιος έσπρωχνα τα πετάλια μ' όλη τη δύναμη των ποδιών μου για να πάρω φόρα, τινάζομαι στη συνέχεια πάνω στη σέλα, κι εκεί κλυδωνιζόμουν περιμένοντας με ανοιχτά, τεντωμένα ή κρεμασμένα, πόδια, ώσπου το ποδήλατο να χάσει την ορμή του, για να σκαρφαλώσω πάλι στα πετάλια, που γύριζαν ακόμα και να πάρω καινούρια φόρα. Μ' αυτή την τεχνική των αλλεπάλληλων

---

2. Σήμερα ακόμα καταφεύγω σ' αυτόν τον ευκολοθύμητο ορισμό, όταν βρεθώ σε κατάσταση στιγμιαίας σύγχυσης και δεν ξέρω πού είναι η δεξιά και πού η αριστερή πλευρά. Φαντάζομαι απλούστατα ένα τιμόνι ποδηλάτου, πατάω με το νου μου το φρένο και ξαναβρίσκω αμέσως τον προσανατολισμό μου. Σε ποδήλατα με δυο φρένα στο τιμόνι τους ή –ακόμα χειρότερα!– με ένα μόνο, αλλά στην αριστερή πλευρά τοποθετημένο, δε θα ανέβαινα ποτέ στη ζωή μου

εφορμήσεων κατάφερνα να κάνω τη διαδρομή από το σπίτι μας, κατά μήκος της λίμνης, μέχρι την άλλη άκρη του Πάνω Χωριού, όπου βρισκόταν η βίλα της δεσποινίδας Φούνκελ, σε είκοσι λεπτά γεμάτα, εάν και εφόσον –βέβαια, εάν και εφόσον– δε μεσολαβούσε τίποτα απρόβλεπτο! Και απρόβλεπτα συνέβαιναν πολλά, γιατί είχα μάθει πια να οδηγώ, να στρίβω, να φρενάρω, να ανεβαίνω και να κατεβαίνω από το ποδήλατο κ.λπ., αλλά δεν ήμουν ακόμα σε θέση να συναντήσω, να προσπεράσω ή να αφήσω να με προσπεράσουν. Μόλις λοιπόν άκουγα τον παραμικρό θόρυβο μηχανής αυτοκινήτου, που πλησίαζε είτε από μπρος είτε από πίσω μου, πατούσα αμέσως φρένο, κατέβαινα και περίμενα ώσπου να φύγει. Όταν παρουσιάζονταν στο βάθος του δρόμου άλλοι ποδηλάτες, στεκόμουν και περίμενα να περάσουν. Κι όταν έπρεπε να προσπεράσω εγώ κάποιον πεζό, κατέβαινα λίγο πριν τον φτάσω, τον προσπερνούσα τρέχοντας και σπρώχνοντας το ποδήλατο, κι αφού τον άφηνα πίσω, καβαλούσα πάλι και συνέχιζα το δρόμο μου. Για να ισορροπώ πάνω στο ποδήλατο, χρειαζόμουν ένα δρόμο εντελώς άδειο μπροστά μου και, εάν ήταν δυνατόν δεν ήθελα να με βλέπει κανένας. Τέλος, υπήρχε ακόμα στα μισά της διαδρομής από την Κάτω Λίμνη στην Πάνω Λίμνη ο σκύλος της κυρίας δρ Χάρτλαουμπ, ένα απαίσιο, μικρόσωμο τεριέ, που τριγύριζε συχνά ελεύθερο στο δρόμο και ορμούσε γαβγίζοντας σε οτιδήποτε είχε ρόδες. Οι επιθέσεις του αντιμετώπιζονταν με τον εξής ένα και μοναδικό τρόπο: οδηγούσα το ποδήλατο στην άκρη του πεζοδρομίου, το σταματούσα με επιδεξιότητα δίπλα στο φράχτη, πιανόμουν από ένα ξύλο, μάζευα τα πόδια μου πάνω στη σέλα και περίμενα μέχρι να ευδοκίσει η κυρία δρ Χάρτλαουμπ να σφυρίξει και να μαζέψει το κτήνος. Δεν είναι λοιπόν απορίας άξιο που πολλές φορές δε μ' έφταναν ούτε τα είκοσι λεπτά για τη διαδρομή μέχρι την άλλη άκρη του Πάνω Χωριού. Είχα συνηθίσει λοιπόν να ξεκινάω από το σπίτι μου στις δυόμισι, για να είμαι σίγουρος πως θα φτάσω στην ώρα μου στη βίλα της δεσποινίδας Φούνκελ.

Προηγουμένως, που είπα ότι η δεσποινίς Φούνκελ έλεγε καμιά φορά στη μαμά της να δώσει μπισκότο σε κάποιο μαθητή, τόνισα ιδιαίτερα ότι αυτό συνέβαινε σε πολύ πολύ σπάνιες περιπτώσεις. Ήταν ένα φαινόμενο καθόλου συνηθισμένο, μια που η δεσποινίς Φούνκελ ήταν μια πολύ αυστηρή δασκάλα η οποία δεν έμενε εύκολα ικανοποιημένη. Όταν είχες μελετήσει απρόσεχτα και τσαπατσούλικά τις ασκήσεις σου, όταν έπαιζες το ένα φάλτσο μετά το άλλο διαβάζοντας τις νότες, άρχιζε να κουνάει απειλητικά το κεφάλι της, κοκκίνιζε το πρόσωπό της, σε σκουντούσε με τον αγκώνα της στο πλευρό, κροτάλιζε θυμωμένη τα δάχτυλά της στον αέρα και ξαφνικά άρχιζε να μουγκρίζει θυμωμένη τις χειρότερες βρισιές που μπορούσε να σκεφτεί. Την χειρότερη απ' αυτές τις σκηνές την έζησα περίπου ένα χρόνο μετά την έναρξη των μαθημάτων, και με συγκλόνησε τόσο πολύ ώστε και σήμερα ακόμα ταραζομαι κάθε φορά που τη φέρνω στο μυαλό μου.

Είχα αργήσει δέκα λεπτά. Το τεριέ της κυρίας δρ Χάρτλαουμπ με είχε κρατήσει καρφωμένο στο φράχτη, είχα διασταυρωθεί με δυο αυτοκίνητα, είχα προσπεράσει τέσσερις πεζούς. Όταν έφτασα στις δεσποινίδας Φούνκελ, βηματίζε ήδη κατακόκκινη πάνω κάτω στο δωμάτιο κουνώντας το κεφάλι της και κροτάλιζε στον αέρα τα δάχτυλά της. «Ξέρεις τι ώρα είναι;» έγρουξε. Δεν είπα τίποτα. Δεν είχα ρολόι. Το πρώτο μου ρολόι μου το χάρισαν όταν έκλεισα τα δεκατρία. «Ορίστε!» φώναξε και ανέμιση το δάχτυλό της προς τη γωνιά του δωματίου, όπου πάνω από την ασάλευτη μαμά Φούνκελ το εκκρεμές μετρούσε τα δευτερόλεπτα. «Κοντεύει τρεις και τέταρτο! Πού χάζευες πάλι;»

Άρχισα να τραυλίζω κάτι για το σκύλο της κυρίας δρ Χάρτλαουμπ, αλλά δε μ' άφησε να μιλήσω. «Με το σκύλο!» μ' έκοψε, «μάλιστα, μάλιστα, με το σκύλο καθόσουν, κι έπαιζες!

Πες πως έτρωγες παγωτό! Αφού σας ξέρω! Συνέχεια τριγουρίζετε στο περίπτερο της κυρίας Χιρτ και άλλο δεν έχετε στο μυαλό σας, παρά να γλείφετε παγωτά!»

Λοιπόν, αυτό ήταν φοβερή αδικία! Να με κατηγορήσει ότι είχα αγοράσει παγωτό από το περίπτερο της κυρίας Χιρτ! Τη στιγμή που δε μου έδιναν καν χαρτζιλίκι! Ο αδερφός μου και οι φίλοι του έκαναν τέτοια κατορθώματα. Ακουμπούσαν ολόκληρο το χαρτζιλίκι τους στο περίπτερο της κυρίας Χιρτ. Όχι όμως εγώ! Εγώ ήμουν αναγκασμένος να ζητιανεύω το κάθε παγωτό από τη μαμά μου και την αδερφή μου! Και τώρα με κατηγορούσε πως χάζευα στο περίπτερο της κυρίας Χιρτ γλείφοντας παγωτό, την ώρα που εγώ αγωνιζόμουν να ξεπεράσω αξεπέραστες δυσκολίες και να φτάσω καταϊδρωμένος στο μάθημα του πιάνου! Μπροστά σε τόση χυδαιότητα έχασα τη μιλιά μου κι άρχισα να κλαίω.

«Σταμάτα να κλαψουρίζεις!» γάβγισε η δεσποινίς Φούνκελ. «Βγάλε τα βιβλία σου και δείξε μου τι μελέτησες! Μάλλον τα φόρτωσες στον κόκορα κι αυτή τη φορά».

Και, δυστυχώς, δεν είχε εντελώς άδικο. Πράγματι, την τελευταία βδομάδα δεν είχα προλάβει να μελετήσω σχεδόν καθόλου, αφ' ενός μεν επειδή είχα σπουδαιότερα πράγματα να κάνω, αφ' ετέρου δε επειδή οι ασκήσεις που μου είχε βάλει ήταν φριχτά δύσκολες, κάτι φουγκοειδή κατασκευάσματα σε μορφή κάρνα, όπου τα δυο χέρια έπρεπε να παίξουν πολύ μακριά το ένα από το άλλο –το ένα εδώ, το άλλο εκεί– με ακανόνιστο, δύσκολο ρυθμό και ασυνήθιστα μεσοδιαστήματα. Κι από πάνω ήταν απαίσιες και οι μελωδίες. Αν δεν κάνω λάθος, ο συνθέτης λεγόταν Χέσλερ –που ο διάβολος να τον πάρει και να τον σηκώσει! Παρ' όλα αυτά, πιστεύω ότι θα είχα παίξει τα δυο κομμάτια με σχετική αξιοπρέπεια, αν οι διάφορες συγκινήσεις κατά τη διάρκεια της διαδρομής –και κυρίως η επίθεση του τεριέ της κυρίας δρ Χάρτλαουμπ– καθώς και η συνεχόμενη κατσάδα της δεσποινίδας Φούνκελ δε μου είχαν σπάσει εντελώς τα νεύρα. Τώρα όμως, τρέμοντας και ιδρώνοντας και με μάτια θολά από τα δάκρυα, καθισμένος μπροστά στο πιάνο, μπροστά στα ογδόντα οχτώ πλήκτρα και τις σπουδές του κυρίου Χέσλερ, με τη δεσποινίδα Φούνκελ πίσω μου, να ξεφυσάει το θυμό της στο σβέρκο μου... απέτυχα παταγωδώς. Τα μπέρδεψα όλα, το κλειδί του φα και το κλειδί του σολ, τα μισά και τα ολόκληρα, τις παύσεις τετάρτου και ογδού, αριστερό και δεξί χέρι... Δεν κατάφερα να φτάσω ούτε καν μέχρι το τέλος της πρώτης γραμμής και πλήκτρα και νότες τινάχτηκαν σ' ένα καλειδοσκόπιο δακρύων, κατέβασα τα χέρια και βάλθηκα να κλαίω σιγανά, χωρίς να γυρίσω το κεφάλι.

«Όπως ακριβώς το έλεγα!» σφύριξε πίσω μου η δεσποινίς Φούνκελ ψεκάζοντας το σβέρκο μου με εκατομμύρια ψιλές σταγονίτσες σάλιου. «Όπως ακριβώς το έλεγα. Ο κύριος ξέρει ν' αργεί στο μάθημα και να τρώει παγωτά και να βρίσκει ωραίες δικαιολογίες! Αλλά να μελετήσει τα μαθήματά του, αυτό δεν το ξέρει! Περίμενε, μικρέ! Κι εγώ θα σου δείξω τον τρόπο!» Τινάχτηκε πίσω από την πλάτη μου, στρώθηκε δίπλα μου στο σκαμνί, βούτηξε με τα δυο της χέρια το δεξί μου χέρι, άρπαξε το κάθε δάχτυλο ξεχωριστά και το πίεσε στο σωστό πλήκτρο, όπως είχε συνθέσει το κομμάτι ο κύριος Χέσλερ: «Αυτό πάει εδώ! Κι αυτό εκεί! Κι ο αντίχειρας εδώ! Και ο μεσαίος εδώ! Κι αυτό εκεί! Κι ετούτο εδώ!...» Κι όταν τέλειωσε με το δεξί χέρι, ήρθε η σειρά του αριστερού, με την ίδια μέθοδο: «Αυτό εκεί πέρα! Κι αυτό εδώ δα! Κι ετούτο δίπλα!...»

Είχε βαλθεί να ζουλάει λυσοασμένα τα δάχτυλά μου, λες και ήταν αποφασισμένη να ζυμώσει το κομμάτι, νότα τη νότα, μέσα στα χέρια μου. Το μάθημα με πονούσε και κράτησε περίπου μισή ώρα. Ύστερα με άφησε, έκλεισε το βιβλίο και ξεφύσηξε: «Μέχρι την επόμενη φορά θα το έχεις μάθει, μικρέ! Και όχι από το βιβλίο, αλλά απέξω και μάλιστα αλέ-

γκρο! Ειδεμή, θα σε φτιάξω εγώ!» Και τότε άνοιξε μια χοντρή παρτιτούρα για τέσσερα χέρια και τη βρόντηξε πάνω στο πιάνο. «Και τώρα θα παίξουμε δέκα λεπτά ακόμα Ντιαμπέλι, για να μάθεις επιτέλους να διαβάζεις τις νότες. Κι αν κάνεις λάθος, αλίμονό σου!»

Κούνησα υποταγμένα το κεφάλι και σκούπισα με το μανίκι τα δάκρυα από το πρόσωπό μου. Ο Ντιαμπέλι ήταν ένας φιλικός συνθέτης. Δεν είχε γράψει διαολεμένες φούγκες, σαν το φριχτό το Χέσλερ. Ο Ντιαμπέλι ήταν εύκολος, απλοϊκός σχεδόν, και ταυτόχρονα ακουγόταν σπουδαία. Αγαπούσα τον Ντιαμπέλι, ακόμα κι όταν η αδερφή μου κορόιδευε: «Όποιος δεν μπορεί να παίξει πιάνο, μπορεί να παίξει πάντα Ντιαμπέλι».

Αρχίσαμε λοιπόν να παίζουμε Ντιαμπέλι για τέσσερα χέρια, η δεσποινίς Φούνκελ αριστερά, βροντώντας τα μπάσα κι εγώ με τα δυο μου χέρια unisono δεξιά, στα πρίμα. Για λίγο όλα πήγαιναν καλά, ένιωθα όλο και πιο σίγουρος για τον εαυτό μου, ευγνωμονούσα το Θεό που είχε δημιουργήσει το συνθέτη Άντον Ντιαμπέλι, ώσπου μέσα στην ανακούφισή μου ξέχασα ότι η μικρή σονατίνα ήταν γραμμένη σε σολ μείζονα και είχε επομένως, σημειωμένη στην αρχή φα δίεση. Αυτό σήμαινε ότι σ' ολόκληρο το κομμάτι δεν μπορούσα να παίζω με την άνεσή μου περιοριζόμενος στα λευκά πλήκτρα, αλλά σε ορισμένες θέσεις, χωρίς άλλη προειδοποίηση, έπρεπε να χτυπάω ένα μαύρο πλήκτρο, ακριβώς αυτή τη φα δίεση, που βρισκόταν κάτω από το σολ. Την πρώτη φορά λοιπόν που εμφανίστηκε στο δικό μου μέρος αυτή η φα δίεση, δεν το κατάλαβα, πάτησα το διπλανό λευκό πλήκτρο κι έπαιξα φα, πράγμα που, όπως εύκολα μπορεί να καταλάβει κάθε φίλος της μουσικής, δημιούργησε φοβερό φάλτσο.

«Τυπικό!» σφύριξε η δεσποινίς Φούνκελ και σταμάτησε «Τυπικό! Στην πρώτη δυσκολία ο κύριος αρχίζει τα φάλτσα! Δεν έχεις μάτια στο κεφάλι σου; Φα δίεση! Ολόκληρη δίεση! Δεν τη βλέπεις; Βάλ' το στο μυαλό σου! Ξανά από την αρχή! Ένα-δυο-τρία-τέσσερα...»

Πώς τα κατάφερα να επαναλάβω το ίδιο ακριβώς λάθος για δεύτερη φορά, ακόμα και σήμερα δεν το καταλαβαίνω. Υποθέτω ότι, από την αγωνία μου να μην το κάνω, φανταζόμουν από την αρχή κιόλας ένα φα δίεση μετά από κάθε νότα, αν μπορούσα θα έπαιζα μονάχα φα δίεση, ανάγκαζα λοιπόν τον εαυτό μου να μην παίξει φα δίεση, όχι ακόμα φα δίεση, όχι ακόμα... ώσπου –να– ώσπου στο ίδιο σημείο ξανάπαιξα φα αντί για φα δίεση.

Μονομιάς το πρόσωπό της έγινε κατακόκκινο και η φωνή της ακούστηκε σφουριχτή: «Αν είναι δυνατόν! Φα δίεση είπα, που να πάρει η ευχή! Φα δίεση! Ξέρεις τι θα πει δίεση, ξεροκέφαλο παιδί; Να την» –πενγκ, πενγκ– είπε και χτύπησε με το δείκτη της, που από τα τόσα χρόνια πιάνου είχε γίνει σαν πλατύ σφυράκι, στρογγυλός σαν δεκάρα στην άκρη του, το μαύρο πλήκτρο κάτω από το σολ –«...Αυτή, είναι η φα δίεση!...» – πενγκ, πενγκ– «...Αυτή είναι η φα δίεση!...» –πενγκ, πενγκ– «...Αυτή είναι...» Και στο σημείο αυτό φταρνίστηκε. Φταρνίστηκε, σκούπισε στα γρήγορα τη μύτη της, με τον προαναφερθέντα δείκτη πάνω από το μουστάκι της, και χτύπησε τελικά δυο-τρεις φορές ακόμα το πλήκτρο, φωνάζοντας: «Αυτή είναι η φα δίεση, αυτή είναι η φα δίεση!...» Ύστερα έβγαλε το μαντίλι από την τσέπη της και καθάρισε τη μύτη της.

Εγώ όμως κοίταζα τη φα δίεση και είχα χάσει το χρώμα μου. Στην άκρη του πλήκτρου είχε μείνει κολλημένο ένα κομμάτι πρασινοκίτρινη μαλακή μύξα, μακρύ σαν το νύχι του χεριού, χοντρό σαν μολύβι, γυριστό σαν σκουλήκι, προερχόμενο προφανώς από τη μύτη της δεσποινίδας Φούνκελ, από όπου βγήκε με το φτάρνισμα, προσγειώθηκε στο μουστάκι, και με το σκούπισμα πέρασε στο δείκτη του χεριού της και από κει στο πλήκτρο φα δίεση.

«Ξανά από την αρχή!» την άκουσα να μουγκρίζει δίπλα μου. «Ένα-δυο-τρία-τέσσερα...» –και αρχίσαμε να παίζουμε.

Τα επόμενα τριάντα δευτερόλεπτα συγκαταλέγονται στις τρομερότερες στιγμές της ζωής μου. Ένωθα το αίμα να υποχωρεί από τα μάγουλά μου και τον ιδρώτα του φόβου να αναβλύζει στο σβέρκο μου. Τα μαλλιά μου είχαν σηκωθεί όρθια, τ' αφτιά μου ζεματούσαν και πάγωναν εναλλάξ, ώσπου τελικά βούλωσαν και δεν άκουγα τίποτα σχεδόν από την ευχάριστη μελωδία του Άντον Ντιαμπέλι, την οποία συνέχιζα μηχανικά να παίζω, χωρίς να κοιτάζω την παρτιτούρα. Τα δάχτυλά μου πήγαιναν μόνα τους μετά τη δεύτερη επανάληψη, μόνο κοίταζα με μάτια διάπλατα το λεπτό μαύρο πλήκτρο κάτω από το σολ, πάνω στο οποίο ήταν κολλημένη η μύξα της Μαρίας-Λουίζας Φούνκελ... εφτά μέτρα ακόμα, έξι ακόμα... ήταν αδύνατον να χτυπήσω το πλήκτρο, χωρίς να αγγίξω τη μύξα... πέντε μέτρα ακόμα, τέσσερα... αλλά αν έπαιζα για τρίτη φορά φα αντί για φα δίεση, τότε... τρία μέτρα απέμεναν Αχ, Θεέ μου, κάνε το θαύμα σου! Πες κάτι! Κάνε κάτι! Άνοιξε τη γη κάτω από τα πόδια μας! Χτύπα με τον κεραυνό σου το πιάνο! Κάνε το χρόνο να γυρίσει προς τα πίσω, για να μη χρειαστεί να παίζω το φα δίεση!... Δυο μέτρα ακόμα, ένα μόνο... και ο καλός Θεός έμεινε σιωπηλός και δεν έκανε τίποτα, και το τελευταίο μέτρο είχε φτάσει και ήταν –το θυμάμαι ακόμα, σαν να το βλέπω μπροστά μου– έξι όγδοα, από το ρε μέχρι το φα δίεση που κατέληγαν σ' ένα σολ τετάρτου... Τα δάχτυλά μου κατηφόριζαν αυτήν την κλίμακα όγδωοντες και κατέβαιναν στην ίδια την Κόλαση, ρε-ντο-σι-λα-σολ... –«Φα δίεση τώρα!» φώναξε δίπλα μου η δεσποινίς Φούνκελ... κι εγώ, με πλήρη συνείδηση αυτού που έκανα, αδιαφορώντας εντελώς για τις συνέπειες, έπαιξα φα.

Μόλις πρόλαβα να τραβήξω τα δάχτυλά μου από το κλαβιέ και το σκέπασμα έπεσε πάνω στα πλήκτρα με γδούπο ενώ η δεσποινίς Φούνκελ τινάχτηκε όρθια, σαν τους φασουλήδες, που πετάγονται με ελατήριο έξω από το κουτί τους.

«Το κάνεις επίτηδες!» ούρλιαξε τόσο δυνατά, τόσο δυνατά που, παρ' όλη την κουφαμάρα μου, τ' αφτιά μου βούιζαν. «Επίτηδες το κάνεις βρομόπαιδο! Κακομαθημένο μυζιάρικο! Ξεδιάντροπο τέρας!...» Και έξαλλη άρχισε να βηματίζει άγρια γύρω από το τραπέζι, που βρισκόταν στη μέση του δωματίου, χτυπώντας σε κάθε δεύτερη λέξη τη γροθιά της στην ξύλινη επιφάνεια. «Αλλά δε θα με κοροϊδέψεις εσύ εμένα! Ακούς; Μη φαντάζεσαι ότι θα σ' αφήσω να μου ξεφύγεις! Θα τηλεφωνήσω στη μητέρα σου! Θα τηλεφωνήσω στον πατέρα σου. Θα απαιτήσω την τιμωρία σου, θα φας τέτοιο μπερντάχι που για μια βδομάδα δε θα μπορείς να καθίσεις κανονικά! Θα τους ζητήσω να σε κλείσουν τρεις βδομάδες στο σπίτι και να μελετάς κάθε μέρα τρεις ώρες την κλίμακα σολ μείζονα και τη ρε μείζονα και τη λα μείζονα, με φα δίεση και ντο δίεση και σολ δίεση, ώσπου θα τις μάθεις να τις παίζεις και στον ύπνο σου ακόμα! Θα δεις... πολύ θα 'θελα να... σε περιλάβω εγώ προσωπικά... τώρα αμέσως... με τα ίδια μου τα χέρια...»

Και στο σημείο αυτό η φωνή της πνίγηκε από το θυμό, και στριφογύριζε με μανία τα χέρια της και το πρόσωπό της κοκκίνισε τόσο πολύ, που νόμιζες ότι θα σκάσει και, τελικά, άρπαξε ένα μίλο απ' τη φρουτιέρα και το εκσφενδόνισε με τέτοια δύναμη στον τοίχο, που το φρούτο έλιωσε κι έκανε έναν καφετί λεκέ, αριστερά από το εκκρεμές, λίγο πιο πάνω από το χελωνίσιο κεφαλάκι της γριάς μητέρας της.

Και σαν το φάντασμα, λες και κάποιος είχε πατήσει ένα κρυφό κουμπί, ο σωρός από τούλι σάλεψε αργά και πίσω από τις πτυχές του υφάσματος πρόβαλλε το γεροντικό χέρι, προχώρησε αργά προς τα δεξιά, προς τα μπισκότα...

Αλλά η δεσποινίς Φούνκελ δεν το πρόσεξε, μόνο εγώ το είδα. Η δεσποινίς είδε ήδη ανοίξει την πόρτα διάπλατα και με τεντωμένο χέρι μού έδειχνε την έξοδο κρῶζοντας βραχνά: «Πάρε τα πράγματά σου και εξαφανίσου!»

Και όταν βγήκα παραπατώντας, βρόντηξε πίσω μου την πόρτα με θόρυβο. Έτρεμα σύγκορμος. Τα γόνατά μου δε με κρατούσαν, δεν μπορούσα να κάνω πετάλι, δεν μπορούσα καλά καλά να περπατήσω. Με τρεμάμενα χέρια στερέωσα τις παρτιτούρες μου στη σχάρα και άρχισα να σπρώχνω δίπλα μου το ποδήλατο. Κι ενώ έσπρωχνα, οι πιο μαύρες σκέψεις έβραζαν στην ψυχή μου. Αυτό που με είχε συγκλονίσει, αυτό που με είχε κάνει να τρέμω και να ριγώ από την ταραχή μου, δεν ήταν η κατσάδα της δεσποινίδας Φούνκελ. Δεν ήταν οι απειλές για το ξύλο και το κλείσιμο μέσα στο σπίτι. Δεν ήταν φόβος για κάτι, οτιδήποτε. Ήταν η φριχτή διαπίστωση πως ο κόσμος ολόκληρος δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μια άδικη, ύπουλη και ποταπή κακοήθεια. Και γι' αυτή την κακοήθεια έφταιγαν οι άλλοι. Όλοι οι άλλοι. Όλοι, χωρίς καμιά εξαίρεση. Πρώτη και καλύτερη η μαμά μου, που δε μου αγόραζε ένα σωστό ποδήλατο. Ο πατέρας μου, που συμφωνούσε πάντα μαζί της. Ο αδερφός μου και η αδερφή, που γελούσαν ειρωνικά, επειδή ήμουν αναγκασμένος να κάνω πετάλι όρθιος. Το απαίσιο σκυλί της κυρίας δρ Χάρτλαουμπ, που μ' ενοχλούσε ασταμάτητα. Οι περαστικοί, που πλημμύριζαν το δρόμο κοντά τη λίμνη, υποχρεώνοντάς με να καθυστερώ στο μάθημά μου. Ο συνθέτης Χέσλερ, που με βασάνιζε και με ταλαιπωρούσε με τις φούγκες του. Η δεσποινίς Φούνκελ με τις ψεύτικες κατηγορίες της και τις απδιαστικές της μύξες κολλημένες στο φα δίεση... Και, τέλος, ο ίδιος ο υποτιθέμενος καλός Θεός που, όταν τον χρειάζοσυν μια φορά και τον ικέτευες να σε βοηθήσει, δεν έβρισκε τίποτα καλύτερο να κάνει, παρά να τυλιχτεί στη δειλή σιωπή του και ν' αφήσει την άδικη μοίρα να συνεχίσει το δρόμο της. Τι τον ήθελα όλον αυτόν το συρφετό που είχε συνωμοτήσει εναντίον μου; Τι μ' ένοιαζε πια αυτός εδώ ο κόσμος; Σ' έναν τέτοιο κόσμο τρισάθλιο και μοχθηρό δεν είχα καμιά δουλειά εγώ. Άσε τους άλλους να βράζουν στο ζουμί τους! Να πνίγονται απ' την ίδια την κακία τους! Να πασαλείβουν τις μύξες τους όπου θέλουν! Χωρίς εμένα! Εγώ δε θα 'παιζα άλλο. Θ' αποχαιρετούσα οριστικά αυτόν τον κόσμο. Θα αυτοκτονούσα. Και μάλιστα αμέσως.

Μόλις πήρα την απόφασή μου, η καρδιά μου ξαλάφρωσε. Η ιδέα πως αρκούσε «να αποχαιρετίσω τα εγκόσμια» –όπως χαρακτήριζα ευγενικά κι ανώδυνα αυτή την πράξη– για να γλιτώσω μια και καλή απ' όλες τις αδικίες και τις κακίες του κόσμου, είχε κάτι το παρηγορητικό και το απελευθερωτικό. Τα δάκρυά μου στέγνωσαν. Το τρέμουλο σταμάτησε. Η ζωή μου χαμογέλασε και πάλι. Μόνο που έπρεπε να γίνει αμέσως. Χωρίς αναβολή. Πριν το σκεφτώ κι αλλάξω γνώμη.

Σκαρφάλωσα στη σέλα και ξεκίνησα. Όταν έφτασα στην κεντρική πλατεία του Πάνω Χωριού, δεν πήρα το δρόμο για το σπίτι μου, αλλά έστριψα αριστερά από το δρόμο της λίμνης, διέσχισα το δάσος ανεβαίνοντας το λόφο και χοροπήδησα με το ποδήλατο από ένα εξοχικό δρομάκι για να φτάσω στο μονοπάτι του σχολείου, προς την κατεύθυνση της μικρής καλύβας με τους μετασχηματιστές. Εκεί βρισκόταν το ψηλότερο δέντρο που ήξερα, ένα θεόρατο γέρικο πεύκο. Σκόπευα να σκαρφαλώσω στο δέντρο αυτό και να γκρεμιστώ από την κορφή του. Άλλος τρόπος θανάτου δε μου περνούσε καν από το μυαλό. Ήξερα βέβαια ότι θα μπορούσα και να πνιγώ, να μαχαιρωθώ, να κρεμαστώ, να πεθάνω από ασφυξία ή από ηλεκτρικό ρεύμα –την τελευταία δυνατότητα μάλιστα μου την είχε διά μακρών εξηγήσει κάποτε ο αδερφός μου: «Αλλά χρειάζεσαι γείωση», είχε πει, «αυτό είναι το α και το ω, χωρίς γείωση δεν τρέχει τίποτα, αλλιώς όλα τα πουλιά, που κάθονται στα σύρματα του ηλεκτρικού, θα πέφτανε νεκρά επιτόπου. Αλλά δεν πέφτουν. Και γιατί, παρακαλώ; Επειδή δεν έχουν γείωση. Θεωρητικά μπορείς να κρεμαστείς σ' ένα καλώδιο με τάση εκατό χιλιά-

δες βολτ, χωρίς να πάθεις τίποτα, αν βέβαια δεν υπάρχει γείωση». Αυτά από τον αδερφό μου. Για μένα παραίταν μπερδεμένα – ηλεκτρικό ρεύμα και τέτοια. Κι εξάλλου δεν ήξερα τι θα πει γείωση. Όχι, για μένα δεν υπήρχε άλλη περίπτωση: μόνο η πτώση από δέντρο. Με τις πτώσεις είχα πείρα. Δε με τρόμαζαν. Ήταν ο μόνος τρόπος που μου ταίριαζε, για ν' αποχαιρετίσω τα εγκόσμια.

Άφησα το ποδήλατο δίπλα στο σπιτάκι με τους μετασχηματιστές και τρύπωσα στους θάμνους για να φτάσω στο πεύκο. Ήταν τόσο γέρικο, που κάτω κάτω δεν είχε πια κανένα κλαδί. Αναγκάστηκα λοιπόν να σκαρφαλώσω πρώτα σ' ένα διπλανό μικρότερο έλατο και να πηδήσω από κει στο πεύκο μου. Από κει κι ύστερα όλα ήταν πολύ απλά. Στηριγμένος σε χοντρά, βολικά κλαδιά ανέβηκα προς τα ουράνια, εύκολα σαν σε σκάλα, και δε στάθηκα παρά μονάχα όταν ξάφνου το φως μ' έφτασε μέσα από τα κλαδιά και ο κορμός είχε γίνει τόσο αδύνατος, που ένιωθα μια ανάλαφρη ταλάντωση. Δεν είχα φτάσει ακόμα εντελώς στην κορυφή, όταν όμως κοίταξα για πρώτη φορά προς τα κάτω, δεν μπορούσα πια να διακρίνω το έδαφος, τόσο πυκνό ήταν το δίκτυ από τις πράσινες βελόνες και τα κλαδιά και τα κουκουνάρια κάτω από τα πόδια μου. Αδύνατον να πηδήσω από εδώ. Θα έμοιαζε με πτώση από τα σύννεφα, σ' ένα κοντινό, απατηλά γερό κρεβάτι, με συνεχόμενη πτώση στο άγνωστο. Εγώ όμως δεν ήθελα να πέσω στο άγνωστο, ήθελα να βλέπω πού και πώς και σε ποιο σημείο θα έπεφτα. Η πτώση μου έπρεπε να είναι μια ελεύθερη πτώση σύμφωνα με τους νόμους του Γαλιλαίου.

Κατέβηκα λοιπόν ξανά στη σκοτεινή περιοχή πηδώντας από κλαδί σε κλαδί γύρω γύρω από τον κορμό και κοιτάζοντας διαρκώς προς τα κάτω, για να βρω το κενό που μου χρειαζόταν για την ελεύθερη πτώση μου. Λίγα κλαδιά πιο κάτω το βρήκα: ένα ιδανικό άνοιγμα, βαθύ σαν πηγάδι, κάθετα στο έδαφος, όπου οι ροζιασμένες επιφανειακές ρίζες του δέντρου θα φρόντιζαν για μια σκληρή και αναπόφευκτη θανάσιμη σύγκρουση. Θα διέγραφα μια τέλεια τροχιά. Έπρεπε απλά να απομακρυνθώ κάπως από τον κεντρικό κορμό και να συρθώ λιγάκι στο πλαϊνό κλαδί, πριν πηδήσω, για να μπορέσω να πέσω ανεμπόδιστα στο κενό.

Γονάτισα αργά, κάθισα στο κλαδί, ακούμπησα στον κορμό και πήρα βαθιά ανάσα. Μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχα προλάβει να σκεφτώ τι ήταν αυτό που πήγαινα να κάνω, τόσο πολύ με είχε απορροφήσει η εκτέλεση της πράξης αυτή καθαυτή. Τώρα όμως, πριν από την αποφασιστική στιγμή, οι σκέψεις ξαναγύρισαν, σπρώχνοντας η μία την άλλη, κι εγώ, αφού καταράστηκα και αποκήρυξα για μία ακόμα φορά ολόκληρο τον κακό κόσμο μαζί με τους κατοίκους του συλλήβδην, κατ'ύψουνα το μυαλό μου στην πολύ πιο ευχάριστη σκέψη της κηδείας μου. Ω, θα ήταν μια μεγαλόπρεπη κηδεία! Οι καμπάνες της εκκλησίας θα χτυπούσαν, το αρμόνιο θα βούιζε, το νεκροταφείο του Πάνω Χωριού δε θα χωρούσε το πλήθος των τεθλιμμένων που θα παρακολουθούσαν την τελετή. Εγώ θα ήμουν ξαπλωμένος πάνω σε λουλούδια σε γυάλινο φέρετρο, ένα μαύρο αλογάκι θα έσερνε την άμαξα και γύρω μου θ' ακουγόταν μονάχα ένα ατέλειωτο κλάμα. Οι γονείς μου θα έκλαιγαν και τ' αδέρφια μου θα έκλαιγαν, θα έκλαιγαν τα παιδιά από την τάξη μου, θα έκλαιγε η κυρία δρ Χάρτλαουμπ και η δεσποινίς Φούνκελ, από παντού θα είχαν έρθει συγγενείς και φίλοι για να με κλάψουν και όλοι θα χτυπούσαν το στήθος τους κλαίγοντας, θα θρηνούσαν και θα κατηγορούσαν τον εαυτό τους: «Αχ! Εμείς φταίμε που αυτός ο μοναδικός, ο αξιαγάπητος άνθρωπος, δε βρίσκεται πια κοντά μας! Αλίμονο! Αν του φερόμασταν καλύτερα, αν δεν ήμασταν τόσο κακοί και άδικοι μαζί του, τότε θα ζούσε ακόμα αυτό το καλό, το μοναδικό, το φιλικό και αξιολάτρευτο παιδί!» Και πλάι στον ανοιχτό τάφο μου θα στεκόταν η Καρολίνα Κίκελμαν: με την

τελευταία ματιά θα μου έριχνε κι ένα μπουκέτο λουλούδια και με δάκρυα θα μου φώναζε, ενώ η φωνή της θ' ακουγόταν βραχνή από σπαραγμό: «Αχ, αγαπημένε! Αχ, μοναδικέ! Γιατί να μην έρθω μαζί σου εκείνη τη Δευτέρα;»

Τι υπέροχες αυτές οι φαντασίες! Βυθίστηκα μέσα τους, έπαιξα την κηδεία μου όλο και σε νέες παραλλαγές, από την τοποθέτησή μου μέσα στο φέρετρο μέχρι το νεκρόδειπνο, κατά τη διάρκεια του οποίου θα ακούγονταν συγκινητικοί επικήδειοι για το άτομό μου και, τέλος, συγκινήθηκα τόσο πολύ, που κι αν ακόμα δεν ξέσπασα σε λυγμούς, ένιωσα ωστόσο τα δάκρυα να βρέχουν τα μάτια μου. Ήταν η ωραιότερη κηδεία που είχε γίνει ποτέ στην κοινότητά μας και ο κόσμος θα τη θυμόταν με νοσταλγία ακόμα και μετά από χρόνια... Κρίμα μονάχα που εγώ ο ίδιος δε θα μπορούσα στ' αλήθεια να συμμετάσχω, αφού θα ήμουν πεθαμένος. Ως προς αυτό το σημείο, δεν υπήρχαν δυστυχώς αμφιβολίες. Έπρεπε να είμαι πεθαμένος στην κηδεία μου. Και τα δύο μαζί δε γίνονταν: να πάρω την εκδίκησή μου από τον κόσμο και να συνεχίσω να ζω μέσα σ' αυτόν! Λοιπόν: η εκδίκηση!

Ξεκόλλησα από τον κορμό του πεύκου. Σιγανά, πόντο πόντο, προχώρησα προς τα έξω, μισοσπνίζοντας, μισοσπρώχνοντας με το δεξί μου χέρι τον κορμό, κρατώντας γερά με το αριστερό το κλαδί πάνω στο οποίο καθόμουν. Και ήρθε η στιγμή που δεν άγγιζα πια τον κορμό, παρά μονάχα με τις άκρες των δαχτύλων μου... και ούτε καν με τις άκρες των δαχτύλων μου... και τελικά βρέθηκα καθισμένος χωρίς κανένα στήριγμα, γαντζωμένος μονάχα με τα δυο μου χέρια πάνω στο κλαδί, ελεύθερος σαν πουλί με το κενό από κάτω. Πολύ πολύ προσεχτικά έριξα μια ματιά προς τα κάτω. Υπολόγισα την απόστασή μου από το έδαφος: ήταν περίπου η τριπλάσια από το ύψος του σπιτιού μας και το σπίτι μας είχε ύψος δέκα μέτρα. Βρισκόμουν λοιπόν στα τριάντα μέτρα. Σύμφωνα με τους νόμους του Γαλιλαίου αυτό σήμαινε πως είχα μπροστά μου μια πτώση διάρκειας 2,4730986 δευτερολέπτων ακριβώς³ και ότι συνεπώς θα έπεφτα στο έδαφος με τελική ταχύτητα 87,34 χιλιόμετρα την ώρα.⁴

Έμεινα να κοιτάζω πολλή ώρα προς τα κάτω. Το κενό με τραβούσε. Μου έγνεφε προκλητικά. Λες και μου ψιθύριζε: «Έλα! Έλα!» Τραβούσε αόρατα νήματα: «Έλα! Έλα!» Και ήταν τόσο απλό. Πανεύκολο. Θα έσκυβα λιγάκι μπροστά, θα εγκατέλειπα για λίγο την ισορροπία μου και τα υπόλοιπα θα γίνονταν από μόνα τους... «Έλα, έλα!»

Ναι! Αυτό θέλω! Μόνο που δεν μπορώ ν' αποφασίσω το πότε! Δεν μπορώ ν' αποφασίσω τη στιγμή, το σημείο, το χρονικό σημείο! Δεν μπορώ να πω: «Τώρα! Τώρα θα το κάνω!»

Αποφάσισα να μετρήσω ως το τρία, όπως κάναμε όταν παραβγαίναμε στο τρέξιμο ή όταν πηδούσαμε στο νερό, και με το «τρία» θα αφηνόμουν στο κενό. Πήρα βαθιά ανάσα κι άρχισα να μετράω:

«Ένα... δύο...» Και διέκοψα ξανά, επειδή δεν ήξερα αν έπρεπε να πέσω με ανοιχτά ή με κλειστά μάτια. Μετά από σύντομη σκέψη αποφάσισα να μετρήσω με κλειστά μάτια, να

3. Χωρίς να υπολογίσουμε την αντίσταση του αέρα.

4. Εννοείται ότι αυτούς τους υπολογισμούς των εφταψήφινων δεκαδικών δεν τους έκανα τότε καθισμένος πάνω στο κλαδί, αλλά πολύ αργότερα, με τη βοήθεια ενός μικρού υπολογιστή τσέπης. Την εποχή εκείνη, εξάλλου, τους νόμους της πτώσης τους είχα απλά ακουστά, δεν ήξερα τη σημασία τους ούτε τον ακριβή μαθηματικό τους τύπο. Οι υπολογισμοί, που έκανα τότε περιορίζονταν στην κατά προσέγγιση εκτίμηση του ύψους, από το οποίο θα έπεφτα, και στηρίζονταν στην εμπειρική μου πρόβλεψη, πως η πτώση αυτή θα διαρκούσε συγκριτικά περισσότερο, και, κατά συνέπεια θα έσκυγα με μεγαλύτερη ταχύτητα απ' ό,τι συνήθως στο έδαφος.

σκύψω με το «τρία» πάνω από το κενό με κλειστά ακόμα μάτια και να τ' ανοίξω τελικά την πρώτη στιγμή της πτώσης. Έκλεισα τα μάτια και άρχισα να μετρώ: «Ένα... Δύο...»

Και τότε άκουσα ένα χτύπο. Ερχόταν από το δρόμο.

Ένα σκληρό, ρυθμικό χτύπημα, «τακ-τακ-τακ-τακ» χτυπούσε με τη διπλάσια ταχύτητα από το μέτρημά μου, ένα «τακ» στο δικό μου «ένα», ένα μεταξύ «ένα» και «δύο», ένα «τακ» στο δικό μου «δύο», ένα μεταξύ του «δύο» και του επικείμενου «τρία»... –με ακρίβεια, σαν το μετρονόμο της δεσποινίδας Φούνκελ: «Τακ-τακ-τακ-τακ».

Λες και ήθελε να μιμηθεί το δικό μου μέτρημα. Άνοιξα τα μάτια και, την ίδια στιγμή, το χτύπημα σταμάτησε κι αντί γι' αυτό άκουσα τώρα ένα θρόισμα, κλαδιά που έσπαζαν, ένα δυνατό αγκομαχητό, σαν του ζώου και, ξάφνου, είδα κάτω από το δέντρο μου τον κύριο Ζόμερ, τριάντα μέτρα πιο χαμηλά, ακριβώς κάθετα κάτω από μένα. Αν έπεφτα, δε θα γινόμουν μονάχος μου χίλια κομμάτια, αλλά θα παρέσερνα κι αυτόν στη συντριβή. Γαντζώθηκα γερά στο κλαδί μου και δε σάλεψα.

Ο κύριος Ζόμερ στάθηκε ακίνητος και λαχανιασμένος. Όταν η ανάσα του πούχασε κάπως, την κράτησε απότομα και τίναξε το κεφάλι του προς όλες τις μεριές, για να παραφυλάξει. Ύστερα έσκυψε και κοίταξε αριστερά κάτω από τους θάμνους, δεξιά ανάμεσα στα κλαδιά, σύρθηκε σαν Ινδιάνος γύρω από το δέντρο, παρουσιάστηκε πάλι στην ίδια θέση, παραφύλαξε και εξέτασε ξανά ολόγυρα –μόνο προς τα πάνω δεν κοίταξε! – κι αφού σιγουρεύτηκε πως κανείς δεν τον είχε ακολουθήσει και ψυχή δε φαινόταν πουθενά, πέταξε με τρεις γρήγορες κινήσεις το ψάθινο καπέλο, το μπαστούνι και το σακίδιό του και ξάπλωσε κατάχαμα ανάμεσα στις ρίζες, λες και βρισκόταν σε κρεβάτι. Δεν μπόρεσε όμως να πουχάσει σ' αυτό το κρεβάτι παρά, μόλις ξάπλωσε, άφησε ένα μακρύ και σπαραξικάρδιο στεναγμό –όχι, δεν ήταν στεναγμός, στο στεναγμό αντηχεί ήδη το ξαλάφρωμα, ήταν μάλλον ένα παραπονιαρικό βογκητό, ένας βαθύς, θρηνητικός γόγγος, μέσα στον οποίο ανακατεύονταν η απελπισία και η λαχτάρα της ανακούφισης. Ακούστηκε και δεύτερη φορά αυτός ο ανατριχιαστικός ήχος, αυτό το ικετευτικό μουγκρητό, σαν από βασανισμένο άρρωστο, και πάλι καμιά ανακούφιση, καμιά γαλήνη, ούτε ένα δευτερόλεπτο πουχίας. Ο κύριος Ζόμερ σηκώθηκε ξανά, άρπαξε το σακίδιό του, τράβηξε βιαστικά το κολατσιό του κι ένα μεταλλικό επίπεδο παγούρι κι άρχισε να τρώει, να καταβροχθίζει, να καταπίνει το ψωμοτύρι του και να εποπτεύει ολόγυρα με δύσπιστες ματιές, λες και το δάσος ήταν γεμάτο εχθρούς, λες και κάποιος τρομερός διώκτης τον ακολουθούσε, από τον οποίο είχε με κόπο κερδίσει ένα μικρό προβάδισμα και ο οποίος θα μπορούσε ανά πάσα στιγμή να εμφανιστεί σ' αυτό εδώ το μέρος. Το κολατσιό είχε φαγωθεί εν ριπή οφθαλμού, μια γουλιά από το παγούρι, και μετά όλα ήταν και πάλι βιασύνη και φούρια, πανικόβλητη αναχώρηση: Πέταξε το παγούρι στο σακίδιο, πέρασε το σακίδιο στον ώμο καθώς σηκωνόταν, με μια κίνηση άρπαξε καπέλο και μπαστούνι και, τρέχοντας σχεδόν, λαχανιάζοντας, απομακρύνθηκε ανάμεσα στους θάμνους. Ένα θρόισμα, ένα σπάσιμο κλαδιών, και μετά, από το δρόμο, ο μετρονομικός χτύπος του μπαστουιού του πάνω στη σκληρή άσφαλτο: «Τακ-τακ-τακ-τακ-τακ...» που απομακρυνόταν γοργά.

Καθόμουν στη διχάλα του κλαδιού, κολλημένος στον κορμό του πεύκου, δεν ξέρω πώς είχα γυρίσει εκεί. Έτρεμα. Κρύωνα. Ξαφνικά δεν είχα πια καμιά όρεξη να πηδήξω στο κενό. Μου φαινόταν γελοίο κάτι τέτοιο. Δεν μπορούσα να καταλάβω πώς μου είχε έρθει μια τέτοια ηλίθια σκέψη: να σκοτωθώ για λίγη μύξα! Κι αφού μάλιστα είχα μόλις αντικρίσει έναν άντρα, που σ' ολόκληρη τη ζωή του προσπαθούσε ακριβώς να ξεφύγει από το θάνατο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ι. Δ. Ιωαννίδης , αποσπάσματα από το <i>Χωρίς κοτσάνι</i> . Αθήνα: Κέδρος, 2001	10
Αντρέ-Πωλ Φουρνιέ , αποσπάσματα από το <i>Το κοτούφι μου κι εγώ</i> . Αθήνα: Κέδρος, (1978[1975]).....	15
Ζωρζ Σαρή , απόσπασμα από το <i>Ε.Π.</i> Αθήνα: Πατάκης, 1995	21
Κριστίνε Νέοτλινγκερ , αποσπάσματα από το <i>Πέρα για πέρα Σουζί</i> . Αθήνα: Καστανιώτης, 1992	24
Στέλλα Βλαχοπούλου , αποσπάσματα από το <i>Το γραμματοκιβώτιο</i> . Αθήνα: Εστία, 2001	43
Μύριαμ Πρέσσελερ , απόσπασμα από το <i>Πικρή σοκολάτα</i> . Αθήνα: Πατάκης 1986	51
Άμος Οζ , αποσπάσματα από το <i>Σούμι</i> . Αθήνα: Καστανιώτης, 2001	54
Ουίλιαμ Σαρογιάν , αποσπάσματα από το <i>Το όνομά μου είναι Αράμ</i> . Αθήνα: Καστανιώτης, 1994	60
Ρ. Κ. Ναραγιάν , αποσπάσματα από το <i>Ο Σουάμι και οι φίλοι</i> . Αθήνα: Μεταίχμιο, 2001	72
Πάτρικ Ζίσκιντ , αποσπάσματα από το <i>Το καλοκαίρι του κ. Ζόμερ</i> . Αθήνα: Ψυχογιός, 1991	79

